

Strategie spolupráce veřejné správy s nestátními neziskovými organizacemi na léta 2021 až 2030

Úřad vlády ČR

Červen 2021

Obsah

1	Úvod.....	1
1.1	Úvodní slovo a základní informace o Strategii.....	1
1.2	Důvod a kontext vzniku Strategie	2
1.3	Uživatelé Strategie	4
1.4	Základní používané pojmy.....	4
1.5	Relevantní strategické dokumenty.....	6
2	Analytická část	9
2.1	Role neziskového sektoru a NNO v ČR.....	9
2.1.1	Občanská společnost a její kořeny	9
2.1.2	Vymezení neziskového sektoru ve vztahu k národnímu hospodářství - socioekonomický rozměr	10
2.2	Definice řešené problematiky	14
2.2.1	Společenské klima pro činnost NNO	15
2.2.2	Občanská participace a partnerství veřejné správy a neziskového sektoru	19
2.2.3	Právní prostředí a financování NNO.....	24
	Identifikované výzvy v oblasti Právní prostředí a financování NNO – shrnutí.....	35
2.3	Vývoj při nulové variantě	35
2.4	Vyhodnocení Státní politiky vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2015 až 2020	35
3	Vize a základní strategické směřování	36
3.1	Strategický cíl A Zlepšení společenského klimatu pro činnost NNO	38
3.2	Strategický cíl B Podpora efektivního partnerství a spolupráce veřejné správy a neziskového sektoru	40
3.3	Strategický cíl C Zajištění a udržení vhodných podmínek pro existenci a činnost NNO	42
4	Implementace Strategie.....	44
4.1	Implementační struktura a systém řízení implementace Strategie	44
4.2	Akční plán na léta 2021–2024	45
4.3	Časový harmonogram	45
4.4	Systém monitorování a evaluace realizace Strategie	45
4.5	Systém řízení rizik a předpoklady realizace Strategie.....	47
4.6	Rozpočet a zdroje financování	48
5	Postup tvorby Strategie	48
6	Seznam zkratk.....	50
7	Seznam zdrojů a použité literatury	51

1 Úvod

1.1 Úvodní slovo a základní informace o Strategii

ZÁKLADNÍ INFORMACE O STRATEGII	
Název strategie	Strategie spolupráce veřejné správy s nestátními neziskovými organizacemi na léta 2021 až 2030
Kategorie strategie	národní, střednědobá s celospolečenským dopadem
Zadavatel strategie	vláda České republiky
Gestor tvorby strategie	Úřad vlády České republiky, Odbor lidských práv a ochrany menšin
Koordinátor tvorby strategie	Úřad vlády České republiky, Odbor lidských práv a ochrany menšin, Sekretariát Rady vlády pro nestátní neziskové organizace
Rok zpracování strategie	2020–2021
Schvalovatel strategie	vláda České republiky
Datum schválení	12. 7. 2021
Forma schválení	projednání vládou
Poslední aktualizace	
Související legislativa	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád Ústava České republiky (č. 1/1993 Sb.) Listina základních práv a svobod (č. 2/1993 Sb.)
Doba realizace strategie	1. 6. 2021 – 31. 12. 2030
Odpovědnost za implementaci	členové vlády ČR, kterým jsou v rámci Strategie uloženy úkoly
Kontext vzniku strategie	Strategie navazuje na Státní politiku vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2015 až 2020. Strategie usiluje o zajištění vhodných podmínek pro existenci a činnost NNO a posílení spolupráce veřejné správy s NNO.
Stručný popis řešeného problému a obsahu strategie	Strategie řeší rozvoj spolupráce a partnerství veřejné správy s neziskovým sektorem, resp. NNO, nastavuje v potřebné míře detailu základní rámec tohoto rozvoje, navrhuje podmínky pro činnost NNO, kterých by mělo být naplňováním Strategie v letech 2021 až 2030 dosaženo. Strategie přichází s vizí nestátních neziskových organizací jako stabilních a silných partnerů veřejné správy při naplňování potřeb české společnosti prostřednictvím tří blíže specifikovaných strategických cílů orientovaných na zlepšení společenského klimatu pro existenci a činnost NNO, respektive neziskového sektoru, podporu efektivního partnerství a spolupráce s veřejnou správou a zajištění a udržení vhodných podmínek týkajících se legislativy a financování. Uvedeného pokroku dosáhne prostřednictvím tří implementačních dokumentů, akčních plánů, přičemž Akční plán na léta 2021–2024 je vládě ČR předkládán ke schválení společně s touto strategií.

Strategie spolupráce veřejné správy s nestátními neziskovými organizacemi na léta 2021 až 2030 (dále jen „Strategie“) představuje střednědobý národní strategický dokument, který formuluje cíle v oblasti spolupráce veřejné správy s nestátními neziskovými organizacemi (dále také „NNO“) a stanovuje strategické směřování ve vztahu k neziskovému sektoru do roku 2030. Všechna navrhovaná opatření vycházejí z dlouhodobě sledovaných oblastí, které jsou klíčové pro existenci a činnost NNO a ve kterých byl identifikován potenciál rozvoje spolupráce veřejné správy s neziskovým sektorem, a to na základě dostupných dat a analýz. Zohledňuje také základní politické strategické dokumenty jak v rovině horizontální (národní a regionální politiky), tak vertikální (evropské a mezinárodní dokumenty), přičemž důraz je kladen na soulad s principy udržitelného rozvoje, které jsou uvedeny ve Strategickém rámci Česká republika 2030 (dále jen „ČR 2030“).

Definované strategické oblasti sjednocuje vize **nestátních neziskových organizací jako stabilních a silných partnerů veřejné správy při naplňování potřeb české společnosti**. Pro každou ze sledovaných strategických oblastí byl formulován jeden strategický a několik specifických cílů, jejichž plnění je pro zlepšení spolupráce veřejné správy s NNO velmi žádoucí. Strategie usiluje o zlepšení společenského klimatu pro činnost NNO, přičemž pozornost je zaměřena na posílení informovanosti o přínosech projektů a činností NNO, které jsou financovány ze státního rozpočtu. Velký důraz je kladen na podporu občanské participace a efektivního partnerství veřejné správy s neziskovým sektorem. K nejdůležitějším opatřením patří systémová změna financování u poskytovatelů veřejně prospěšných služeb a činností z řad NNO. Neméně významnou část Strategie tvoří opatření, která svým charakterem přesahují do územních samosprávných celků a posilují partnerství mezi samosprávou a neziskovým sektorem na regionální úrovni, jako například zavedení jednotného metodického prostředí pro poskytování dotací v oblasti sociálních služeb na národní a regionální úrovni.

Témata jsou zpracována v obecnější rovině a jednotlivá opatření, uvedená v příloze č. 1 tohoto dokumentu (logický rámec), jsou navržena jako typová. Specifika konkrétních opatření, která umožní dosáhnout požadovaných cílů v jednotlivých strategických oblastech, budou dále rozpracována do jednotlivých akčních plánů. Strategie bude realizována na základě tří akčních plánů. Akční plán na léta 2021 až 2024, který tvoří přílohu č. 2 tohoto dokumentu, je předkládán vládě ČR ke schválení spolu s návrhem Strategie. Další akční plány budou vypracovány na léta 2025 až 2027 a 2028 až 2030 a budou předloženy vládě ČR společně se zprávou o plnění akčního plánu za předchozí implementační období. Smyslem tohoto přístupu je zajistit implementaci Strategie potřebnou flexibilitu, efektivně reagovat na aktuální dění, identifikované výzvy a dosažené výsledky.

Cílem Strategie je pokračovat v podpoře neziskového sektoru, usilovat o zajištění vhodných podmínek pro existenci a činnost NNO a posílit spolupráci veřejné správy s NNO. Strategie je přijímána v době pandemie covid-19, která ukazuje na význam a přínos NNO pro českou společnost. Politická podpora je nutným předpokladem pro plnění Strategie.

1.2 Důvod a kontext vzniku Strategie

Na svém zasedání dne 19. února 2020 schválila Rada vlády pro nestátní neziskové organizace (dále jen „RVNNO“) návrh na vytvoření Pracovní skupiny pro tvorbu Strategie vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2021–2030 (dále jen „PS Strategie“), jejímž cílem je vytvoření strategického dokumentu, který přispěje k podpoře rozvoje spolupráce veřejné správy s NNO a rozvoje neziskového sektoru jako takového. Strategie navazuje na dosavadní politiku státu směrem k neziskovému sektoru. **Schválením navrhované Strategie dojde k plynulému navázání na vládní dokument Státní politika vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2015–2020** (dále jen „Státní politika“), která stanovovala rámec rozvoje tohoto sektoru mezi lety 2015 až 2020.

I přes akcentaci nových témat strategický dokument z časového i tematického hlediska navazuje na zrealizované výstupy a vyhodnocení výsledků Státní politiky. Vychází

z dostupných analýz relevantních pro dané strategické oblasti a současně reflektuje doporučení a podněty z terénu, které byly sbírány v rámci veřejných konzultací. Dokument nezahrnuje specifické potřeby jednotlivých resortů ve vztahu k NNO, ale potřeby a cíle obecné, horizontální. Specifické potřeby resortů i ve vztahu k NNO mají místo ve specifických sektorových strategiích, např. Strategie sociálního začleňování 2021–2030, Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ a další.

Strategický dokument vznikl v letech 2020–2021, z velké míry v souladu s doporučeními Metodiky přípravy veřejných strategií¹, a je rozpracován na část analytickou, strategickou a implementační, která je blíže konkretizována v jednotlivých akčních plánech. Takto nastavený rámec dodává implementaci Strategie možnost průběžně reagovat na aktuální změny. Zásadní bylo uplatňování participativního a transparentního přístupu. Jak již bylo výše zmíněno, formalizovanou platformu tvorby nové Strategie tvořila PS Strategie, ve které byla zastoupena dotčená ministerstva, NNO, ale také akademická sféra a soukromý sektor. Strategie byla v různých fázích přípravy poskytnuta vybraným subjektům ke konzultaci a také široké veřejnosti v rámci veřejných konzultací (blíže kapitola 5).

Cílem strategického dokumentu je v základní rovině podpora rozvoje neziskového sektoru, neboť jeho entity, mezi nimiž mají výrazné zastoupení NNO, přispívají k vyváženému vývoji České republiky v oblasti sociální, hospodářské, kulturní i environmentální. NNO v roli stabilního a silného partnera veřejné správy se výrazně podílejí na zajištění potřeb české společnosti a zvyšují kvalitu života obyvatel České republiky. Strategie a její opatření sleduje neziskový sektor ve dvou rovinách v souladu s principy, které jsou obsaženy v základním strategickém dokumentu ČR 2030.

Rovina **neziskového sektoru a NNO jako hodnoty sama o sobě** staví na předpokladu, že občanskou společnost tvoří občané, kteří se dobrovolně podílejí na spravování věcí veřejných a stát jim k tomu vytváří vhodné podmínky. Tímto krokem realizují některá ze základních lidských práv, právo svobodně se sdružovat a podílet se na správě věcí veřejných. Česká republika se zavázala zvýšit inkluzivitu vládnutí, tedy reálnou možnost zapojení svých občanů do rozhodování o věcech veřejných, resp. do tvorby veřejných politik tak, jak je to definováno v dokumentu ČR 2030: „*Intenzivněji budou využívány formy demokracie participativní, která klade důraz na přímé zapojení do rozhodování, a demokracie deliberativní, orientované k diskusi a vzájemnému přesvědčování. V České republice musí také existovat prostor pro alternativní uvažování o tom, jak demokraticky vládnout, protože nelze „od zeleného stolu“ odhadnout demokratické potřeby a vytvořit k nim vhodné formy na desetiletí dopředu. Česká republika bude tento prostor vytvářet přímo, formou státní podpory vědeckého výzkumu a vývoje. Zdrojem inovací demokratického vládnutí však mohou být také návrhy různých think-tanků a NNO....*“²

Druhou sledovanou rovinou je **role a zapojení NNO v kontextu řešení aktuálních potřeb společnosti**: „*Veřejné služby mají klíčovou úlohu – pro zvyšování kvality života musí být k dispozici všem obyvatelům ČR v dostatečném (a dlouhodobě rostoucím) standardu. S ohledem na specifické problémy komunit a rychlou dynamiku změn je nezbytné, aby stát s respektem k principu subsidiarity spolupracoval s institucemi jiného druhu a na všech úrovních – od nadnárodních institucí a sousedních států přes samosprávy, až po různé formy partnerství s neziskovými organizacemi, podnikatelskými subjekty, odbory, církvemi a v neposlední řadě s komunitami na místní úrovni.*“³ Neziskový sektor a NNO navíc tvoří partnery pro aktivity aplikovaného výzkumu a inovací, čímž se zařazují mezi důležité aktéry socioekonomického rozvoje společnosti, a to zejména v oblasti sociálních inovací. Jejich inovační potenciál byl podněcován a saturován v řadě podpůrných titulů, zejména v programu

¹ MMR. 2019. Metodika přípravy veřejných strategií. [online]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/cs/microsites/portal-strategicke-prace-v-ceske-republice/nastroje-a-metodicka-podpora/vystupy-projektu>.

² Strategický rámec Česká republika 2030, s. 101. [online]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/strategie/dokumenty-ke-stazeni/>.

³ Strategický rámec Česká republika 2030, s. 28. [online]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/strategie/dokumenty-ke-stazeni/>.

ÉTA Technologické agentury ČR. Neziskové organizace a NNO tím prokazují, že jsou nedílnou součástí inovačního ekosystému země.⁴

Je tedy v zájmu státu, aby vytvářel příznivé podmínky pro rozvoj těchto institucí a takové mechanismy, které veřejné správě umožní v maximální možné míře využívat potenciálu občanské společnosti, jejich formálních i neformálních struktur. Ambicí Strategie je proto stanovit hlavní cíle rozvoje spolupráce veřejné správy především s NNO v horizontu deseti let, tj. od roku 2021 do roku 2030.

1.3 Uživatelé Strategie

Veřejnou správu lze označit za **primární uživatele Strategie**. Tito primární uživatelé budou v roli gestora či spolupracujícího subjektu participovat na jejím plnění, realizovat konkrétní návrhy opatření jednotlivých akčních plánů. Stanovené závazky ponesou konkrétní ústřední orgány státní správy⁵, a to především jednotlivá ministerstva, případně další orgány veřejné správy, např. ČSÚ. Pro orgány územní samosprávy mají navržená opatření doporučující charakter. Výstupy určitých opatření nabízejí těmto orgánům metodickou podporu, případně mohou tyto orgány inspirovat při tvorbě krajských či obecních politik. Na realizaci vybraných opatření se budou určitou mírou v roli spolupracujících subjektů podílet také zástupci akademické obce a NNO.

Sekundárními uživateli Strategie jsou především subjekty, na které budou jednotlivá opatření směřovat, aniž by se nutně přímo podílely na jejich plnění. Jde především o **neziskový sektor**, resp. NNO s celostátní, krajskou i místní působností. Neméně významnou skupinou uživatelů bude taktéž **odborná i laická veřejnost**, jako například média, politická reprezentace, občanské iniciativy a další, na kterou by realizace Strategie měla mít obecně pozitivní dopad.

1.4 Základní používané pojmy

Výsek lidské činnosti a cílové skupiny, na které dopadají opatření Strategie, tvoří velmi různorodý, přesto velmi kompaktní celek. Tato různorodost se odráží také v užívání terminologie popisující danou skutečnost, která se různí nejen pro označení celého prostoru občanské společnosti, ale také v označení jejích organizací. V této kapitole je proto nastíněno terminologické pozadí a současně zdůvodněna používaná terminologie.

Občanská společnost představuje sféru lidského jednání, která se nachází mezi rodinou, trhem a státem. Vedle formálního a organizovaného, tedy institucionalizovaného jednání občanů zahrnuje občanská společnost také různé neformální občanské iniciativy, hnutí, sítě či shromáždění. **Pro označení výše zmíněného formálního, institucionalizovaného jednání občanů se u nás i v zahraničí používá mnoho termínů – občanský sektor, třetí sektor, neziskový sektor, dobrovolnický sektor či organizovaná občanská společnost. Jde o pojmenování stejného nebo podobného výseku reality, ale lišící se v přesném vymezení jeho hranic a také v rozdílném důrazu na jeho různé stránky.**

V prostředí veřejné správy se vžil, v souladu s terminologickým nastavením Státní politiky, především pojem neziskový sektor, resp. nestátní neziskový sektor. **Neziskový sektor popisuje formální sektor mezi státem a trhem jako oblast působení soukromých organizací zaměřených na jiné cíle, než je dosahování zisku.**⁶ Jde tedy o pohled, který

⁴ TAČR. Průběžná evaluace programu ÉTA. [online]. Dostupné z: <https://www.tacr.cz/prubezna-evaluace-programu-eta/>.

⁵ Vedle ministerstev, v jejichž čele je člen vlády, působí v České republice na základě zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, i další ústřední orgány státní správy, např. ČSÚ, Úřad vlády České republiky nebo Národní sportovní agentura.

⁶ Uvedené termíny mají původ v sektorovém rozdělení hospodářství, které pracuje s pojmy veřejný sektor (stát a samospráva, tj. veřejná správa), soukromý tržní sektor (trh, tj. subjekty zaměřené na dosažení zisku), soukromý netržní sektor (neziskový, občanský, tj. subjekty zaměřené na jiné cíle než dosažení zisku) a sektor domácností (neformální společenství, rodina). Blíže Rektorič in Skovajsa a kol., 2010, s. 32. Sektorová vymezení, kterých se v teorii vyskytuje celá řada, člení národní hospodářství do tří či čtyř sektorů na základě více kritérií. Švédský ekonom Pestoff rozdělil národní hospodářství do čtyř sektorů, a to na

sleduje především finanční aspekt dané reality. Jde o rozšířený, ale částečně nepřesný pojem, neboť organizace, které se nezakládají za účelem dosahování zisku, mohou zisku dosahovat (Skovajsa a kol., 2010: s. 38).

Protože občanské organizace vyrůstají z podhoubí občanské společnosti a čerpají z ní své lidské, materiální, kulturní a hodnotové zdroje, lze alternativně užívat termín organizovaná občanská společnost. Tento výraz se může jevit výstižnější než výše uvedené pojmy, neboť se z nich vytratila zřetelná vazba na občanskou společnost jako základ organizovaných aktivit (Skovajsa a kol., 2010: s. 19). Pojem se snaží o kladné vymezení pojmu zdůrazňující organizovanou činnost jako nejvlastnější projev občanské společnosti jakožto entity, která chce aktivně participovat na politické moci a veřejné diskuzi společenských témat. Současně se výraz organizovaná občanská společnost stává v posledních letech v zahraničí i akademické sféře rozšířenější.

S ohledem na fakt, že řada opatření má poukázat obecně na roli a různorodost tohoto sektoru, není pro účely dokumentu stěžejní držet se vyznačeného dělení, a proto **přistupuje Strategie k synonymnímu užívání pojmů neziskový sektor, nestátní neziskový sektor a organizovaná občanská společnost.** Tento přístup umožňuje v určitých situacích **akcentaci jiného aspektu dané reality**, a to především v okamžiku, kdy je zamýšleno vyzdvihnout nikoli pouze nevládní či neziskový charakter tohoto sektoru, ale především jeho občanský rozměr. Tento přístup je uplatněn především v rámci obecného vymezení a témat pojednávajících o společenském klimatu a participaci a partnerství.

Na obdobném principu lze přistoupit i k vymezení institucionalizovaných subjektů občanské společnosti. Občanskou společnost tvoří občané, kteří se dobrovolně podílejí na spravování věcí veřejných. Mohou tak činit mnoha způsoby, přičemž jedním z nich je angažovanost v organizacích občanské společnosti.⁷ **Pro institucionalizované formy občanské společnosti se proto využívá termín organizace občanské společnosti, neziskové organizace, nestátní neziskové organizace, nevládní organizace, charitativní organizace a další**, s využitím těchto pojmů dle kontextu a rozdílného důrazu na určitý aspekt dané sektorové reality.

Pro identifikaci organizací, které se v tomto společenském prostoru nacházejí, lze využít mezinárodně sdílenou definici, která pracuje s vymezením definičních vlastností daných subjektů, tzv. **strukturálně-operacionální definici**⁸. Ta vymezuje charakteristické znaky NNO, kterými jsou organizovaný charakter, nerozdělování zisku, institucionální oddělenost od vládních institucí, schopnost samosprávy a dobrovolný prvek ve fungování organizace. **Na základě této definice lze od NNO odlišit státní (vládní) neziskové organizace⁹, které zabezpečují realizaci výkonu veřejné správy, např. příspěvkové organizace, od nestátních (nevládních, soukromých) neziskových organizací.** I přesto, že existují hraniční případy, lze s velkou mírou přesnosti určit, zda daná instituce patří k organizacím občanské společnosti (Skovajsa a kol., 2010: s. 39).

základě: 1) kritéria financování provozu a rozvoje na sektor ziskový/neziskový; 2) podle kritéria vlastnictví na sektor soukromý/veřejný; 3) podle míry formalizace na sektor formální/neformální. Blíže Škarabelová, 2005, s. 33.

⁷ Frič, P. 2015. Občanská společnost a definice NNO, vývoj, stav a trendy. [online]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rmo/dokumenty/studie_fric_pro_web.pdf.

⁸ Tato definice byla vypracována v devadesátých letech 20. století jako reakce na potřebu vymezit konkrétní a reálné znaky soukromých neziskových organizací, které budou platné i v mezinárodním měřítku bez ohledu na různá národní či lokální specifika a umožní mezinárodní srovnání. Autory tzv. strukturálně-operacionální definice jsou americký sociolog Lester M. Salamon a německý sociolog Helmut K. Anhaier.

⁹ Vládní neziskové organizace jsou zřizovány státem nebo územními samosprávnými celky (krají, obcemi). Jedná se typicky o organizační složky či příspěvkové organizace, které primárně zabezpečují výkon státní správy, resp. samosprávy a zajištění veřejných služeb (zdravotních, sociálních, vzdělávacích apod.). Může se jednat o různé veřejnoprávní instituce (např. veřejná výzkumná instituce), státní fondy a další subjekty. Navíc některé veřejnoprávní subjekty nejsou zřizovány přímo státem nebo jeho organizační složkou, nýbrž jsou zřizovány zákonem (např. veřejná vysoká škola). Tyto subjekty jsou však zakládány rovněž ve veřejném zájmu k plnění státem požadovaných úloh.

Obrázek 1: Definiční znaky nestátních neziskových organizací

Organizovanost

Subjekt je do určité míry institucionalizovaný – formálně zřízený jako právnická osoba, případně se vyznačuje jasnou a stálou organizační strukturou.

Soukromý charakter a nezávislost na státu

Subjekt není součástí státu ani není státem řízený, je soukromoprávní.

Nerozdělování zisku

Zásada nerozdělování zisku je již dána posláním organizace. Neznamena to ale, že subjekt nemůže dosahovat zisku. Zisk nesmí být rozdělen mezi členy, vlastníky či manažery, musí být použit k dosahování poslání organizace.

Samosprávnost

Subjekt není řízen jinou organizací, je schopen se sám spravovat, má svou vlastní vnitřní strukturu.

Dobrovolnost

Subjekt vykonává svou činnost za spoluúčasti dobrovolníků (podpora dobrovolnickými dary, činnost dobrovolníků, dobrovolnictví v řídicích orgánech). Dobrovolnost také znamená nepovinnou povahu členství v organizacích nebo spolupráce s nimi.

Zdroj: Skovajsa, Marek a kol. Občanský sektor. Organizovaná občanská společnost v České republice, Praha, Portál, 2010. Graficky upraveno

S výše uvedenou definicí pracuje také ČSÚ, který vede tzv. **satelitní účet neziskových institucí** (dále jen „SÚNI“). V rámci SÚNI jsou však sledovány i výše zmíněné hraniční případy – instituce, u nichž aplikace strukturálně-operacionální definice není jednoznačná. Především jde o politické strany a politická hnutí¹⁰, stavovské organizace, komory včetně profesních¹¹, družstva¹², veřejné vysoké školy, odborové organizace a organizace zaměstnavatelů včetně organizačních jednotek, zájmová sdružení právnických osob¹³, honební společenstva¹⁴, církve a náboženské společnosti.

Vzhledem k tomu, že Strategie navazuje na Státní politiku, vychází ze stejných klíčových pojmů a nadále se drží **užšího vymezení NNO**, které **do okruhu sledovaných institucí zařazuje soukromoprávní organizace upravené občanským zákoníkem (spolky, pobočné spolky, nadace, nadační fondy a ústavy) a některé formy upravené zvláštními předpisy, konkrétně obecně prospěšné společnosti, evidované církevní právnické osoby a školské právnické osoby**. Tento přístup je uplatněn především v rámci tématu právní prostředí a financování NNO a je akcentován v kontextu zapojení soukromoprávních institucí, resp. NNO v roli partnera státu v řešení aktuálních potřeb společnosti.

1.5 Relevantní strategické dokumenty

Napříč Strategií je možné sledovat vazby na klíčové dokumenty, které určují směřování celé ČR a částečně odkazují na strategie pro oblasti, v nichž působí NNO (vzdělávání, sociální služby, zdraví, boj proti korupci a další). Mezi základní výchozí dokumenty proto patří **Strategický rámec Česká republika 2030**, který byl přijat usnesením vlády č. 292 ze dne 19. dubna 2017. Tento strategický rámec udává směřování ČR v nejbližších desetiletích s cílem zvýšit kvalitu života v ČR a zajistit udržitelný rozvoj po sociální, ekonomické a environmentální stránce. Současně je taktéž implementačním dokumentem pro naplňování

¹⁰ Politické strany jsou formálně oddělené od státu, ale mezi nimi a státem existuje úzké spojení.

¹¹ Stavovské organizace jsou zřizovány státem a např. profesní komory mají povinné členství (nenesou znak dobrovolnictví).

¹² Družstva podle zákona mohou vytvářet a rozdělovat zisk (nenesou znak nerozdělování zisku).

¹³ Jsou silně orientována na podporu svých společných zájmů.

¹⁴ Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti velmi úzce vymezuje možnost členství v honebním společenstvu.

cílů udržitelného rozvoje v ČR (dále jen „SDGs“¹⁵). Tento dokument mimo jiné identifikoval příležitost v posílení schopnosti státu poskytovat veřejné služby spoluprací státu s aktéry jiného druhu včetně neziskového sektoru, kterému tento dokument přisuzuje nezanedbatelný podíl na realizaci dílčích vizí, např. vize oblasti 1 Lidé a společnost či oblasti 2 Hospodářský model. Role aktérů neziskového sektoru je významná mimo jiné v tom, že představuje dosah k dalším cílovým skupinám vytyčeného strategického rámce. NNO působící ve vzdělávacích, sociálních, environmentálních i dalších oblastech mohou prostřednictvím svých aktivit přímo naplňovat některé z cílů ČR 2030 a významně přispívat k šíření povědomí o udržitelném rozvoji. Národní koncepce realizace politiky soudržnosti v ČR po roce 2020,¹⁶ která slouží jako základní rámec pro tvorbu Dohody o partnerství pro nové programové období EU fondů 2021+, přisuzuje podíl na realizaci její agendy jak poskytovatelům z veřejného, tak soukromého i neziskového sektoru.

Již bylo uvedeno, že Strategie nezahrnuje specifické potřeby jednotlivých resortů ve vztahu k NNO, ale potřeby a cíle obecné, horizontální. Přesto tyto dílčí resortní strategie a politiky neztrácí ze zřetele, vzhledem k roli NNO coby partnera veřejné správy při naplňování resortních politik a poskytovatele veřejných služeb a činností. Strategie proto reflektuje provázanost na specifické sektorové strategie, koncepce či akční plány, jmenovitě zejména:

- Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+,
- Akční plán České republiky Partnerství pro otevřené vládnutí na léta 2020 až 2022,
- Klientsky orientovaná veřejná správa 2030. Koncepce rozvoje veřejné správy na období let 2021–2030,
- Koncepce zahraniční politiky České republiky,
- Strategie zahraniční rozvojové spolupráce České republiky 2018–2030,
- Národní akční plán podpory společenské odpovědnosti organizací v České republice na léta 2019–2023,
- Strategie sociálního začleňování 2021–2030,
- Návrh Koncepce rozvoje dobrovolnictví v ČR 2019–2025,
- Státní politika životního prostředí České republiky 2030 s výhledem do 2050,
- Státní kulturní politika na léta 2015–2020 (s výhledem do roku 2025) a následná Státní kulturní politika 2021–2025+,
- Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021–2030,
- Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019–2027,
- Koncepce vězeňství do roku 2025,
- Strategie rovnosti, začlenění a účasti Romů (Strategie romské integrace) 2021 až 2030,
- Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025 a další.

Strategie navazuje také na řadu dokumentů přijatých na **evropské a mezinárodní úrovni**. Požadavky na zajištění občanské participace jsou v rámci evropské legislativy zakotveny ve Smlouvě o Evropské unii (článek 11) a Listině základních práv EU.¹⁷ Dialogu s občanskou společností se také věnuje Evropský hospodářský a sociální výbor (dále jen „EHSV“) ve svém stanovisku k tématu Reprezentativnost evropských organizací občanské společnosti

¹⁵ Cíle udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals, SDGs) byly přijaty OSN dne 25. září 2015 v rámci dokumentu Agenda 2030 pro udržitelný rozvoj.

¹⁶ Národní koncepce realizace politiky soudržnosti v ČR po roce 2020. [online]. Dostupné z: https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/nkr-schvalena-verze.pdf.

¹⁷ Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie a Listina základních práv Evropské unie in Úřední věstník Evropské unie, C 202, 7. června 2016. [online]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=CS>.

v kontextu občanského dialogu,¹⁸ v němž je dán důraz na zkušenosti a odborné posudky, které mají zástupci občanské společnosti k dispozici, jejich dialog s úřady, veřejnými institucemi a mezi nimi, a to na všech úrovních, jednání a hledání společných východisek a shody, což umožňuje podávat návrhy, v nichž převažuje obecný zájem. Zvyšuje se tak rovněž kvalita a důvěryhodnost politických rozhodnutí, neboť občané takovým rozhodnutím lépe rozumějí a jsou pro ně přijatelnější.

V Bílé knize o evropské správě věcí veřejných¹⁹ z roku 2001 činí Evropská komise z účasti občanské společnosti na vytváření a provádění politik EU jednak jednu ze základních zásad řádné správy věcí veřejných, a jednak jednu z prioritních činností vedoucích k modernizaci postupů Společenství a zlepšení demokratického fungování institucí. Pro programové období 2014–2020 vydala Evropská komise Evropský kodex chování pro partnerskou spolupráci,²⁰ který má v rámci Evropských strukturálních a investičních fondů (dále jen „ESIF“) posílit konzultace, participaci a dialog s různými subjekty včetně neziskových organizací.

Agentura Evropské unie pro základní práva ve zprávě Challenges facing civil society organisations working on human rights in the EU²¹ uvádí, že organizace občanské společnosti zastávají klíčovou roli v posilování základních lidských práv, čímž přispívají k fungujícím demokraciím.

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) má celou baterii výzkumů a doporučení k inovativním praktikám participace občanů a novým demokratickým institucím.²²

Česká republika je jedním z členů dobrovolné iniciativy Partnerství pro otevřené vládnutí – Open Government Partnership²³ (dále jen „OGP“), která vznikla z popudu administrativy USA a jež oficiálně zahájila svou činnost v roce 2011 na Valném shromáždění OSN. OGP podporuje své členy v přijímání kroků a závazků směřujících k větší otevřenosti a zvýšení dostupnosti informací, transparentnosti, boji proti korupci, zvýšení občanské angažovanosti a využívání nových technologií ve prospěch občanské společnosti. Vláda každé členské země vypracovává, ve spolupráci s občanskou společností a dle standardů vydaných iniciativou OGP,²⁴ dvouletý národní akční plán a jeho důsledná implementace je podmínkou členství v iniciativě OGP.

¹⁸ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Reprezentativnost evropských organizací občanské společnosti v kontextu občanského dialogu (2006/C 88/11) in Úřední věstník Evropské unie, C 88/41, 11. 4. 2006 [online]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52006IE0240&from=CS>.

¹⁹ European Governance — a White Paper, COM(2001) 428 final, (2001/C 287/01) in Úřední věstník Evropských společenství, C 287/1, 12. 10. 2001. [online]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2001:287:FULL&from=CS>.

²⁰ Evropský kodex chování pro partnerskou spolupráci. [online]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/esf/BlobServlet?docId=443&langId=cs>.

²¹ FRA (European Union Agency for Fundamental Rights). 2017. Challenges facing civil society organisations working on human rights in the EU. [online]. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-challenges-facing-civil-society_en.pdf.

²² OECD. Innovative Citizen Participation. [online]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/gov/innovative-citizen-participation.htm>.

²³ Open Government Partnership, <https://www.opengovpartnership.org/>. V českém prostředí slouží jako informační zdroj webové stránky ministerstva spravedlnosti <https://korupce.cz/partnerstvi-pro-otevrene-vladnuti-ogp/>.

²⁴ OGP Participation & Co-Creation Standards. [online]. Dostupné z: https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/07/OGP_Participation-Cocreation-Standards20170207.pdf.

2 Analytická část

Smyslem analytické části Strategie je především popsat vybrané problémové oblasti, které byly identifikovány v oblasti partnerství veřejné správy s NNO. Z těchto oblastí následně vyplývají konkrétní strategické i specifické cíle Strategie. Je třeba zdůraznit, že analytická část se zaměřuje pouze na vybrané problémové oblasti, nemá tedy ambici postihnout a reagovat na všechny sektorové výzvy a problémy, poukazuje pouze na nejvýznamnější.

2.1 Role neziskového sektoru a NNO v ČR

2.1.1 Občanská společnost a její kořeny

Ústava České republiky definuje ve své preambuli Českou republiku jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti. Termín občanská společnost²⁵ již jinde v Ústavě ani Listině základních práv a svobod použit není a není definován ani žádným jiným právním předpisem. Nalezneme jej však rovněž v dalších předpisech, například v zákonu č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, nebo v preambuli zákona č. 181/2007 Sb., o Ústavu pro studium totalitních režimů a o Archivu bezpečnostních složek a o změně některých zákonů. Termín **občanská společnost** je v odborné literatuře různě definován, přesto mezi odborníky panuje shoda v tom, že jejím jádrem je **oblast nezávislé činnosti a sebeorganizace jednotlivců mezi rodinou, trhem a státem**. Mezi základní občanská a politická práva patří právo sdružovací, jež tvoří základ pro sebeorganizační aktivity občanské společnosti.

Sdružování a další občanské aktivity mají hluboké kořeny a sahají až do 19. století, kdy se občanské aktivity staly účinným nástrojem českého národního obrození a posléze stály za formováním české svobodné společnosti, např. ochotnické divadlo se stalo nejen střediskem zábavy, ale také místem svobodného sdružování – místem, odkud zazníval český jazyk a myšlenky, jež posilovaly národní sebevědomí. Postupně vznikalo také velké množství vlasteneckých spolků, např. v roce 1861 vlastenecký pěvecký spolek Hlahol a v roce 1862 tělocvičný spolek Sokol, z něhož se postupně stala jedna z nejvýznamnějších českých organizací občanské společnosti. Vznikaly také první české politické strany a docházelo k celkové revitalizaci společenského a politického života.

V roce 1867 byl přijat nový zákon o právu spolčovacím (č. 134), který byl unikátní v tom, že zakládání spolků nepodléhalo oproti předešlé praxi povolovacímu, ale pouze ohlašovacímu režimu. Vznikaly spolky kulturní, sportovní, politické,²⁶ dobročinné, vzdělávací a také nadace. Družstva, záložny a banky jsou dnes považovány za jádro sociální ekonomiky. Své místo v české společnosti našlo dárcovství a dobrovolnictví, které bylo viditelné zejména při budování reprezentativních národních institucí, jako je Národní divadlo. Tyto a další organizace začaly v dané době tvořit podhoubí transformace společnosti ve svobodný český národ a stát. Nezanedbatelná role příslušela také zámožným českým podnikatelům, kteří se velmi brzy situovali do role mecenášů a filantropů, např. Josef Hlávka či Anna Náprstková.

Občanské sdružování a další občanské aktivity v období první republiky byly velmi pestré, dobře organizované. Následné období nacistického a posléze komunistického režimu bylo pro sdružování a občanský život české společnosti téměř likvidační. Tyto diktatury zrušily demokratický politický systém včetně lidských a občanských práv a svobod. Většina organizací občanské společnosti byla rozpuštěna, řada organizací musela výrazně omezit nebo zastavit své aktivity. Pokud fungovaly, tak pod přísným státním dohledem.²⁷ Přesto jsou to právě struktury a hnutí občanské společnosti, které svou činností směřovaly vývoj české společnosti

²⁵ Použití tohoto termínu v preambuli Ústavy České republiky je připisováno Václavu Havlovi.

²⁶ Zákon ovšem vylučoval ženy z účasti na činnosti politických spolků. Odstranění tohoto vyloučení bylo jedním z cílů boje za rovnoprávnost žen.

²⁷ Zákon č. 68/1951 Sb., o dobrovolných organizacích a shromážděních zrušil rakouský zákon z roku 1867 a zavedl opět povolovací řízení.

vedoucí až k událostem 17. listopadu 1989 – události, která odstartovala novou kapitolu vývoje organizací občanské společnosti v českých zemích (Skovajsa a kol., 2010).

Nezastupitelnosti neziskového sektoru na existenci plně funkční demokratické společnosti si byla vědoma i vláda nového politického uspořádání po roce 1989. Jedním z výrazů tohoto uvědomění se stalo zřízení Nadačního investičního fondu (dále také „NIF“) zákonem č. 171/1991 Sb., o působnosti orgánů ČR ve věcech převodu majetku státu na jiné osoby a o Fondu národního majetku ČR. Prostředky z NIF měly přispět k vytvoření silného a finančně nezávislého nadačního sektoru, který by se podílel na rozvoji organizované občanské společnosti v ČR. Vláda pro tyto účely vyčlenila 1 % akcií z druhé vlny kupónové privatizace.

Význam a role neziskového sektoru pro českou společnost lze tedy vnímat v mnoha rovinách. Aktivní a participující občané tvoří občanskou společnost a občanská participace je její významnou funkcí a projevem. Svobodná, různorodá a nezávislá občanská společnost je odrazem ideálního demokratického uspořádání společnosti. NNO, jakožto její užší organizovaná část, dokážou zprostředkovat participaci, aktivizovat občany a zapojovat je do aktivit. NNO plní ve společnosti řadu funkcí v závislosti na potřebě, kontextu a typu organizace. Jsou významné jak v kontextu ekonomickém, tak především sociálním, politickém a kulturním. NNO jsou poskytovateli služeb a činností různým skupinám obyvatel, s významným podílem zdravotní péče, vzdělávání, ochrany životního prostředí, humanitární a rozvojové pomoci a podpory hospodářského, inkluzivního a udržitelného rozvoje v souladu s Agendou 2030 tak, aby tyto cíle byly relevantní, užitečné a důležité pro místní aktéry. Kromě toho však fungují jako podporovatelé komunity s akcentem na individuální iniciativu a také jako prostředek k vyjádření zájmů a hodnot náboženských, etnických, kulturních apod.

Odborná literatura nabízí typologii NNO v ČR podle funkcí (Frič 2015, Potůček a kol. 2005, Skovajsa a kol. 2010). Z hlediska typu činnosti, které NNO vykonávají, můžeme rozlišovat **funkci servisní**, kdy NNO poskytují služby klientům, jako například služby sociální a zdravotní, **funkci advokační**, spočívající v prosazování hodnot či veřejných zájmů, jako jsou ochrana životního prostředí či práva znevýhodněných skupin, **funkci zájmovou**, spočívající v realizaci společných zájmů a aktivit, např. v oblasti sportu či kultury a volného času, a **funkci filantropickou**, kdy NNO, zpravidla ve formě nadací či nadačních fondů, poskytují finanční prostředky na veřejně prospěšné účely či dobročinné dary. V praxi se však tyto činnosti velmi často překrývají, a NNO tak plní vícero funkcí, např. vedle servisní funkce, kdy NNO poskytuje dluhové poradenství, současně plní funkci advokační, neboť usiluje o systémovou změnu na poli zákonného ukotvení této problematiky.

2.1.2 Vymezení neziskového sektoru ve vztahu k národnímu hospodářství – socioekonomický rozměr²⁸

Jak již bylo řečeno, pro potřeby vymezení organizací nestátního neziskového sektoru coby organizací občanské společnosti, se standardně využívá tzv. strukturálně-operacionální definice. S tímto vymezením pracuje i ČSÚ v rámci svého SÚNI.²⁹ Ten přitom pod toto vymezení zahrnuje širší soubor aktérů než RVNNO – jde celkově o 18 právních forem, jež dále třídí do tzv. institucionálních sektorů (blíže kapitola 1.4). Pojetí SÚNI poskytuje komplexnější obraz a nachází uplatnění při mezinárodním srovnávání, přístup RVNNO je užitečný svým zúžením a zaměřením na ty právní formy, které obecně nejčastěji označujeme za český „neziskový sektor“. Vymezení podle SÚNI odpovídá Tabulka 1.

²⁸ Tato kapitola byla zpracována na základě studie ke Strategii: Hyánek, Vladimír, Paříl, Vilém, Pejcal, Jakub. 2020. Studie Vymezení občanského sektoru a nestátních neziskových organizací v rámci národního hospodářství. Pro analýzu socioekonomického rozměru neziskového sektoru čerpají autoři především z dat ČSÚ, který pro potřeby sledování dat neziskového sektoru využívá pro označení organizací neziskového sektoru termín „neziskové instituce“. Tento termín je proto používám napříč touto kapitolou v nezměněné podobě.

²⁹ Konkrétně ČSÚ za neziskovou instituci považuje „jednotku vytvořenou za účelem výroby výrobků a poskytování služeb“, jejíž status zároveň „nedovoluje, aby tato produkce byla pro jednotky, které ji založily, řídí nebo financují, zdrojem příjmů, zisku nebo finančních výnosů“ (ČSÚ, 2020).

Tabulka 1 - Neziskové instituce v systému národních účtů

Typ institucionální jednotky	Institucionální sektory v systému národních účtů				
	Sektor nefinančních podniků S.11	Sektor finančních institucí S.12	Sektor vládních institucí S.13	Sektor domácností S.14	Sektor NISD – Neziskové instituce sloužící domácnostem S.15
Podniky (C)	C1	C2			
Vládní instituce (G)			G		
Domácnosti (H)				H	
Neziskové instituce (N)	N1	N2	N3	N4	N5

Zdroj: převzato ze SÚNI; zkratky převzaty z anglické terminologie

2.1.2.1 Velikost neziskového sektoru / počet NNO a počet NNO dle jednotlivých právních forem

V roce 2018 bylo za neziskové instituce (dále také „NI“) považováno 142 664 organizací různých právních forem (resp. 142 633 NI bez zohlednění sektoru vládních institucí).³⁰ Meziročně přitom došlo k růstu počtu subjektů o 1,31 %. Jednoznačně nejpočetnější právní formou jsou dlouhodobě *spolky* (94 284) následované *pobočnými spolky* (24.611). Důležitými aktéry jsou přirozeně i *církevní organizace* (4 155), *obecně prospěšné společnosti* (2 655), *nadační fondy* (1 904), *ústavy* (1 048), *nadace* (538) a *školské právnické osoby* (314).

2.1.2.2 Podíl HDP neziskového sektoru na celkovém HDP

NI se v roce 2018 podílely na tvorbě HDP z 1,78 %, přičemž produkce činila 145,4 mld. Kč (téměř 43 % však vytvořily veřejné vysoké školy).³¹ Více než polovina (60 %) produkce přitom byla poskytnuta bezplatně domácnostem či za netržní ceny (15 %), blíže

Tabulka 2.

Bez započítání sektoru vládních institucí činila v roce 2018 produkce NI 83,1 mld. Kč. Svou produkci nabízely NI v roce 2018 především bezplatně (62,57 %), resp. za platby neodpovídající reálným cenám (20,79 %). Produkce nabízená za tržní ceny dosahovala necelé jedné šestiny (15,62 %).

³⁰ V některých případech jsou data uváděna jak bez/tak se zohledněním sektoru vládních institucí (S.13), a to především s ohledem na veřejné vysoké školy, které se i přes svůj malý počet vyznačují významným rozsahem produkce, a v užším vnímání jako NNO pojímány nejsou.

³¹ Hyánek, Pařil, Pejcal na základě SÚNI tabulky SA000101 Agregace neziskového sektoru: účet výroby.

Tabulka 2: Produkce neziskových institucí a neziskových institucí bez zohlednění sektoru vládních institucí za období 2015 až 2018 v ČR (v mil. Kč, resp. v %) ³²

sektor / sledované období		tržní (P.11)		pro vlastní konečné užití (P.12)		platby za ostatní netržní (P.131)		bezplatná ostatní netržní (P.132)		produkce celkem (P.1)
		v mil. Kč	v %	v mil. Kč	v %	v mil. Kč	v %	v mil. Kč	v %	v mil. Kč
NI	2015	13 507	11,72	15 458	13,41	19 922	17,29	66 352	57,58	115 239
	2016	14 171	11,76	16 135	13,39	20 984	17,42	69 191	57,43	120 481
	2017	15 811	12,29	17 131	13,31	20 904	16,25	74 833	58,15	128 679
	2018	16 905	11,63	19 422	13,36	22 296	15,34	86 730	59,67	145 353
NI mimo S.13	2015	10 293	16,91	1 201	1,97	14 284	23,47	35 080	57,64	60 858
	2016	10 887	16,51	1 071	1,62	15 420	23,39	38 559	58,48	65 937
	2017	12 135	16,54	973	1,33	16 377	22,33	43 866	59,80	73 351
	2018	12 982	15,62	845	1,02	17 275	20,79	51 986	62,57	83 088

Zdroj: Hyánek, Pařil, Pejcal na základě SÚNI za období 2015 až 2018, přesněji tabulky SA000101 Agregace neziskového sektoru: účet výroby

2.1.2.3 Klasifikace služeb neziskových institucí (CZ-COPNI)

Patrně nejvhodnější vymezení podle aktivit nabízí klasifikace CZ-COPNI, využívaná SÚNI. CZ-COPNI klasifikuje NI podle účelu, na který NI vydaly své prostředky, přičemž platí pro sektor typická orientace na více aktivit současně. Jak ilustruje Graf 1, největší díl prostředků NI přitom v roce 2018 připadal na oblast rekreace a kultura³³ (30,9 %), dále pak na oblast vzdělávání (18,0 %), náboženství (10,9 %), sociální péče³⁴ (8,6 %), zdraví (5,4 %), politické strany, odborové a profesní organizace (4,6 %), bydlení (1,1 %), ochrana životního prostředí (1, %) a konečně služby jinde neuvedené³⁵ (19,3 %).

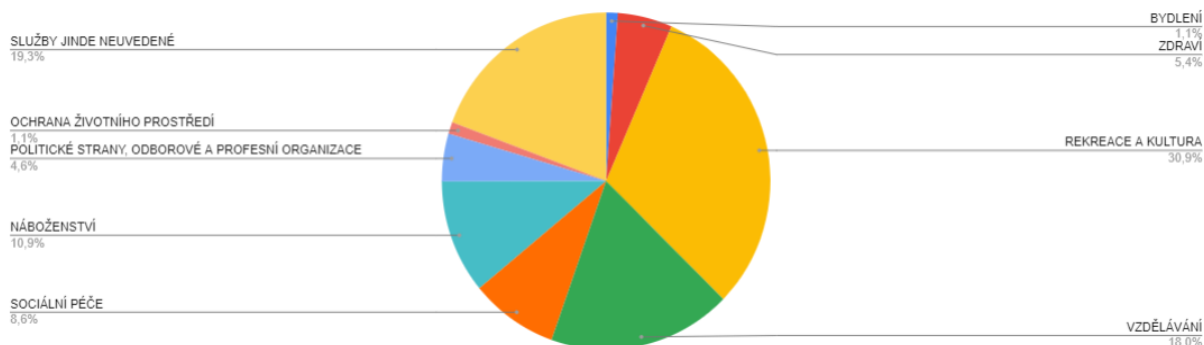
³² Netržní produkci tvoří produkce, která je jiným jednotkám poskytována zdarma nebo za ceny, které nejsou ekonomicky významné. Netržní produkce (P.13) se dělí na tyto dvě položky: „platby za netržní produkci“ (P.131), které sestávají z různých plateb a poplatků, a „netržní produkce, ostatní“ (P.132), což je produkce poskytovaná zdarma, blíže Evropský systém účtů ESA 2010, str. 73, dostupné https://apl.czso.cz/nufile/ESA_2010_CSU.pdf.

³³ Oblast rekreace a kultura zahrnuje mimo jiné i sportovní služby (zhruba 16,0 % produkce) a podporu zájmových činností (zhruba 1,4 % produkce).

³⁴ V rámci této oblasti je započítána mimo jiné i sociální péče s ubytováním (zhruba 2,5 % produkce) a sociální péče bez ubytování (zhruba 6,2 % produkce).

³⁵ V rámci tohoto dílu jsou zastoupeny i místní a regionální rozvoj (zhruba 4,8 % produkce), ochrana lidských práv (zhruba 1,1 % produkce) a humanitární pomoc jiným zemím (zhruba 1,9 % produkce). SÚNI bohužel členění tohoto dílu do větších podrobností nenabízí.

Graf 1: Produkce neziskových institucí bez vládních institucí členěných dle klasifikace CZ-COPNI do oblastí v roce 2018 v ČR (v %)

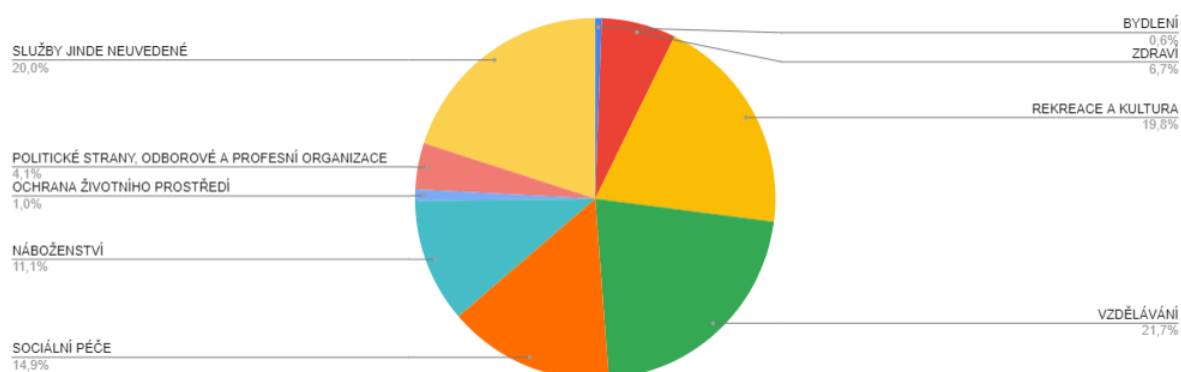
Zdroj: Hyánek, Pařil, Pejcal na základě SÚNI za rok 2018, přesněji tabulky SA000151 Produkce (P. 1) neziskového sektoru dle účelu, CZ-COPNI

2.1.2.4 Počet zaměstnanců pracujících v NI

V roce 2018 pracovalo v NI celkem 116 991 zaměstnanců (v přepočtu na plné pracovní úvazky označované jako FTE), což činí 2,2 % podílu celkové zaměstnanosti v ČR. V případě NI *bez zohlednění vládních institucí* (tedy především bez veřejných vysokých škol) se jedná o 65 705 zaměstnanců (v přepočtu na plné pracovní úvazky označované jako FTE).

Jak znázorňuje níže uvedený Graf 2, rozložení zaměstnanců mezi jednotlivé oblasti je poměrně rovnoměrné. Nejvíce zaměstnanců v roce 2018 pracovalo v oblasti vzdělávání (21,7 %), následovala s menším odstupem oblast rekreace a kultura (19,8 %), sociální péče (14,9 %), náboženství (11,1 %), zdraví (6,7 %), politické strany, odborové a profesní organizace (4,1 %), ochrana životního prostředí (1,0 %), bydlení (0,6 %) a konečně služby jinde neuvedené (20%).³⁶

Graf 2: Zaměstnanost (FTE) neziskových institucí bez vládních institucí členěných dle klasifikace CZ-COPNI do oblastí v roce 2018 v ČR (v %)

Zdroj: Hyánek, Pařil, Pejcal na základě SÚNI za rok 2018, přesněji tabulky SA000154 Zaměstnanost (FTE) neziskového sektoru dle účelu, CZ-COPNI

³⁶ V rámci tohoto dílu jsou zastoupeny i místní a regionální rozvoj (zhruba 4,1 % zaměstnanosti), ochrana lidských práv (zhruba 1,1 % zaměstnanosti) a humanitární pomoc jiným zemím (zhruba 3,5 % zaměstnanosti). SÚNI bohužel členění tohoto dílu do větších podrobností nenabízí.

2.1.2.5 Počet odpracovaných hodin dobrovolníky a vyjádření hodnoty dobrovolnické práce

Celkově (v přepočtu na FTE) se na realizaci činností NI v roce 2018 podílelo 32 455 dobrovolníků, kteří odpracovali 56,8 mil. hodin. Hodnota dobrovolnické práce (pro rok 2018 odpovídá částce 163,96 Kč za hodinu³⁷) činila v roce 2018 dle SÚNI 9,3 mld. Kč, přičemž šlo o meziroční nárůst ve výši 12 %.³⁸ Je důležité však zdůraznit, že **údaj neodráží celkové dobrovolnictví, ale pouze jeho část v podobě tzv. organizovaného dobrovolnictví**. Celková hodnota dobrovolnické práce by tak (při zahrnutí dobrovolnictví neorganizovaného a realizovaného nad rámec institucionálních sektorů) dosahovala daleko vyšší částky.

2.2 Definice řešené problematiky

Koncepční dokument se zakládá na řadě výzkumných zjištění a praktických zkušeností. Konkrétní problémové oblasti byly do analytické části zařazeny rovněž na základě kontinuální odborné činnosti RVNNO, na základě podnětů členů PS Strategie a výstupů z veřejných konzultací, expertních individuálních i skupinových setkání.

Důležitým vstupem se stal expertní panel, který se konal v březnu 2020 za účasti zástupců veřejné správy (ministerstva i samospráva), akademické obce, médií, soukromého sektoru a především NNO tak, aby zástupci reprezentovali celou šíři oblastí, ve kterých NNO vyvíjejí svou činnost, jako např. sociální a zdravotní péče, vzdělávání, charita, humanitární pomoc, kultura, ochrana životního prostředí, ochrana lidských práv, ochrana práv menšin, prosazování rovnosti a nediskriminace, sport, volný čas a další. Expertní panel umožnil v širším plénu diskutovat a identifikovat výzvy a překážky, kterým v současnosti čelí neziskový sektor. Současně poskytl prostor pro návrh možných řešení uvedených výzev.

Následná veřejná konzultace pro širokou odbornou veřejnost, která byla vyhlášena v červnu 2020 prostřednictvím webu www.vlada.cz a současně distribuována prostřednictvím emailové rozesílky na střešní organizace NNO, potvrdila relevanci dříve identifikovaných oblastí a témat. Následná veřejná konzultace, vyhlášená v prosinci 2020, posléze představila široké veřejnosti navrženou soustavu cílů a opatření.

Tato analýza zohledňuje také výstupy ze Závěrečné zprávy o plnění úkolů plynoucích ze Státní politiky,³⁹ která byla formulována s využitím podkladových studií expertů. Expertní studie přitom mapovaly a shrnovaly poznatky jak z odborných výzkumů provedených akademickou obcí, tak i zkušenosti z terénu. Zcela účelově se nezabývala specifickými potřebami jednotlivých resortů ve vztahu k NNO, ale potřebami a cíli obecnými, horizontálními. Zásadní zjištění z těchto studií jsou z velké míry platná i pro současné období, a proto představují jeden ze zdrojů pro tvorbu tohoto vládního dokumentu.

Identifikované výzvy byly komplexně uchopeny a tematicky rozděleny do tří strategických oblastí:

1. oblast společenského klimatu pro činnost NNO,
2. oblast participace a partnerství veřejné správy a neziskového sektoru,
3. oblast právní prostředí a financování NNO.

³⁷ Výpočet hodnoty dobrovolnické práce se odvíjí od stanovené „mediánové mzdy“, kterou ČSÚ přebírá z Informačního systému o průměrném výděлку MPSV. [online]. Dostupné z: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiaMmQzNWQyNjctYmQzOC00NDY0LTlhYzYtNjc4NTI3YT13YzEzliwidCI6ImM5ZmU1YTU4LTE0OTQ0NDU3Zi04ZTQ2LTE1Njg5OTkzMExZCzIsImMiOiJh9>.

³⁸ Hyánek, Pařil, Pejcal na základě SÚNI za rok 2018.

³⁹ Závěrečná zpráva o plnění úkolů plynoucích ze Státní politiky vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2015 až 2020. [online]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/aktuality/zaverecna-zprava-o-plneni-ukolu-plynoucich-ze-statni-politiky-vuci-nestatnim-neziskovym-organizacim-na-leta-2015-az-2020--185951/>.

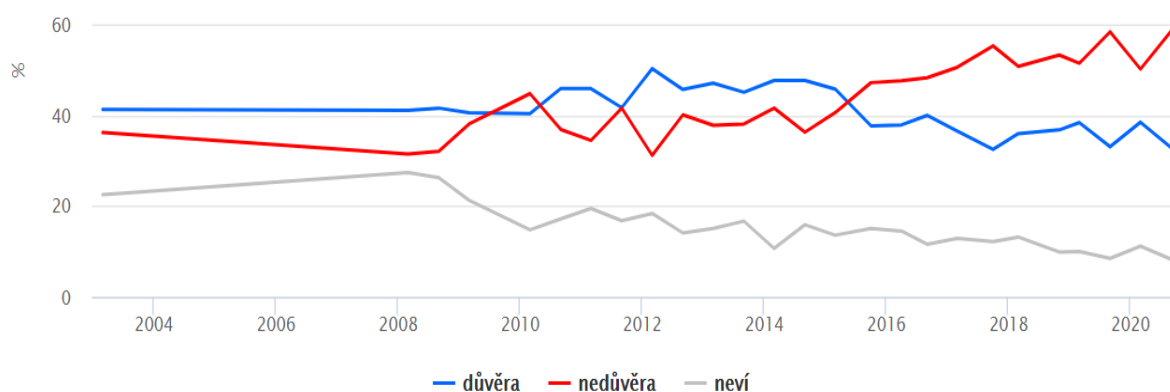
Mimo definované oblasti existují také další problémové oblasti či příležitosti k rozvoji, u nichž však zatím chybí dostatečná podkladová data, preciznější definice a vyprofilované řešení. Strategie mnohdy na tyto případy upozorňuje a ponechává možnost nově identifikované výzvy zahrnout do soustavy cílů a opatření v rámci procesu aktualizace Strategie a tvorby navazujících akčních plánů. Následující kapitoly se jednotlivě soustředí na popis aktuálního stavu výše uvedených oblastí.

2.2.1 Společenské klima pro činnost NNO

Existence funkční občanské společnosti je podmíněna oživením společenské důvěry v její instituce. Důvěra v instituce veřejného života je důležitá pro uznání jejich legitimacy, lze ji vnímat jako důležitý kulturně civilizační zdroj pro rozvoj občanské společnosti. Současně můžeme hovořit o důvěře občanů v to, že veřejná angažovanost má smysl. Míra důvěry, či naopak nedůvěry, se poté může promítat i do důvěry či nedůvěry v NNO (Pospíšilová, Šťovíčková Jantulová, 2019: s. 61).

Dle posledního průzkumu výzkumného oddělení Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i., Centra pro výzkum veřejného mínění (dále také „CVVM“), datovaného do března 2020, je patrné, že **nedůvěra v neziskové organizace převažuje nad důvěrou (nedůvěra 50,2 %, důvěra 38,5 %, neví 11,2 %)**. CVVM zjišťuje stav důvěry k vybraným institucím veřejného života pravidelně v rámci výzkumu veřejného mínění „Naše společnost“. Výzkum poskytuje unikátní průřez postoji české veřejnosti s možností časového srovnání, a tím i sledování nejen aktuálního názorového rozložení, ale i dlouhodobých trendů. Míru důvěry a nedůvěry v NNO tak lze, vedle dalších vybraných institucí veřejného života, sledovat nepřetržitě již od roku 2008. V období od roku 2008 až do roku 2020 se obecná důvěra v instituce jako celku výrazně nezměnila, nicméně mírně poklesla důvěra v NNO a současně došlo k výraznému nárůstu nedůvěry, a to z hodnot roku 2008 (důvěřující 41,1 %, nedůvěřující 31,5 %, neví 27,4 %) na hodnoty z roku 2020 (důvěřující 38,5 %, nedůvěřující 50,2 %, neví 11,2 %). K nejsilnějšímu poklesu došlo v letech 2012 až 2018, kdy NNO začaly být spojovány s podporou přijímání uprchlíků v době evropské migrační krize.

Graf 3: Důvěra vybraným institucím veřejného života – neziskové organizace

Zdroj: Akademie věd ČR. CVVM. Dostupné z: <https://cvvmapp.soc.cas.cz/#question24>

Výzkum, jehož zadavatelem byla platforma NeoN,⁴⁰ sledoval 5 dimenzí důvěry a zjistil, že důvěra k NNO jako jedné skupině organizací je málo vypovídající, protože účastníci měli k jednotlivým organizacím výrazně rozdílné úrovně důvěry. V některých oblastech dosahují NNO až překvapivě vysokého hodnocení. Česká veřejnost je hodnotí podle výsledků jejich práce či druhu činnosti, kterou se zabývají. **Postoje většiny společnosti se formují také na**

⁴⁰ NeoN je neformální síť 12 oborových sítí a platform, která vznikla v roce 2018. Výzkum postojů veřejnosti v ČR k NNO proběhl na vzorku 1214 respondentů ve věku 18–75 let v říjnu 2019. Sběr dat pro výzkum provedla agentura Median. Analýzy a výslednou zprávu zpracovaly Společnost PAQ Research a institut STEM. [online]. Dostupné z: <https://glopolis.org/odolna-obcanska-spolecnost/vetsina-nevladnich-organizaci-ma-v-cesku-vetsi-podporu-nez-to-vypada-aktivnich-odpurcu-je-12/>.

základě toho, jak se o neziskovém sektoru mluví v médiích nebo jak o nich mluví představitelé veřejného života, spíše než na základě faktických informací. Sympatie k zavedeným „značkám“ NNO jsou pak až dvojnásobně vyšší než obecná sympatie k neziskovému sektoru. Ze sekundární analýzy dat existujících průzkumů také vyplynulo, že zlom v trendu vnímání NNO přišel již mezi rokem 2012 a 2013, kdy se k nim negativněji začali stavět lidé s levicovější orientací, důchodci, nezaměstnaní a lidé s nižším vzděláním, u kterých byla do té doby míra nedůvěry naopak nejnižší. Podle hypotézy šlo o tzv. odložené důsledky finanční krize, která se v ČR projevila později. Zároveň různé skupiny (radikální, populistické, ale i dezinformační média aj.) začaly využívat veřejný prostor a témata, jako jsou integrace migrantů, rovnost žen a mužů, změna klimatu anebo inkluze ve vzdělávání, k dalšímu štěpení společnosti, vzbuzování odporu proti elitám a „cizímu“ a pocitů nejistoty a ohrožení. Tomuto rozdělení společnosti se zevrubně věnoval výzkum Rozdělení svobodou.⁴¹ Pocit rozdělení společnosti na běžný lid a neschopné odtržené elity pak zasáhl i část neziskového sektoru, protože část veřejnosti začala řadu NNO také vnímat jako součást elit. Přestože důvěra veřejnosti v NNO poklesla, stále je téměř dvakrát vyšší než důvěra v politické strany a hnutí.⁴²

Také dle pravidelného mezinárodního hodnocení neziskového sektoru prováděného Americkou agenturou pro mezinárodní rozvoj (USAID) dle metodiky Index udržitelného rozvoje občanského sektoru (CSOSI),⁴³ na kterém se za Českou republiku podílí nejen řada českých expertů, ale také akademická obec, je zřejmé, že **veřejný obraz neziskového sektoru se postupně mírně zhoršuje** (blíže Graf 4). Ze zprávy Index udržitelného rozvoje občanského sektoru Česká republika z roku 2018 vyplývá, že média se věnují neziskovému sektoru především formou kritiky. Zpráva současně uvádí, že většina NNO si nemůže dovolit vlastní komerční prezentaci v médiích. Veřejnost z většiny nechápe význam a roli neziskového sektoru a NNO ve společnosti. **Lidé si často neuvědomují, že právě NNO poskytují celou řadu služeb, na kterých jsou závislí.**⁴⁴ Příkladem může být činnost NNO, která je naprosto zásadní v oblasti sociálních služeb. Z celkového počtu registrovaných sociálních služeb jich 60 % provozují NNO.⁴⁵ Naprosto dominantní zastoupení mají NNO v min. 26 z 33 typů registrovaných sociálních služeb.⁴⁶ Podle řady indicií veřejnost plně nechápe vymezení NNO ani principy jejich práce. Často pak práci NNO posuzují negativně nebo ji chápou jako práci charity, ideálně jako činnost provozovanou a poskytovanou bez úplaty.⁴⁷

⁴¹ Český rozhlas. Rozdělení svobodou. Česká společnost po 30 letech. [online]. Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/rozdeleni-svobodou>.

⁴² Centrum pro výzkum veřejného mínění. Časové řady vybraných otázek z výzkumu Naše společnost. Důvěra k vybraným institucím veřejného života – září 2020. [online]. Dostupné z: <https://cvvmapp.soc.cas.cz/>.

⁴³ Index udržitelného rozvoje občanského sektoru (CSOSI) je klíčovým analytickým nástrojem, který měří vývoj občanského sektoru ve střední a východní Evropě a Eurasii (E&E). Index sleduje vývoj občanského sektoru v devěťadvaceti zemích za posledních patnáct let. Zkoumá celkovou příznivost prostředí pro občanskou společnost se zaměřením na právní prostředí, organizační základnu, finanční zajištění, prosazování zájmů, poskytování služeb, infrastrukturu a veřejný obraz. Každá dimenze je hodnocena sedmistupňovou škálou, kde 1 označuje velmi pokročilou úroveň rozvoje a 7 naopak nízkou úroveň rozvoje. Index byl vyvinut v Americké agentuře pro mezinárodní rozvoj (USAID) ve spolupráci s organizacemi v jednotlivých zemích, ve kterých je index sledován. Partnerem USAID v České republice je Asociace veřejně prospěšných organizací ČR, která organizuje hodnocení podle dané americké metodiky a dále zpracovává a shrnuje výstupy hodnocení do české zprávy.

⁴⁴ AVPO ČR. 2018. Index udržitelného rozvoje občanského sektoru Česká republika. [online]. Dostupné z: <https://www.avpo.cz/wp-content/uploads/2020/09/Index-udržitelného-rozvoje-OS-v-ČR-2018.pdf>.

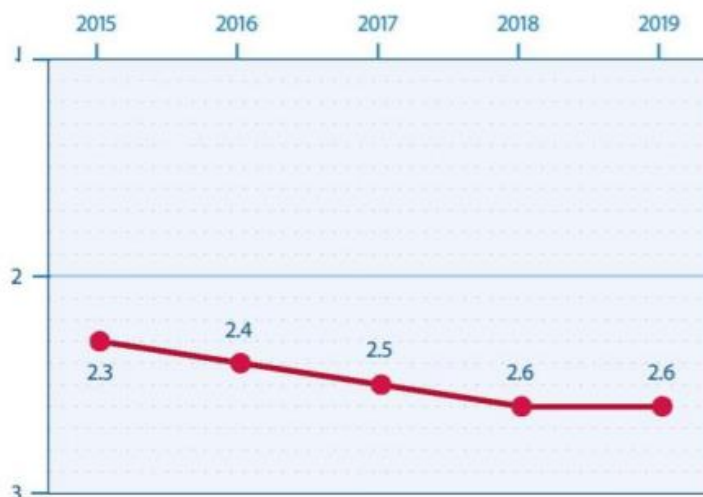
⁴⁵ MPSV. 2019. Analýza financování sociálních služeb. [online]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Anal%C3%BDza+financov%C3%A1n%C3%AD+soci%C3%A1ln%C3%ADch+slu%C5%BEEb_2019.pdf/3c8c3bf8-c747-09b0-9308-3838a646c465.

⁴⁶ Hyánek, Paříl a Pejcal. 2020. Studie Vymezení občanského sektoru a nestátních neziskových organizací v rámci národního hospodářství.

⁴⁷ ČSÚ v rámci SÚNI sleduje podíl neziskového sektoru na hrubém domácím produktu. Produkce NI (neziskových institucí) bez zohlednění sektoru vládních institucí nabízely v roce 2018 svou produkci především bezplatně (62,57%), resp. za platby neodpovídající reálným cenám (20,79%). Blíže Studie Vymezení občanského sektoru a nestátních neziskových organizací v rámci národního hospodářství, 2020, Hyánek, Paříl a Pejcal, 2020.

V roce 2019 se navíc ve veřejné debatě ustálil pojem „politická neziskovka“, který je používán jako negativní označení pro široké spektrum NNO – od protikorupčních, ekologických, humanitárních, až po organizace pracující s migranty.⁴⁸

Graf 4: Index udržitelného rozvoje občanského sektoru v roce 2019, Veřejný obraz OOS

Zdroj: AVPO ČR, Zpráva o stavu udržitelného rozvoje občanského sektoru v ČR 2019

Na druhou stranu je nutné uvést, že se objevují, byť ojediněle, i aktivity, které poukazují na neocenitelný přínos neziskového sektoru, např. ze strany veřejnoprávní televize⁴⁹ či ze strany zmocněnkyně vlády pro lidská práva.⁵⁰ Také zástupci neziskového sektoru, i přes nedostatečné odborné kapacity pro oblast vztahů s veřejností, si začínají uvědomovat nutnost reagovat na současnou nedůvěru ze strany veřejnosti. Příkladem je neformální platforma Posilujeme Česko⁵¹ či kampaň Takoví jsme.⁵²

Na negativní rétoriku některých zástupců veřejného života, která posiluje nepříznivé společenské klima, poukazuje také Organizace spojených národů. Základem pro vytváření prostředí umožňujícího svobodné a nezávislé fungování občanské společnosti jsou nejen veřejné svobody zaručené zákonem a podporované institucemi. **Veřejné svobody musejí být doplněny politickou kulturou, která uznává hodnotu občanské společnosti a podporuje její angažovanost. Při plnění cíle udržitelného rozvoje č. 17.17 by státy měly podněcovat a podporovat efektivní partnerství veřejných institucí, partnerství veřejného a soukromého sektoru a partnerství v rámci občanské společnosti.** Sdělení, ocenění a vyznamenání na vysoké úrovni vysílají veřejnosti důležité signály o hodnotě občanské

⁴⁸ AVPO ČR. 2019. Index udržitelného rozvoje občanského sektoru Česká republika, [online]. Dostupné z: <https://www.avpo.cz/wp-content/uploads/2020/09/Index-udržitelného-rozvoje-OS-v-ČR-2019.pdf>.

⁴⁹ Česká televize dlouhodobě podporuje neziskový sektor a klienty NNO mnoha způsoby, např. prostřednictvím benefičních speciálů, tzn. speciálních benefičních dílů pořadů typu StarDance, které jsou vždy věnované konkrétní NNO a významně přispívají k posílení informovanosti veřejnosti o aktivitách dané organizace a problematice, již se věnuje. Blíže: [ČT podporuje charitu](#).

⁵⁰ Pod záštitou zmocněnkyně vlády pro lidská práva byla např. uspořádána výstava „Česká vlna solidarity aneb Občanská společnost v boji proti covid-19“, poukazující na nezištnou pomoc občanské společnosti v době koronavirové krize v roce 2020. Blíže: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/aktuality/pozvanka-na-vystavu-ceska-vlna-solidarity-aneb-obcanska-spolecnost-v-boji-proti-covid-19-183375/>.

⁵¹ Celonárodní iniciativa na podporu NNO, zviditelnění jejich významu a přínosu pro celou naši společnost. NNO plní roli strážců hodnot demokracie, solidarity, rovnosti a tolerance ve společnosti. Blíže: <https://posilujemecsko.cz>.

⁵² Kampaň vysvětluje veřejnosti práci, historii i pestrost NNO. Propojuje desítky NNO nejrůznějších zaměření od dobrovolných hasičů a hokejistů přes Amnesty International, Cirk la Putyka, Zachraň jídlo až po Cestu domů. Blíže: <https://takovijsme.cz/>.

společnosti, stejně jako každoroční vzpomínkové akce, jako je například Mezinárodní den demokracie nebo Den lidských práv.⁵³

Na negativní povahu veřejného diskursu, která má negativní důsledky pro organizace občanské společnosti, upozorňuje také zpráva Challenges facing civil society organisations working on human rights in the EU, kterou vydala Agentura Evropské unie pro základní práva. Tento stav podkopává důvěru veřejnosti v NNO, což snižuje pravděpodobnost, že se občané spojí s těmito organizacemi, budou je podporovat, darovat finanční prostředky nebo s nimi zacházet jako s důvěryhodnými zdroji informací.⁵⁴

Na nepříznivé prostředí, mnohdy verbální i fyzické útoky, především směrem k NNO, které se věnují advokační činnosti, upozorňuje Úřad OBSE pro demokratické instituce a lidská práva (dále také „ODIHR“). Poukazuje na očerňující kampaně a nálepkování NNO jako „politických NNO“. Tato organizace proto **doporučuje, aby státní instituce přijaly taková opatření, která by zvyšovala veřejné povědomí o pozitivní roli těchto NNO a o významu jejich činnosti pro širokou veřejnost.**⁵⁵ **Role obhájců veřejných zájmů či též advokační role je legitimní a zásadní rolí NNO** pro zprostředkování účasti občanů na věcech veřejných a je přijímána v zemích s dlouhodobou tradicí silné občanské společnosti. Některé vyspělé demokracie, jako např. Nizozemí, uzavírají strategická partnerství pro advokační činnost a lobbying NNO v určitých oblastech společného zájmu.⁵⁶ Na úspěch NNO i v této roli má vliv mnoho faktorů, jako jsou celkové legislativní a regulační prostředí, přístup k financování (z domácích i zahraničních zdrojů, zajišťující dostatečnou nezávislost a stabilitu), dostupnost a kvalita kanálů pro dialog s vládami na všech úrovních a budování důvěry veřejnosti v NNO i veřejné instituce.

V poslední době ve světě posiluje trend „uzavírání“ nebo „zmenšování“ občanského prostoru (*shrinking civic space*⁵⁷). Dochází k němu ze strany státních i nestátních aktérů (např. soukromých médií) prostřednictvím právních prostředků, jako jsou represivní či jinak ztěžující zákony, a např. verbálními útoky a zastrašováním především v on-line prostoru či cílenými kampaněmi hanobícími NNO, jejich práci i zaměstnance.⁵⁸ Má to dopad nejen na organizace, které se zabývají obhajobou veřejných zájmů v kontroverzních tématech, ale i na ty, u kterých převažuje servisní role. Tyto trendy nabourávají pluralitní demokracii a základní mezinárodně uznávaná práva, tj. svobodu projevu, sdružování a shromažďování. Vzhledem k významu zdravé občanské společnosti tyto útoky ohrožují i inkluzivní a udržitelný rozvoj proklamovaný v Agendě 2030.⁵⁹

⁵³ UN. 2016. Practical recommendations for the creation and maintenance of a safe and enabling environment for civil society, based on good practices and lessons learned. [online]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/841791>.

⁵⁴ FRA. 2017. Challenges facing civil society organisations working on human rights in the EU. [online]. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-challenges-facing-civil-society_en.pdf.

⁵⁵ ODIHR. 2019. The Situation of Human Rights Defenders in the Czech Republic: Protection Gaps and Good Practices.

⁵⁶ Government of the Netherlands: Policy Framework 2016-2020: Dialogue and Dissent. [online]. Dostupné z: <https://www.government.nl/topics/grant-programmes/documents/regulations/2014/05/13/policy-framework-dialogue-and-dissent>.

⁵⁷ CIVICUS, globální aliance občanské společnosti, sleduje vývoj prostoru pro občanskou společnost na <https://monitor.civicus.org/>.

⁵⁸ Na útoky nelegitimizující NNO upozorňuje např. zpráva ODIHR. 2019. The Situation of Human Rights Defenders in the Czech Republic: Protection Gaps and Good Practices, dále zpráva Evropského střediska pro řízení rozvojové politiky. 2020. Claiming Back Civic Space Towards Approaches Fit for the 2020s? [online]. Dostupné z: <https://ecdpm.org/publications/claiming-back-civic-space-towards-approaches-fit-for-2020s/>. Hanobení, výhrůžky a pomluvy lze sledovat jak v projevech laické veřejnosti, tak mezi zástupci politické scény, např. https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/kybersikana-neziskove-organizace-uprchlici-vyhruzne-maily_1810090600_dbr; Politické neziskovky: skryté nebezpečí. [online]. Dostupné z: <https://sichtarova.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=738119>; Pekelný Okamura znovu udeřil na neziskovky a novináře. Stalo se něco nevidaného. [online]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Pekelný-Okamura-znovu-uderil-na-neziskovky-a-novinare-Stalo-se-neco-nevidaneho-nabizime-FOTO-515975> a mnoho dalších.

⁵⁹ ECDPM. 2020. Claiming Back Civic Space Towards Approaches Fit for the 2020s? [online]. Dostupné z: <https://ecdpm.org/wp-content/uploads/Claiming-Back-Civic-Space-Towards-Approaches-Fit-2020s-Report-May-2020-ECDPM.pdf>.

Identifikované výzvy v oblasti Společenské klima pro činnost NNO – shrnutí

- ✓ negativní povaha veřejného diskursu směrem k NNO (laická i odborná veřejnost),
- ✓ nedostatečný obraz občanského sektoru a NNO jako rovnocenného partnera státu,
- ✓ nedostatečná aktivní podpora pozitivního vymezení a vnímání neziskového sektoru.

Je potřeba si ale uvědomit hlubší rozměr tohoto tématu. **Degradace občanského prostoru není jen omezením ústavního práva lidí svobodně vyjadřovat svou vůli, organizovat se nebo protestovat. Je to příznak a součást mnohem širšího trendu globální demokratické recese, populismu či přímo oživení autoritářství.** V době nenadálých nebo globálních krizí však narůstá význam vzájemné důvěry a soudržnosti v celé společnosti. Desítky let výzkumu ukázaly, že otevřenější, inkluzivnější a odpovědnější společnosti jsou zároveň odolnější společnosti – lépe se dokážou přizpůsobit otřesům, budovat konsenzus mezi společenskými sektory a řešit nerovnosti a příčiny různorodých účinků krizí i dlouhodobých problémů.⁶⁰ Právě během krize spojené s pandemií covid-19 se podle sesbíraných dat Open Government Partnership⁶¹ ukázaly existenciální potřeby budování důvěry ve veřejné instituce, která v českém i mezinárodním kontextu za poslední roky podstatně trpěla.

2.2.2 Občanská participace a partnerství veřejné správy a neziskového sektoru⁶²

Dobré politiky a dobrá politická rozhodnutí se neobejdou bez naslouchání občanům, bez účasti a souhlasu osob, kterých se rozhodnutí týkají. Pojem participace, resp. občanská participace je často používaným termínem, avšak různí aktéři si pod tyto termíny dosazují různé významy. Možnost občana ovlivňovat věci veřejné – tedy nastolovat témata ve veřejném prostoru, resp. být veřejně aktivní – je jedním z kritérií zdravé demokracie, dobrého vládnutí (*good governance*⁶³) a je součástí politických a občanských práv.⁶⁴ Občanská participace⁶⁵ je považována za účinný prostředek k rozšíření podílu občanů na věcech veřejných nad rámec pouhé účasti ve volbách. Představuje přesun části vlivu na veřejné rozhodování z rukou politických a správních institucí, tzv. veřejných rozhodovatelů, na občany.

Výzkumy veřejného mínění Centra výzkumu veřejného mínění ukazují, že necelé dvě pětiny oslovených nepokládají volby za účinný způsob, jak ovlivnit veřejné dění. Na druhou stranu to, že by občané měli rozhodovat o významných celospolečenských otázkách, si myslí 46 % respondentů, v případě rozhodování o významných místních otázkách je to dokonce 75 %.⁶⁶ Velká část občanů by tedy chtěla přímo rozhodovat o důležitých společenských otázkách.

⁶⁰ Pradhan, S. 2020. Open Response, Open Recovery. Building Trust as the Antidote to COVID-19. [online]. Dostupné z: <https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2020/04/OGP-Open-Response-Open-Recovery-Article.pdf>.

⁶¹ Arceand, S. a Foti, J. 2020. Open Government Approaches to Tackling COVID-19. [online]. Dostupné z: <https://www.opengovpartnership.org/stories/open-government-approaches-to-tackling-covid-19/>.

⁶² Tato kapitola byla zpracována na základě studie ke Strategii: Miléřová, J. 2020. Rozhodování blíže k lidem, Přehledová studie na téma občanské participace a partnerství veřejné správy a organizací občanského sektoru se zaměřením na ústřední orgány státní správy.

⁶³ Hlavní trendy vývoje ČR z pohledu dobrého vládnutí, jak je chápáno v udržitelném rozvoji, komplexně analyzuje studie Vládneme si dobře? Vládnutí v kontextu trvale udržitelného rozvoje. [online]. Dostupné z: https://www.cr2030.cz/strategie/wp-content/uploads/sites/2/2018/05/ANAL%C3%9DZA_V%C3%A1dneme-si-dob%C5%99e.docx.pdf

⁶⁴ Viz Všeobecná deklarace lidských práv, čl. 21. [online]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf> nebo např. OHCHR (Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva). [online]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/EN/AboutUs/ManagementPlan/Pages/participation.aspx>.

⁶⁵ V literatuře se používají termíny „civic participation“ a „civic engagement“, které se často zaměňují.

⁶⁶ Centrum pro výzkum veřejného mínění. 2020. Zájem o politiku a názory na podílení se občanů na rozhodování – únor 2020. [online]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5157/f9/pd200306.pdf.

Kromě tradičních nástrojů demokracie v podobě voleb se podstatně větší prostor pro reprezentaci a participaci otevírá díky prvkům tzv. demokracie participativní a deliberativní.

Občanská participace tak hraje klíčovou roli při podpoře demokracie, právního státu, sociálního začlenění (snižování nerovností a sociálních konfliktů) a spravedlivého hospodářského rozvoje.⁶⁷ Ochota lidí veřejně se angažovat posiluje důvěru v politiku, zapojení občanů do života komunity společnost integruje a posiluje její soudržnost. Účast občanů na politickém, hospodářském, sociálním a kulturním životě posiluje vztah lidí k hodnotám demokracie. Je také instrumentem pro naplňování SDGs⁶⁸.

Důraz na využívání participačních procesů je obsažen v celé řadě mezinárodních závazků, které se vztahují i na ČR, a v praxi mezinárodních organizací a jednotlivých států. Požadavky na zajištění občanské participace jsou jako součást evropské legislativy zakotveny v Lisabonské smlouvě a Listině základních práv EU.⁶⁹ Článek 11 Smlouvy o EU stanoví povinnost orgánů EU umožnit účast a účastnit se pravidelného a smysluplného dialogu s občany a organizacemi občanské společnosti. **EU chce prostřednictvím občanské společnosti (resp. jejích organizací) posílit participativní demokracii EU, její legitimitu i lepší vnímání ze strany jejích občanů.** Princip partnerství a participace se uplatňuje v mnoha sférách činnosti EU a EU dále vyzývá také k implementaci určitých participativních způsobů vládnutí a dialogu s občany i na regionálních a místních úrovních, v rámci tzv. komunálních politik jednotlivých členských států včetně ČR.⁷⁰

Evropská komise podporuje procesy tzv. strukturovaného dialogu („*Structured Dialogue*“), tedy setkávání a diskuse mezi tvůrci politik a zainteresovanými skupinami společnosti v některých programech, např. ESIF, Erasmus+ a práce s mládeží, s občanskou společností k obchodní politice.⁷¹ Evropský kodex chování pro partnerskou spolupráci⁷² má posílit konzultace, participaci a dialog s regionálními, místními a městskými veřejnými orgány, odbory, zaměstnavateli, neziskovými organizacemi a dalšími subjekty pro sociální začlenění, rovnost žen a mužů a nediskriminaci. Posílení partnerství bylo podporováno ve všech fázích plánování, realizace a monitorování projektů financovaných z ESIF.

Na globální úrovni je významná dobrovolná iniciativa OGP⁷³ z roku 2011, jejíž je ČR členem. Představuje závazek k partnerství mezi vládou a občanskou společností na mezinárodní a národní úrovni. OGP představuje příležitost pro posílení transparentnosti a odpovědnosti v zemích po celém světě.⁷⁴ Vedoucí představitelé vlád a advokační části občanské společnosti se spojili, aby spolu vytvářeli odpovědnou, na podněty a potřeby reagující a inkluzivní správu věcí veřejných na globální a národní úrovni.

⁶⁷ OHCHR. 2018. Guidelines for States on the effective implementation of the right to participate in public affairs. [online]. Dostupné z: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/PublicAffairs/GuidelinesRightParticipatePublicAffairs_web.pdf a přehledně v Summary of Guidelines for States on the effective implementation of the Right to Participate in Public Affairs. [online]. Dostupné z https://www.ohchr.org/Documents/Issues/PublicAffairs/Summary_Guidelines_on_Participation_EN.pdf.

⁶⁸ UN. 2015. Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. [online]. Dostupné z: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld/publication>.

⁶⁹ Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie a Listina základních práv Evropské unie in Úřední věstník Evropské unie, C 202, 7. června 2016. [online]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=CS>.

⁷⁰ Agora CE. 2016. Analýza občanské participace v České republice. [online]. Dostupné z: <http://www.paktparticipace.cz/dokumenty/analiza>.

⁷¹ European Commission. Structured Dialogue with partners at Union level. [online]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/communication/structured-dialogue-with-partners/; EU trade meetings with Civil Society. [online]. Dostupné z: <http://trade.ec.europa.eu/civilsoc/>; European Union. EU Youth Strategy. [online]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/youth/policy/implementation/dialogue_en.

⁷² Evropský kodex chování pro partnerskou spolupráci. [online]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/esf/BlobServlet?docId=443&langId=cs>.

⁷³ Open Government Partnership (OGP) <https://www.opengovpartnership.org/>.

⁷⁴ Blíže Krafchik, W. 2013. Advocacy from the Inside: The Role of Civil Society in Stanford Social Innovation Review. [online]. Dostupné z: https://ssir.org/articles/entry/advocacy_from_the_inside_the_role_of_civil_society.

Základní závazky v deklaraci OGP⁷⁵ se týkají:

- zvýšení dostupnosti informací o vládních činnostech,
- podporování občanské participace,
- implementování nejvyšších standardů profesionální integrity v celé státní správě,
- zlepšování přístupu k novým technologiím pro otevřenost a odpovědnost.

Vlády a občanská společnost společně vytvářejí dvouleté akční plány na národní úrovni – v ČR je aktuální Pátý Akční plán ČR 2020–2022.⁷⁶

Principy OGP se v roce 2015 proluly i s Agendou pro udržitelný rozvoj 2030 a jejími sedmnácti Cíli udržitelného rozvoje,⁷⁷ kde posilování dobrého vládnutí a zapojování občanů jsou obsaženy hned ve dvou cílech.⁷⁸ **Zvýšení inkluzivity vládnutí, tedy reálné možnosti zapojení svých občanů do rozhodování o věcech veřejných, resp. do tvorby veřejných politik, pak ČR promítla do dokumentu ČR 2030.⁷⁹ Důraz je kladen na rozvoj participativních a deliberativních přístupů a současně rozvoj potřebných kompetencí státní správy i občanů pro plnohodnotné zapojení do veřejné rozpravy.**

Z trendů, které zachycuje OECD,⁸⁰ je zřejmé, že se v praxi stále více uplatňují tzv. deliberativní přístupy. Podstatou deliberativního procesu je, že do diskuse jsou zapojováni ti, kterých se má navrhované řešení týkat, a ti, kteří k němu mají co říci, např. odborná a profesní veřejnost a občanská společnost. Oproti participativním metodám jsou deliberativní přístupy postaveny na menší skupině lidí, která umožní, aby účastníci byli o tématu dobře informováni a zvážili různé pohledy, aby dospěli k veřejnému úsudku o tom, „na čem se můžeme silně shodnout“, předkládali informované kolektivní návrhy a doporučení na komplexní politické otázky s konkrétním, reálným a příznivým dopadem na společnost. Deliberativní procesy se využívají na všech úrovních vlády a veřejné správy a jsou využívány pro širokou paletu politických otázek – městské plánování, zdravotnictví, životní prostředí, strategické plánování, infrastruktura, veřejné služby a řada dalších. Složení deliberativních skupin má naplňovat určitou míru reprezentativnosti, ale nemá být ve prospěch zástupců mocných zájmových skupin. Dopad rozhodnutí se odvíjí od souhlasu veřejných činitelů, že budou konat na základě doporučení vzešlých z deliberace.

Pro smysluplnou účast je potřeba vytvořit podmínky a o úspěchu participativního procesu rozhoduje již jeho design: tj. dostatek času pro celý proces, načasování nasazení participace v procesu rozhodování, zvolené metody, vyjasnění rolí a přehlednost procesu. Důležité je také jasné vymezení problému, který se má v procesu řešit, a zajištění dostatečných kapacit jak na straně veřejné správy, tak občanské společnosti. Kombinace vhodných nástrojů občanské participace by měla zajistit, že půjde nad rámec pouhého předávání připomínek, naopak připomínky by měly procházet opakovaně tam a zpátky mezi zapojenými stranami. Podstatou je konzultace a spolupráce, zejména na formulaci navržených akcí a očekávaných dopadů.

⁷⁵ Open Government Declaration. [online]. Dostupné z: <https://www.opengovpartnership.org/process/joining-ogp/open-government-declaration/>.

⁷⁶ Blíže Partnerství pro otevřené vládnutí (OGP) <https://korupce.cz/partnerstvi-pro-otevrene-vladnuti-ogp/>. Vládní koordinátorkou OGP v ČR je ministryně spravedlnosti a základním fórem pro zapojování občanské společnosti Pracovní komise předsedy Rady vlády pro koordinaci boje s korupcí k otevřenému vládnutí a transparentnosti státní správy.

⁷⁷ UN. 2015. Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. [online]. Dostupné z: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld/publication>.

⁷⁸ V cíli 16 a 17, konkrétně podcíli 16.6 Vytvořit účinné, odpovědné a transparentní instituce na všech úrovních, podcíli 16.7 Zajistit odpovědné, inkluzivní, participační a zastupitelské rozhodování na všech úrovních a podcíli 17.17 Podněcovat a podporovat efektivní partnerství veřejných institucí, partnerství veřejného a soukromého sektoru a partnerství v rámci občanské společnosti, a to na základě zkušeností a využívání zdrojových strategií partnerství. UN. Cíle udržitelného rozvoje (SDGs) [online]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/>.

⁷⁹ Strategický rámec Česká republika 2030, odst. 604 str. 100. [online]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/strategie/dokumenty-ke-stazeni/>.

⁸⁰ Reprezentativní deliberativní procesy ve větší míře probíhají v zemích OECD (nejvíce v Německu, Austrálii, Kanadě a Dánsku). Během posledních 10 let se zvedl počet deliberativních procesů, které se odehrávají během jednoho roku. Blíže OECD. Innovative Citizen Participation. [online]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/gov/innovative-citizen-participation.htm>.

Tím, že se na tvorbě návrhu podílejí všichni, se zamezí i tomu, aby rozhodovatelé v konečném návrhu předložili jen tu variantu, kterou nakonec vybrala veřejná správa, možná v občasných konzultacích s občany a s užitím takových dezintegrovanych informací, které uznala za vhodné. Stěžejní je tak veřejná a politická podpora pro participaci na obou stranách, která se utváří a posiluje díky procesu jako takovému a díky výsledkům spolupráce zúčastněných.

V ČR lze nalézt úspěšné příklady aplikace těchto přístupů. Zejména na místní úrovni k nim patří participativní rozpočtování, přípravy územních plánů, komunitní plánování rozvoje sociálních služeb, institucionalizované místní partnerství – Místní akční skupiny a program LEADER, kulturní plánování a další. Významná je Národní síť zdravých měst, která sdružuje aktivní samosprávy, které zapojují občany do rozhodovacích procesů, Národní síť místních akčních skupin, Centrum pro komunitní práci aj. Existuje řada (zejména nestátních neziskových) subjektů, které mají znalostní kapacity pro vedení takových procesů, např. Agora CE⁸¹ či Centrum pro sociální a ekonomické strategie.⁸²

Na úrovni státní správy jsou ustaveny různé poradní a pracovní meziresortní orgány a komise s účastí zástupců občanské společnosti, zejména v oblasti lidských práv. Byly také vypracovány koncepční a metodické materiály, které se týkají občanské participace. V roce 2009 ministerstvo vnitra vydalo Metodiku pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů k účelům hodnocení dopadů regulace (Regulatory Impact Assessment – RIA)⁸³ a v roce 2010 na ni navazující Manuál pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů.⁸⁴ Oba materiály vyžadují zhodnocení jejich aplikace a aktualizaci, chybí v nich praktické informace o nových a inovativních nástrojích a parametrech pro jejich využití. Aktuálnější je Metodika přípravy veřejných strategií od ministerstva pro místní rozvoj z roku 2019.⁸⁵ Koncepce Klientsky orientovaná veřejná správa 2030⁸⁶ od ministerstva vnitra je nejnovějším strategickým materiálem pro rozvoj veřejné správy, ve které je zastřešujícím principem pro-klientská orientace (jednotlivého občana i právnického subjektu) při zachování efektivního fungování veřejné správy a která obsahuje i strategický cíl 5 Informování a účastníci se občané. Mezi pozitivní příklady s prvky deliberativního přístupu a současně zapojení organizované občanské společnosti patřila příprava dokumentu ČR 2030 (2015-2017)⁸⁷, Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+,⁸⁸ dále Strategie regionálního rozvoje ČR2021+,⁸⁹ Koncepce rozvoje venkova⁹⁰ a Strategického rámce rozvoje péče o zdraví v ČR Zdraví 2030.⁹¹

⁸¹ Agora CE. Metodika participace. [online]. Dostupné z: <http://agorace.cz/nase-sluzby/metodika-participace/>.

⁸² Mička, Pavel, Nekola, Martin, Ochrana, František, Potůček, Martin, Příkrýl, Jan, Veselý, Arnošt. 2013. Metodika posílení analytických, koncepčních a implementačních kapacit strategického řízení v krajích, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Centrum pro sociální a ekonomické strategie. [online]. Dostupné z: <https://ceses.cuni.cz/CESES-423-version1-metodika-pro-kraje-final.pdf>.

⁸³ MV. 2009. Metodika pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů. [online]. Dostupné z: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ziMwm-yBaUQJ:https://ria.vlada.cz/wp-content/uploads/Metodika-pro-zapojovani-verejnosti-do-pripravy-vladnich-dokumentu-MV-2009.pdf+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>.

⁸⁴ MV. 2010. Manuál pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů. [online]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/lrv/ria/metodiky/Manual-pro-zapojovani-verejnosti.pdf>.

⁸⁵ MMR. 2019. Metodika přípravy veřejných strategií. [online]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/cs/microsites/portal-strategicke-prace-v-ceske-republice/nastroje-a-metodicka-podpora/vystupy-projektu>.

⁸⁶ MV. 2020. Koncepce Klientsky orientovaná veřejná správa 2030. [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/koncepce-klientsky-orientovana-verejna-sprava-2030.aspx>.

⁸⁷ Strategický rámec Česká republika 2030, s. 28. [online]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/strategie/dokumenty-ke-stazeni/>.

⁸⁸ MŠMT. 2020. Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+. [online]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030>.

⁸⁹ MMR. 2020. Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+. [online]. Dostupné z: <https://mmr.cz/cs/microsites/uzemni-dimenze/strategie-regionalniho-rozvoje-cr-2021>.

⁹⁰ MMR. 2019. Koncepce rozvoje venkova. [online]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/regionalni-rozvoj/regionalni-politika/koncepce-a-strategie/koncepce-rozvoje-venkova>.

⁹¹ MZd. Strategický rámec rozvoje péče o zdraví v ČR do roku 2030. [online]. Dostupné z: <https://zdravi2030.mzcr.cz/>.

Ve státní správě roste povědomí o participativních procesech,⁹² ale stále chybí propojení spíše izolovaných případů a potvrzuje se závěr, který již uvedla Analýza občanské participace v roce 2016,⁹³ že stále chybí ucelená a praktická metodická podpora participace jako klíčového principu fungování veřejné správy a dochází k roztržiténosti přístupů i dle tematických oblastí nebo úrovně rozhodování. Politické a správní instituce nemají přístup k participaci inherentně ve svých postupech a spíše formálně deklarují podporu participace, ale do intenzivnější spolupráce s veřejností, občanskou společností a dalšími aktéry se nepouštějí. Česká veřejná správa stále příliš nevnímá občanskou participaci jako cestu ke zvýšení kvality rozhodování, testování dopadů navrhovaného opatření, zvyšování šancí na jeho přijetí a posílení jeho legitimacy. K povinnosti či závazku „zapojit občany“ často přistupuje pouze formálně. **Nedostatečně rozvinuté nástroje na participaci a minimální nároky na participaci v právním řádu ČR vedou veřejné autority spíše k formálnímu uplatnění participace.**

Aktivní občané se sdružují na podporu základních hodnot a společných zájmů do veřejně prospěšných organizací, spolků, asociací apod. Organizace usilující o podobné cíle (ekologické, lidskoprávní, vzdělávací ad.) pak spolupracují a spojují se do střech či sítí NNO, jako jsou tematické koalice, oborové platformy či profesní asociace, které se o tyto cíle zasazují u veřejnosti, v médiích a politice. Většina střechních organizací, které v ČR vykazují udržitelnost a působí dlouhodobě, vznikla „zezdola“.

Řada z nich se rozvinula do formalizované organizace se sekretariátem a placenými zaměstnanci, což je spojeno s určitou mírou centralizace a hierarchie. Důležitými motivy a zároveň přínosy členství jsou hlavně sdílení informací a vědomostí mezi zapojenými organizacemi, sledování trendů (včetně přenosu know-how ze zahraničí), zastupování společných zájmů vůči dalším aktérům a společné projekty. Řada střech také příznivě působí směrem dovnitř daného sektoru – zejména tím, že společně vypracovávají a přijímají kodexy a standardy fungování, budují kapacity pro projektové a strategické řízení, monitorují a vyhodnocují svoji činnost a kolektivní dopad. Přijímání nových členů je spojeno s naplněním určitých kritérií.

Na druhou stranu vedení střech pravidelně vyhodnocuje potřeby a spokojenost členů se střechní organizací. Dá se tedy shrnout, že existence střech a sítí sdružujících NNO přispívá k vyšší profesionalizaci i soudržnosti NNO. **Od roku 2005 nebyl proveden žádný reprezentativní výzkum postavení střech a jejich hodnocení zapojování se do strategické a koncepční komunikace s veřejnou správou či politiky⁹⁴.** Ze stručného dotazování mezi deseti oslovenými oborovými střechami, provedeného v rámci přehledové studie sloužící jako podklad pro zpracování textu této Strategie, vyšly následující výzvy:

- pro dobrý partnerský vztah s ústředními orgány státní správy a orgány územních samospráv považují za důležité hlavně dostatečné lhůty pro poskytování a vypořádání stanovisek, možnost přicházet s vlastními tématy a návrhy, včasný přístup k dosud neveřejným informacím a možnost být členem pracovních a poradních orgánů,
- mezi hlavní překážky pro rozvoj patří nedostatek vzájemné důvěry a respektu, kapacit na obou stranách, nejasný přístup k NNO a nejasné systémové mechanismy, nepochopení role střech, střídání ministrů, organizační a personální změny na resortech a nenaplnování vlastních strategií ze strany resortů,

⁹² Ve Státní politice byly definovány úkoly vztahující se ke strategickému partnerství s NNO. Ze závěrečné zprávy o plnění úkolů plynoucích ze Státní politiky vyplývá, že některá ministerstva využívají možnosti uzavírat se svými strategickými partnery z řad NNO smlouvy o dlouhodobé spolupráci. Příkladem využití tohoto institutu může být ministerstvo spravedlnosti, které má uzavřelo 22 smluv o dlouhodobé spolupráci se strategickými partnery z řad NNO.

⁹³ Agora CE. 2016. Analýza občanské participace v České republice. [online]. Dostupné z: <http://www.paktparticipace.cz/dokumenty/analýza>.

⁹⁴ Pospíšilová, T. 2005. Oborové zastřešující organizace v občanském sektoru ČR 2005 - Zpráva z výzkumu. A navazující Pospíšilová, T. 2015. Zastřešující organizace v neziskovém sektoru v České republice: situace, témata a návrhy opatření. [online]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_pospisilova_pro_web.pdf.

- jako přínosný pro činnost střech vůči státu označily mechanismus, který by zajistil, že budou dostatečně v předstihu získávat avízo o zpracování jednotlivých dokumentů, včetně uvedení kontaktní osoby, která podněty sbírá a zodpovídá za jejich zpracování.

Pochopitelnou otázkou je otázka reprezentativnosti střech a sítí NNO. EHSV již v roce 2006 navrhl devět podmínek reprezentativnosti⁹⁵ pro zastupování na evropské úrovni. **Kritéria výběru, resp. postup hodnocení reprezentativnosti, je dle stanoviska EHSV, nutné definovat na základě participativního přístupu v součinnosti se střechami a sítěmi, jichž se má tento postup týkat.** EHSV tak reagoval na množství politických procesů EU a různorodost organizované evropské občanské společnosti. Podmínka reprezentativnosti měla současně podpořit větší srozumitelnost a zvýšit vliv organizované občanské společnosti na evropské úrovni. I pro český kontext je vhodné zmínit, že EHSV rozlišuje mezi „konzultací“, která je v zásadě otevřena všem organizacím, které mají odborné znalosti v daném odvětví, a „účastí“, jakožto možností organizace formálně a aktivně zasáhnout do kolektivního postupu rozhodování v obecném zájmu Evropské unie a jejích občanů. Reprezentativnost je podle EHSV předpokladem k účasti, protože zajišťuje legitimitu.

Identifikované výzvy v oblasti Občanská participace a partnerství veřejné správy a neziskového sektoru – shrnutí

- ✓ chybí ucelená a praktická metodická podpora participace jako klíčového principu fungování veřejné správy a propojení spíše izolovaných případů,
- ✓ nedostatečně rozvinuté nástroje na participaci a minimální nároky na participaci v právním řádu ČR,
- ✓ nejasné postavení a úloha střech a sítí NNO,
- ✓ rehabilitace advokační práce.

2.2.3 Právní prostředí a financování NNO

Právní řád České republiky nedefinuje NNO, a proto se k tomuto termínu nevztahuje žádná konkrétní právní norma. Právní předpisy, na které Strategie poukazuje, upravují postavení subjektů soukromého práva majících právní formu, jež jsou na základě užšího vymezení RVNNO za NNO považovány (blíže kapitola 1.4).

Po více než třiceti letech novodobého budování neziskového sektoru lze označit právní prostředí pro existenci a činnost NNO za přiměřené a vyvážené. Na NNO se nevztahují žádné zvláštní předpisy, které by je neúměrně zatěžovaly a odlišovaly od organizací založených za účelem podnikání. Pro získání právní subjektivity platí povinnosti registrace u rejstříkových soudů. Tento proces je poměrně snadný a finančně nenáročný.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“ či „NOZ“), který nabyl účinnosti 1. ledna 2014, obecně upravil postavení NNO, konkrétně postavení spolků, nadací, nadačních fondů a ústavů. Zákonem č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, ve znění pozdějších předpisů, došlo k úpravě povinností jednotlivých NNO v oblasti jejich registrace

⁹⁵ Aby mohla být evropská organizace považována za reprezentativní, měla by splňovat devět podmínek: mít pevnou strukturu na evropské úrovni; mít přímý přístup k odborným posudkům svých členů; zastupovat obecné zájmy, které jsou v souladu se zájmy evropské společnosti; být složena z organizací, které jsou v rámci svých dotyčných členských států pokládány za představitele zájmů, které brání; mít přidružené organizace ve velké většině členských států; mít povinnost zodpovídat se členům organizace; mít mandát k zastoupení a činnosti na evropské úrovni; být nezávislá a nebyť podřízena nařízením vycházejícím z vnějších zájmů; být transparentní, zejména pokud jde o finanční prostředky a o rozhodovací postupy. EHSV. Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Reprezentativnost evropských organizací občanské společnosti v kontextu občanského dialogu in Úřední věstník Evropské unie, (2006/C 88/11), C 88/41, 11. 4. 2006. [online]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52006IE0240&from=CS>.

a evidence. Od 1. ledna 2014 jsou sledované NNO (s výjimkou evidovaných církevních právnických osob⁹⁶) zapisovány do veřejných rejstříků, které vedou rejstříkové soudy. Do rejstříku jsou NNO povinné zapisovat zejména údaje o názvu, sídle, účelu, o členech orgánů a mají rovněž zákonnou povinnost zakládat některé důležité dokumenty do sbírky listin, jako jsou stanovy, zápisy ze schůze a jiné. Z hlediska dostupnosti informací o NNO se veřejný rejstřík stal základním nástrojem ke zvýšení jejich transparentnosti (především spolků).

S právním prostředím je úzce spojena dlouholetá legislativní snaha o zakotvení veřejné prospěšnosti v českém právním řádu, např. v podobě zákona o statusu veřejné prospěšnosti. Mnohaletá diskuse o vymezení a uchopení pojmu „veřejná prospěšnost“ nevedla k uspokojivému závěru.⁹⁷ Neexistence definice této kategorie v legislativní oblasti působí v českém prostředí určité problémy, např. příliš velký důraz na právní formu NNO před účelem a obsahem její činnosti. Za NNO, hodnou státní podpory, je dosud považována jen právnická osoba typu spolku, nadace, nadačního fondu, obecně prospěšné společnosti, ústavu a účelového zařízení církví, event. také církve a náboženské společnosti bez ohledu na to, zda účel a aktivity konkrétní NNO lze považovat za veřejné prospěšné.

Přestože s účinností NOZ nebyl přijat žádný další právní předpis týkající se veřejné prospěšnosti, došlo s účinností k 1. lednu 2014 k zakotvení definice veřejné prospěšného poplatníka v zákoně č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZDP“), přičemž veřejně prospěšný poplatník je vymezen na základě obsahu činnosti, kterou vykonává. Tuto definici je však možné použít pouze pro účely ZDP. Na neziskový sektor se kromě výše zmíněných zákonů vztahuje i řada dalších právních předpisů, nejdůležitější jsou zmíněny níže.

Financování NNO má svá specifika. Z hlediska získávání finančních zdrojů jsou NNO právnickými osobami, které samy ve větší míře finanční prostředky nevytvářejí, ale získávají na svou činnost a projekty, a to jak finanční i nefinanční prostředky z veřejných, tak ze soukromých zdrojů. Hovoříme tedy o vícezdrojovém financování NNO.

NNO z veřejných rozpočtů získávají dotace, v některých případech také dary, nebo jim je zadána veřejná zakázka. **Formou dotací jsou NNO poskytovány finanční prostředky především za účelem poskytování služeb nebo veřejně prospěšných činností, které mají být občanům zajištěny prostřednictvím státu, avšak vzhledem ke komplexitě těchto služeb a k různým omezením státu jsou tyto služby a činnosti poskytovány také externími soukromoprávními subjekty, mezi něž patří i NNO.** Veřejná správa tak prostřednictvím NNO realizuje politiku státu v oblastech, ve kterých je zajišťování takových potřeb výhodnější a efektivnější, pokud jsou provozovány například NNO. **Dle SUNI představovaly v roce 2018 nejdůležitější zdroj financování neziskových organizací (bez zohlednění sektoru vládních institucí, kam spadají veřejné vysoké školy a asociace zdravotních pojišťoven) transfery z veřejných zdrojů (28,97%),⁹⁸ dále pak platby za netržní produkci (18,04 %),⁹⁹ platby za tržní produkci (13,56 %),¹⁰⁰ odvedená dobrovolná práce ze**

⁹⁶ Evidované církevní právnické osoby jsou dle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností, zapisovány do rejstříku vedeného ministerstvem kultury.

⁹⁷ Poslední pokus se datuje do roku 2015, kdy byl předložen návrh zákona o podmínkách pro zápis statusu veřejné prospěšnosti do veřejného rejstříku podle NOZ. Oproti předchozímu návrhu z roku 2013 však došlo k zásadním, systémovým změnám daného návrhu a zákon mimo jiné neobsahoval návaznost na žádný veřejnoprávní benefit, ale řadu dalších povinností a potencionálních sankcí, což bylo ze strany NNO dlouhodobě kritizováno jako nepotřebné. Proces projednávání vládního návrhu i dřívější neúspěšné pokusy o jeho přijetí odhalily obecnější problém spojený se stávajícím pojetím statusu veřejné prospěšnosti v právním řádu. Ukázalo se, že objektivně neexistuje způsob, jak smysluplně naplnit ustanovení § 147 občanského zákoníku. Proto se Parlament ČR usnesl na vypuštění statusu veřejné prospěšnosti z daných ustanovení občanského zákoníku s účinností od 1. ledna 2018 (zákon č. 303/2017, kterým se mění některé zákony v souvislosti se zrušením statusu veřejné prospěšnosti). V právním řádu zůstává nadále již jen vymezení veřejně prospěšné právnické osoby v § 146 občanského zákoníku.

⁹⁸ Jedná se o dotace a půjčky.

⁹⁹ Netržní produkce je produkována v rámci hlavní činnosti neziskových institucí, je prodávána za netržní ceny (tj. ceny, které jsou menší než tržní, slouží k pokrytí výrobních nákladů) nebo je dávana zadarmo.

¹⁰⁰ Tržní produkce je vedlejší činnost NI (není osvobozeno od zdanění) a prodává se za tržní ceny, které pokrývají náklady a zahrnují i zisk.

strany obyvatel (9,73 %), firemní dárcovství (6,76 %), zahraniční zdroje (5,11 %),¹⁰¹ členské příspěvky získané od obyvatel (3,96 %) a dary od obyvatel neboli individuální dary od fyzických osob (3,42 %), nejméně podstatným pro financování NI (bez zohlednění sektoru vládních institucí) jsou důchody z vlastnictví (1,01 %). Výše představené údaje zasazené do čtyřleté časové řady ilustruje Tabulka 3.

Tabulka 3: Zdroje financování neziskových organizací bez vládních institucí za období 2015 až 2018 v ČR (v mil. Kč, resp. v %)

	2015		2016		2017		2018	
	v mil. Kč	v %	v mil. Kč	v %	v mil. Kč	v %	v mil. Kč	v %
Tržní produkce (P.11)	10 293	14,29	10 887	14,08	12 135	14,03	12 982	13,56
Netržní produkce (P.131)	14 284	19,83	15 420	19,94	16 377	18,93	17 275	18,04
Důchod z vlastnictví (D.4)	849	1,18	844	1,09	573	0,66	966	1,01
Transfery od firem (D.751, tj. S.11+S.12)	5 349	7,43	6 120	7,91	6 014	6,95	6 471	6,76
Transfery z veřejných zdrojů (D.751, tj. S.13)	16 871	23,42	19 444	25,14	24 909	28,79	27 738	28,97
Transfery od obyvatel - dary (D.751, tj. S.14)	2 099	2,91	2 639	3,41	2 794	3,23	3 278	3,42
Transfery od obyvatel - členské příspěvky (D.751, tj. S.14)	3 674	5,10	3 545	4,58	3 610	4,17	3 796	3,96
Transfery od obyvatel - dobrovolné práce (D.751, tj. S.14)	6 851	9,51	7 569	9,79	8 316	9,61	9 311	9,73
Transfery ze zahraničí (D.751, tj. S.2)	2 841	3,94	1 980	2,56	3 551	4,10	4 888	5,11
celkem	63 111		68 448		78 279		86 705	

Zdroj: Hyánek, Pařil, Pejcal na základě SÚNI za období 2015 až 2018, přesněji tabulky SA000100 Agregace neziskového sektoru.

Objem státních dotací na projekty NNO podporované z dotačních programů vedených v rámci dokumentu Hlavní oblasti státní dotační politiky vůči NNO na podporu veřejně prospěšných činností, které jsou určeny na financování realizace veřejně prospěšných činností, se do roku 2020 meziročně mírně navyšoval. **Nicméně hlavní problémy tohoto způsobu financování zůstávají – jde především o poskytování dotací na pouhý jeden rozpočtový rok. Dotace jsou navíc poskytovány v témže roce, ve kterém mají být použity.**

Postup při poskytování dotací a návratných finančních výpomocí ze státního rozpočtu a řízení o jejich odnětí je zakotveno v § 14 a § 15 zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, ve znění pozdějších předpisů. V lednu 2018 nabyla účinnost novela rozpočtových pravidel, která upravila vztah procesu poskytování dotací ze státního rozpočtu ke správnímu řádu. Novela přinesla jasná pravidla a zásady pro poskytování a čerpání dotací ze státního rozpočtu, jako například právo na soudní přezkum, zásady transparentnosti procesu, legitimního očekávání, právní jistoty a rovné zacházení. Rozpočtová pravidla dále zjednodušila situace s doručováním některých rozhodnutí tím, že umožnila doručovat rozhodnutí, kterým se žádost o dotaci nebo návratnou finanční výpomoc zcela zamítá, veřejnou vyhláškou, a to pouze způsobem umožňujícím dálkový přístup.

Aplikace správního řádu na proces poskytování dotací s sebou však také přinesla dodatečné administrativní úkony na straně poskytovatele, jako například povinnou evidenci každé žádosti v samostatných spisech a vedení těchto spisů, zajištění práva účastníkovi řízení nahlížet do spisu, kdy v případě zájmu je poskytovatel povinen zpřístupnit účastníkovi správního řízení

¹⁰¹ Jedná se o dary, dotace z EU.

veškeré podklady dotačního řízení (např. zápisy z jednání komise pro hodnocení projektů včetně protokolů, hodnocení žádosti hodnotiteli aj.), přičemž některé údaje musí být anonymizovány. Zvýšenou administrativní zátěž přináší také povinnost každé rozhodnutí o neposkytnutí dotace vyhotovit zvláště a podrobně odůvodnit; stejně tak je nutné odůvodnit každé krácení dotace.

Dalším důležitým předpisem, kterým se řídí poskytování dotací NNO na úrovni státních orgánů, jsou **Zásady vlády pro poskytování dotací ze státního rozpočtu České republiky nestátním neziskovým organizacím ústředními orgány státní správy** (dále jen „Zásady“), jejichž aktuální znění bylo schváleno usnesením vlády ze dne 1. června 2020 č. 591. Zásady, jejichž autorem a gestorem je RVNNO, jsou závazným předpisem pro ústřední orgány státní správy poskytující dotace NNO a jsou jimi sjednoceny základní principy poskytování dotací NNO ze státního rozpočtu (vymezení příjemců dotací, náležitosti rozhodnutí o poskytnutí dotace, možnosti spolufinancování dotace, termíny dotačního řízení apod.).

Zatímco Zásady upravují a sjednocují poskytování dotací po procesní stránce, stránku obsahovou definuje další dokument, zpracováváný sekretariátem RVNNO a schvalovaný vládou ČR, **Hlavní oblasti státní dotační politiky vůči NNO na podporu veřejně prospěšných činností** vždy pro následující rozpočtový rok. Účelem dokumentu je vymezení stěžejních oblastí činností a služeb poskytovaných NNO, jejichž financování je zajišťováno ze státního rozpočtu. Dokument obsahuje přehled jednotlivých oblastí podpory v působnosti státu včetně uceleného přehledu dotačních programů. Dokument slouží také pro přehled veřejnosti a zejména NNO o plánovaných dotačních programech.

Do roku 2016 byl také zpracováván analytický dokument s názvem Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů. Vzhledem k určitým nepřesnostem bylo zpracování tohoto dokumentu usnesením vlády ze dne 9. září 2019 č. 639 zrušeno. **Evidence finančních prostředků poskytnutých formou dotace je zahrnuta v několika státních informačních systémech** (CEDR – informační systém Centrální evidence dotací, RISPF – rozpočtový informační systém programového financování, MONITOR), **ty však nepodávají veřejnosti komplexní přehled o dotacích poskytnutých výlučně NNO, neboť jde o komplexní, často velmi komplikované systémy zobrazující rozložení dotací poskytnutých širokému spektru subjektů.** Proto by v budoucnu bylo vhodné vytvořit na úrovni státu jednotný systém pro evidenci a pro online administraci dotačních programů, na jehož základě by bylo možné zpracovávat obdobné přehledové zprávy.

NNO získávají také dotace z krajských a obecních rozpočtů, a to na základě zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů, a dle zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů. Financování veřejně prospěšných služeb a činností, které jsou v samostatné působnosti krajů, vykazuje určité výzvy, a to především v oblasti poskytování sociálních služeb. V České republice je registrováno 5 675 sociálních služeb, přičemž 60% těchto registrovaných sociálních služeb poskytují NNO (3 437).

Tento počet není konečný, neboť do této skupiny poskytovatelů spadají pouze neziskové organizace, jejichž péče je poskytována v režimu zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.¹⁰² Spektrum poskytovaných služeb je velmi široké, od domovů pro seniory a pečovatelskou službu, přes azylové domy a krizovou pomoc až k službám sociálního poradenství. Kraje k přerozdělování finančních prostředků ze státního rozpočtu (kapitoly 313 – MPSV) obdržených na financování sociálních služeb realizují dotační programy, které musejí být v souladu s pravidly stanovenými MPSV, tedy v souladu s metodikou MPSV určenou pro kraje. Podklady k dotačním programům, zejména systém

¹⁰² MPSV. 2018. Analýza financování sociálních služeb. [online]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Anal%C3%BDza+financov%C3%A1n%C3%AD+soci%C3%A1ln%C3%ADch+slu%C5%BEeb_2019.pdf/3c8c3bf8-c747-09b0-9308-3838a646c465

rozdělení finančních prostředků a výpočtů optimálních výší dotací na jednotlivé sociální služby, jsou každoročně schvalovány ze strany MPSV ještě před vyhlášením konkrétního dotačního programu krajem.

Historicky k nerovnému prostředí a nastavení rozdílných podmínek v řadě oblastí pro poskytovatele sociálních služeb, zejména v dotačních programech jednotlivých krajů, přispěla také nevýrazná pozice MPSV v roli metodika. S účinností od 1. 1. 2015, na základě novelizace zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (§ 101a), přešlo financování sociálních služeb ze státního rozpočtu do samostatné působnosti krajů. Krajům se v této době nedostávalo metodické pomoci ze strany MPSV, vzniklo tedy 14 rozdílných dotačních programů k financování sociálních služeb, které byly schváleny MPSV. Z tohoto důvodu Strategie cílí na zdůraznění úlohy MPSV v roli metodika a metodického vedení krajů.

Nezanedbatelný význam na úrovni obcí má také nepřímá („nefinanční“) veřejná podpora pro NNO. Zejména v menších obcích představuje významný přínos pro činnost NNO, například formou podpory materiální, personální, metodické, informační, propagační, aj. Stát také může sdílet příklady dobré praxe na úrovni krajů a obcí, a to např. v oblasti víceletého financování.

Dalším důležitým zdrojem financování neziskového sektoru jsou prostředky z fondů EU. Tyto zdroje, které jsou uvolňovány prostřednictvím národních operačních programů, resp. Programu rozvoje venkova, jsou finančními prostředky z rozpočtu EU, které sice procházejí státním rozpočtem a bývají z něj často přefinancovávány, nelze je však považovat za dotace ze státního rozpočtu. Jejich administrace se řídí předpisy stanovenými EU. Také NNO patří mezi žadatele operačních programů, např. ze statistik MMR vyplývá, že v současném Operačním programu Zaměstnanost téměř polovinu úspěšně podpořených žádostí tvoří žádosti podané NNO.

Nicméně jak ze zpětných vazeb zástupců NNO v monitorovacích výborech stávajících operačních programů, které zaznávají na platformě Výboru pro Evropskou unii RVNNO, tak ze samotné zprávy zpracované pro MMR externí organizací,¹⁰³ je zřejmé, že existují **objektivní překážky bránící efektivnějšímu čerpání těchto finančních prostředků, jako například náročná administrativa – obsáhlost pravidel, dlouhé lhůty ze strany řídicích orgánů, složitý a uživatelsky nepřívětivý informační systém IS KP14+ a další. Zástupci NNO dodávají, že není podnětům NNO přikládán srovnatelný význam jako podnětům veřejné správy a vysokých škol. Neméně významným problémem bude zajištění povinné 5 % výše kofinancování těchto projektů v novém programovém období 2021-2027.**¹⁰⁴

Vedle prostředků z EU fondů patří mezi hlavní evropské programy také **unijní programy**. Tyto programy jsou v současnosti českými žadateli využívány spíše pod evropským průměrem. **Mezi identifikované překážky čerpání prostředků z těchto programů mimo jiné patří nedostatečné zajištění administrativní kapacity dotčených organizací, konkurence „jistějších“ prostředků z fondů EU, nedostatečné sdílení dat ze strany EK (např. o neúspěšných žadatelích), problematika předfinancování a spolufinancování projektů či legislativní bariéry obecně.**¹⁰⁵ Unijní programy však mohou pro NNO v budoucnu tvořit důležitý zdroj financování s velkým potenciálem.

Stát podporuje NNO také nepřímo, a to různými osvobozeními od daní či slevami na dani. Největší dopad na NNO má z daňových předpisů ZDP. ZDP zavedl v § 17a definici veřejně prospěšného poplatníka, který však nemá vazbu na žádné jiné právní normy a zahrnuje jak

¹⁰³ Institut evaluací a sociálních analýz. 2018. Veřejná konzultace ke zjednodušení administrativní náročnosti čerpání ESIF. Závěrečná zpráva. [online]. Dostupné z: <https://www.dotaceeu.cz/getmedia/f57de426-b5fd-41cc-95f2-1bc76ea01842/Verejna-konzultace.pdf.aspx?ext=.pdf>. Zadavatelem analýzy bylo MMR.

¹⁰⁴ Pravidla spolufinancování Evropského fondu pro regionální rozvoj, Evropského sociálního fondu plus, Fondu soudržnosti, Fondu pro spravedlivou transformaci, Evropského námořního, rybářského a akvakulturního fondu, Azylového, migračního a integračního fondu, Fondu pro vnitřní bezpečnost a Nástroje pro finanční podporu správy hranic a víz na programové období 2021-2027 schválena usnesením vlády ČR ze dne 12. dubna 2021 č. 354.

¹⁰⁵ MMR. 2020. Informace o možnostech koordinace využívání přímo řízených programů Evropské unie v podmínkách České republiky. MMR ve spolupráci s ÚV ČR předložilo materiál vládě pro informaci dne 1. února 2021.

soukromoprávní subjekty podle NOZ, tak veřejnoprávní subjekty podle dalších právních předpisů.¹⁰⁶ Podmínky pro snížení základu daně veřejně prospěšného poplatníka upravuje § 20, odst. 7 ZDP. ZDP také řeší možná osvobození příjmů z darů (bezüplatných plnění). Právní vymezení daru upravuje občanský zákoník. Na neziskový sektor se dále vztahuje zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, s velmi komplikovaným režimem pro tento typ plátců daně. Pokud je dárce plátcem daně z přidané hodnoty (dále jen „DPH“) a poskytuje nepeněžní dary, např. poskytnutí služeb či věcné dary, je nutné odvést DPH z hodnoty daru. Tato DPH se pro dárce stává dalším nákladem spojeným s darem, což pro řadu firem představuje překážku firemního dárcovství.¹⁰⁷

Dalším zdrojem financování neziskového sektoru je **soukromé dárcovství** (zdroje od soukromých osob), a to jak ve formě daru od fyzických osob (individuální dárcovství), tak ve formě firemního dárcovství. V rámci individuálního dárcovství, na rozdíl od firemního, dominují menší dárce, kteří často neuplatňují odpočet hodnoty daru od základu daně. Důvodem může být nevědomost nebo nízká výše daru. V porovnání s firemním dárcovstvím jde převážně o finanční dary.¹⁰⁸ Z výzkumů vyplývá, že dary jednotlivců (zejména formou pravidelné měsíční platby) jsou méně citlivé na aktuální hospodářskou situaci než charitativní příspěvky firem.¹⁰⁹ Současná situace spojená s pandemií covid-19 navíc ovlivnila i výši darů od veřejnosti směrem k NNO.

Situace z hlediska míry individuálního dárcovství není v ČR povzbuzující i z celosvětového pohledu. Dle indexu WGI **se Česká republika už delší dobu nachází na spodních příčkách individuálního dárcovství sestaveného z evropských zemí.**¹¹⁰ Dary jsou nejčastěji poskytovány na pomoc dětem, chudým a zejména postiženým živelními pohromami, kdy česká veřejnost reaguje velmi citlivě.¹¹¹ O objemu individuálních darů jsou k dispozici jen velmi skrovné údaje. Částečně si lze vytvořit obrázek z dat ze SÚNI, které obsahuje Tabulka 3, a z dat Generálního finančního ředitelství, resp. z údajů daňových přiznání k dani z příjmů (blíže Tabulka 4). Uvedeny jsou zde jen ty dary fyzických osob, které si uplatnily **odpočet hodnoty darů od základu daně,**¹¹² což je jediný z nástrojů státu na podporu individuálního dárcovství. Dosažení tohoto procenta jednotlivými dárce je však zcela výjimečné a zřejmě se týká jen velkých a ojedinělých darů.

Úkol týkající se analýzy možnosti odpočtu části daru z daně z příjmu fyzických osob byl uveden ve Státní politice. V letech 2016-2017 proběhl výzkum individuálního dárcovství a vypracování Analýzy individuálního dárcovství v nestátních neziskových organizacích, který realizovali

¹⁰⁶ Zákon definuje veřejně prospěšného poplatníka jako poplatníka, který v souladu se svým zakladatelským právním jednáním, statutem, stanovami, zákonem nebo rozhodnutím orgánu veřejné moci jako svou hlavní činnost vykonává činnost, která není podnikáním. Dále zákon vymezuje subjekty, které veřejně prospěšným poplatníkem nejsou, mezi jinými i nadace a nadační fondy, které dle svého zakladatelského právního jednání slouží k podpoře osob blízkých zakladatelů, nebo jejichž činnost směřuje k podpoře osob blízkých zakladatelů. S výjimkou těchto nadací a nadačních fondů jsou tedy veřejně prospěšným poplatníkem všechny ostatní standardní NNO (dle pojetí RVNNO).

¹⁰⁷ EEIP. 2018. Projekt: Firemní dárcovství v České republice vývoj, současný stav a překážky rozvoje jeho jednotlivých forem. Závěrečná zpráva. [online]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/dokumenty/vyzkum-firemniho-darcovstvi-166863/>; Boukal, P. a kol. 2013. Fundraising pro neziskové organizace.

¹⁰⁸ EEIP. 2018. Projekt: Firemní dárcovství v České republice vývoj, současný stav a překážky rozvoje jeho jednotlivých forem. Závěrečná zpráva. [online]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/dokumenty/vyzkum-firemniho-darcovstvi-166863/>.

¹⁰⁹ Kalousová, P. 2015. Dárcovství a filantropie firem a individuálních dárců. [online]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/dokumenty/dilci-studie-ke-statni-politice-vuci-nno-na-leta-2015---2020-124147/>.

¹¹⁰ Frič, P., Vávra, M. 2017. Analýza individuálního dárcovství v nestátních neziskových organizacích. [online]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/aktuality/analiza_individualni_darcovstvi_NNO_final.pdf.

¹¹¹ Kalousová, P. 2015. Dárcovství a filantropie firem a individuálních dárců. [online]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/dokumenty/dilci-studie-ke-statni-politice-vuci-nno-na-leta-2015---2020-124147/>.

¹¹² Fyzická osoba si může v úhrnu odečíst od základu daně bezúplatná plnění, pokud přesáhnou 2 % ze základu daně anebo činí alespoň 1 000 Kč ve zdaňovacím období. V úhrnu lze odečíst nejvýše 15 % ze základu daně (dle § 15 ZDP). Je však nutné brát v potaz, že zde nejsou zahrnuté drobné nepříznané dary (včetně anonymních sbírek) a účelový sponzorování firem. Některé dary navíc putují i mimo neziskový sektor, a to přímo finálním příjemcům. V reakci na výjimečnou situaci spojenou s pandemií covid-19 je s účinností od 4. února 2021 platná novela ZDP (zákon č. 39/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů) v oblasti odpočtu darů od základu daně, kterou se na přechodnou dobu zvýšil limit odpočtu darů u fyzických i právnických osob. U fyzických osob se limit pro uplatnění zvýšil z 15% na limit 30 %. Tento vyšší limit lze uplatnit pro zdaňovací období kalendářních let 2020 a 2021.

odborníci z Institutu sociologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze a ze Sociologického ústavu Akademie věd ČR. Na základě výsledků výzkumu a jednání Pracovní skupiny k podpoře individuálního dárcovství byl připraven návrh pro MF, který by umožnil odpočet části daru z daně z příjmu fyzických osob, které se smluvně zavážou podporovat konkrétní NNO po dobu nejméně 5 let. Po neúspěšném jednání s odpovědnými útvary MF na podzim roku 2017 a v souvislosti s přípravou nové daňové legislativy byly práce na tomto úkolu zastaveny. **RVNNO však disponuje poměrně rozsáhlou analýzou individuálního dárcovství a opatření ke zvýšení motivace individuálních dárců darovat finanční prostředky na veřejně prospěšné účely je výzvou pro nadcházející období.**

Další formou soukromého dárcovství je **firemní dárcovství**, které je vnímáno jako součást společenské odpovědnosti firem (Corporate Social Responsibility – CSR) coby jednoho z možných nástrojů udržitelného rozvoje v ČR.¹¹³ Jde o oblast, která se stále dynamicky rozvíjí. Nejde jen o pouhé poskytování finančních darů na veřejně prospěšné účely. Větší firmy mají zřízeny pozice manažerů CSR, kteří se věnují jak firemnímu dárcovství, tak propracovaným programům, ve kterých kombinují různé přístupy – peněžní dary, věcné dary, zvýhodněné ceny svých služeb či služby pro bono,¹¹⁴ propůjčování svých zaměstnanců jako dobrovolníků do NNO, sbírky mezi svými zaměstnanci atd.

Stále více firem si uvědomuje potřebu tzv. odpovědného podnikání, resp. uvědomují si svou společenskou odpovědnost. Ve finále to však může znamenat i snížení přímé podpory pro NNO, protože trend odpovědného podnikání posunuje priority firem směrem např. k environmentální politice firmy, k odpovědnému vztahu k dodavatelům i zákazníkům, k zvláštnímu zacházení se svými zaměstnanci, přičemž podpora neziskového sektoru se tak stává jednou z částí firemní strategie odpovědného podnikání. **Současně na straně firem sílí tlak na snižování nákladů, a finanční podpora směřující do neziskového sektoru tak výrazně nestoupá, v současnosti navíc umocněna obavami ohledně dopadů pandemie covid-19 naopak klesá. Z dat Fóra dárců vyplývá, že se zrušením dárcovské podpory od firem se setkala více než třetina organizací (39 %).**¹¹⁵

Data z Generálního finančního ředitelství ukazují, že ani firmy nevyužívají možnosti odpočtu hodnoty daru v plné míře. Následující Tabulka 4 prezentuje údaje o hodnotách darů firem v ČR tak, jak vyplývají z daňových přiznání právnických osob. **Počty dárců se v průběhu let sice postupně lehce zvyšují, darované objemy spíše stagnují.** Právnické osoby si mohou odečíst od základu daně hodnotu bezúplatných plnění (pokud hodnota daru činí alespoň 2000 Kč), poskytnutých na účely uvedené v § 20 odst. 8 ZDP, a to v úhrnu nejvýše 10 % základu daně.¹¹⁶

¹¹³ CSR je zahrnuto mezi sedm nástrojů pro udržitelný rozvoj, které v České republice momentálně existují. MŽP. 2020. Zpráva o kvalitě života a její udržitelnosti. Vyhodnocení naplňování Strategického rámce Česká republika 2030. [online]. Dostupné z: https://www.cr2030.cz/zavazky/wp-content/uploads/sites/4/2021/01/III_d_materiál_Zpráva-o-kvalitě-života-a-udržitelnosti_část_1.pdf (část 1) a https://www.cr2030.cz/zavazky/wp-content/uploads/sites/4/2021/01/III_d_materiál_Zpráva-o-kvalitě-života-a-udržitelnosti_část_2.pdf (část 2). V současné době lze u některých velkých firem pozorovat, že aktivity CSR jsou prezentovány jako součást dlouhodobé strategie trvale udržitelného rozvoje. Základní myšlenou udržitelného rozvoje je dosahování harmonického vztahu životního prostředí, sociálního prostředí, ekonomického rozvoje a rozvoje lidské osobnosti v podmínkách demokracie. Blíže také EEIP. 2018. Projekt: Firemní dárcovství v České republice vývoj, současný stav a překážky rozvoje jeho jednotlivých forem. Závěrečná zpráva. [online]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/dokumenty/vyzkum-firemniho-darcovstvi-166863/>. Popularizační aktivity týkající se CSR jsou podporovány ze strany veřejné správy, např. organizováním konference „Společenskou odpovědností a kvalitou k udržitelnosti“. Blíže MŽP. 2020. Zpráva o naplňování Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj v České republice. [online]. Dostupné z: https://www.cr2030.cz/zavazky/wp-content/uploads/sites/4/2021/01/III_d_materiál_Zpráva-o-kvalitě-života-a-udržitelnosti_část_1.pdf.

¹¹⁴ Vysoce kvalifikované služby, poskytované zdarma (zejména právní, auditorské služby, daňové poradenství, marketingové služby apod.).

¹¹⁵ Opakované dotazování na podzim 2020, výsledky k dispozici v rámci videa Rozvoj dárcovství 2020 – trendy a hrozby současné situace v dárcovství. Dárcovský summit vol. 2020 - Klára Špíchalová, výkonná ředitelka Fóra dárců. [online]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=gAWZcnlBRI8&ab_channel=Darujspravne (5:55 minuta).

¹¹⁶ Jak již bylo uvedeno, novela ZDP účinná od 4. února 2021 (zákon č. 39/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů) na přechodnou dobu zvýšila limit odpočtu darů u právnických i fyzických osob. U právnických osob se dočasně limit odpočtu darů zvýšil z 10 % na 30 %. Tento vyšší limit lze uplatnit pro zdaňovací období, která skončila v období od 1. března 2020 do 28. února 2022.

Tabulka 4: Odčitatelná položka „hodnota bezúplatného plnění – daru/darů“ uplatněná v daňových přiznáních k daním z příjmu za období 2014 až 2019 v ČR

Zdaňovací období	Fyzické osoby		Právnícké osoby	
	Počet položek	Výše v mil. Kč	Počet položek	Výše v mil. Kč
2014	145 820	1 752	20 085	3 687
2015	151 263	1 792	21 795	3 737
2016	159 634	1 956	22 992	3 946
2017	169 584	2 274	24 210	3 703
2018	179 442	2 416	25 871	3 985
2019	187 724	2 472	26 463	5 047

Zdroj: Finanční správa. Údaje z daňových přiznání. Údaje z vyměřených daňových přiznání z databázi FU. Data za zdaňovací období 2014 až 2019 aktuální k 21. prosinci 2020. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/analyzy-a-statistiky/udaje-z-danovych-priznani>

Úkol připravit a vládě ČR předložit návrh státní podpory firemního dárcovství byl uveden již ve Státní politice na léta 2015-2020. Ustavena byla pracovní skupina pro firemní dárcovství, ta se však potýkala s nedostatkem podkladových dat. Z tohoto důvodu byl zadán výzkumný projekt společnosti EEIP, a.s., jehož výstupem byla v roce 2018 **zpráva Firemní dárcovství v České republice – Vývoj, současný stav a překážky rozvoje jeho jednotlivých forem**,¹¹⁷ která je prvním komplexním zpracováním tohoto jevu v České republice pro potřeby veřejné správy. Podpora státu ve vztahu k firemnímu dárcovství měla být směřována do několika oblastí, které byly v rámci uvedeného výzkumu identifikovány jako **nedostatečně rozvinuté, jako jsou dostupnost informací o firemním dárcovství, rozvoj různých forem firemního dárcovství a společenské ocenění firemního dárcovství**.

Ve výzkumu identifikovaná a v návrhu uvedená potřeba podpory rozvoje firemního dárcovství prostřednictvím dalších podpůrných opatření v daňové oblasti se ale ukázala jako spíše nerealizovatelná. Šlo zejména o řešení problematiky platby DPH u nefinančních darů, tzn. věcných darů a pro bono služeb. Cílem bylo nalézt mechanismus stanovení nižšího základu daně, ze kterého má být daň odvedena, a způsob, jakým případnou symbolickou cenu zboží dokumentovat. V praxi mělo jít o výkladové možnosti odstranění překážek související s povinností platit DPH u nefinančních bezúplatných plnění firem veřejně prospěšným poplatníkům. Na základě zásadní připomínky vznesené MF v rámci meziresortního připomínkového řízení v roce 2018 se od tohoto návrhu státní podpory rozvoje firemního dárcovství upustilo.

Lze konstatovat, že k rozvoji individuálního dárcovství dochází pomalu, v případě firemního dárcovství k podstatným změnám nedochází. S ohledem na potenciál daných zjištění a návrhů podpory zůstává opatření týkající se poskytování nefinančních darů (služby a neprodejné zboží určené k likvidaci) na veřejně prospěšné účely ze strany soukromoprávních subjektů jednou z výzev nové Strategie. V České republice neexistují kvalitní zdroje pro sledování základních dat a trendů ve financování NNO ze soukromých zdrojů. Dostupné údaje jsou zpracovávány NNO, často střešními asociacemi, nicméně vždy v omezeném rozsahu. Vhodná politika státu včetně osvěty by mohla přispět k rozvoji jak soukromého, tak individuálního dárcovství.

Dalším velice významným zdrojem pro NNO jsou příjmy z **veřejných sbírek**, které řada z nich pořádá. Jde vlastně o typ dárcovství fyzických a právnických osob, podřízené režimu zákona č. 117/2001 Sb., o veřejných sbírkách a o změně některých zákonů (zákon o veřejných sbírkách), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o veřejných sbírkách“). Podle něj je

¹¹⁷ EEIP. 2018. Projekt: Firemní dárcovství v České republice vývoj, současný stav a překážky rozvoje jeho jednotlivých forem. Závěrečná zpráva. [online]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/dokumenty/vyzkum-firemniho-darcovstvi-166863/>.

veřejnou sbírkou získávání a shromažďování dobrovolných peněžitých příspěvků od předem neurčeného okruhu přispěvatelů pro předem stanovený veřejně prospěšný účel, zejména humanitární nebo charitativní, rozvoj vzdělání, tělovýchovy nebo sportu, nebo ochrana kulturních památek, tradic nebo životního prostředí. Veřejné sbírky smějí konat jen právnické osoby.

Zákon však aktuálně neodpovídá společenskému vývoji, jenž přináší řadu nových online a finančních nástrojů. V reakci na nejednotnou aplikaci zákona ze strany krajů, ve snaze o sjednocení postupů při aplikaci zákona ze strany krajských úřadů, ministerstvo vnitra v roce 2019 vydalo metodickou příručku k zákonu o veřejných sbírkách.¹¹⁸ Nicméně i přesto zůstává stávající právní úprava nadále nevyhovující. Příručku lze interpretovat tak, že veškeré individuální dárcovství zahrnuje do režimu veřejné sbírky. **V praxi tak panují nejasnosti, zda je veškeré individuální darování veřejná sbírka (a podléhá tak veřejné kontrole) či nikoliv. Obecně není zohledněn základní princip, a to že prostředky poskytnuté v rámci veřejné sbírky mají soukromoprávní charakter. Veřejná sbírka je také v současnosti pojímána jako dočasný zdroj financování k vykrytí mimořádné události, a nikoliv jako dlouhodobý finanční zdroj NNO. Veřejná správa je tak zatížena velkým množstvím administrativních úkonů, např. zastaralost ve způsobech konání sbírek, pečetení a otevírání pokladniček i v terénu neodpovídající procento na úhradu provozních nákladů NNO.**

Statistiky na úrovni veřejné správy zachycující objemy peněžních příspěvků (darů) získaných veřejnou sbírkou nejsou v České republice v potřebném rozsahu vedeny, přestože každý pořadatel veřejné sbírky je povinen podávat přehled a vyúčtování veřejné sbírky na příslušný krajský úřad. MV na základě § 26 odst. 2 zákona o veřejných sbírkách vede centrální evidenci sbírek, avšak aktuálně nemá zákonnou povinnost vést statistiky zachycující objemy peněžních příspěvků (darů) získaných veřejnou sbírkou.¹¹⁹

Stávající právní úprava v podobě zákona o veřejných sbírkách povinnost sledování a zveřejňování dat ve vypovídajícím rozsahu neukládá. Tento aspekt je však důležitý i z hlediska transparentnosti a veřejné kontroly, což lze demonstrovat i na příkladu dobré praxe ze zahraničí, konkrétně ve spolkové zemi Porýní-Falc je např. oceňována srozumitelná komunikace navenek s veřejností, kdy se úřad zaměřuje na identifikování pochybných organizací. Tiskové zprávy úřadu o zakázaných sbírkách slouží jako varování veřejnosti.¹²⁰ Schopnost získávat finanční prostředky prostřednictvím veřejných sbírek lze tak pouze odvozovat od frekvence pořádání veřejných sbírek či z průměrných výnosů největších pořadatelů veřejných sbírek z řad NNO ve srovnání s ostatním typem dárcovství (nejvyšší výtěžek má Tříkrálová sbírka, pořádaná každoročně Charitou ČR, která za rok 2019 vykázala výnos ve výši 122,3 milionu korun).¹²¹ Stejně tak lze odvozovat, že veřejné sbírky tvoří klíčový nástroj pro financování i pro budování reputace NNO jako důvěryhodných pořadatelů veřejných sbírek.¹²²

Specifickým případem soukromého zdroje NNO je **dobrovolnická činnost**.¹²³ Značný podíl dobrovolné, tedy neplacené práce dobrovolníků na fungování NNO, je jedním ze základních

¹¹⁸ MV. 2019. Příručka k zákonu č. 117/2001 Sb., o veřejných sbírkách a o změně některých zákonů (zákon o veřejných sbírkách). [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/prihrucka-k-zakonu-o-verejnych-sbirkach.aspx>.

¹¹⁹ Příslušné krajské úřady oznamují ministerstvu všechny právnické osoby konající sbírku, účel a způsob konání sbírky, název banky a číslo bankovního účtu, na kterém jsou příspěvky shromažďovány, a to ve lhůtě do 14 dnů od zahájení konání sbírky. Ve stejné lhůtě oznamují příslušné krajské úřady ministerstvu všechna rozhodnutí o tom, že sbírku nelze konat nebo o jejím dočasném zastavení anebo o změně účelu sbírky.

¹²⁰ Parlamentní institut. 2019. Právní úprava pořádání veřejných sbírek. Srovnání úpravy na Slovensku, v Dolních a Horních Rakousech, v Durynsku a Porýní-Falc. [online]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/pskvs/Parlamentni_institut_analyza.pdf.

¹²¹ Charita Česká republika. Výsledky Tříkrálové sbírky 2019. [online]. Dostupné z: <https://www.trikralovasbirka.cz/vysledky/vysledky-2019/>.

¹²² Kalousová, P. 2015. Dárcovství a filantropie firem a individuálních dárců. [online]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/dokumenty/dilci-studie-ke-statni-politice-vuci-nno-na-leta-2015---2020-124147/>.

¹²³ Dobrovolnictví/dobrovolnická činnost je veřejně prospěšná činnost, která je vykonávána dobrovolníkem, který dosáhl alespoň 15 let věku, ze svobodné vůle, ve svém volném čase a bez nároku na odměnu, protislužbu nebo jiné zvýhodnění, viz část druhá,

znaků NNO a většinou podmínkou jejich fungování. Jak dokládají Hyánek, Pařil, Pejcal (2020), v evropském neziskovém sektoru platí, že 16 milionů pracovníků (odpovídající přepočtu na FTE) jsou dobrovolníci. Tato hodnota odpovídá 55 % ekvivalentu plné pracovní doby všech pracovníků neziskového sektoru, zbylých 45 % pracovníků jsou placení zaměstnanci. Dobrovolnictví má z hlediska formy ve strukturách NNO dvě podoby. Jde o dobrovolnickou službu upravenou zákonem č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě), která je státem institucionálně i finančně podporována a je menšinová,¹²⁴ a dále o široké dobrovolnictví, které pod režim uvedeného zákona nespadá.¹²⁵

Česká republika má v oblasti dobrovolnictví na čem stavět, neboť se může opírat o dlouhodobou historickou tradici dobrovolnických aktivit v rámci spolkové činnosti. Existuje zde rozvinutý sektor dobrovolnictví, který zahrnuje různorodé organizace z hlediska oblasti vykonávané dobrovolnické činnosti včetně silných organizací s velkou tradicí a zkušenostmi. Dobrovolnická činnost vytváří v ČR významnou hodnotu. Dle údajů uvedených v rámci SÚNI¹²⁶ lidé jako dobrovolníci v roce 2018 odpracovali 56,8 mil. hodin a **hodnota dobrovolnické práce činila 9,3 miliardy korun**,¹²⁷ což meziročně představuje nárůst o 12 % (přepočteno ČSÚ dle mediánu mzdy¹²⁸). Jelikož dobrovolník může pracovat i pro více neziskových organizací, publikuje se v SÚNI počet dobrovolníků v podobě úvazků přepočtených na plnou pracovní dobu (FTE), a nikoli v počtu fyzických osob. Dobrovolníci tvořili v roce 2018 po přepočtu 32 455 úvazků, jak ilustruje **Tabulka 5**.

Kromě zákona o dobrovolnické službě, je dobrovolnictví jako průřezové téma podporováno v rámci strategických dokumentů mnoha ministerstev. Některá ministerstva, kraje či obce podporují dobrovolnictví dotačními programy. Některá dobrovolnická centra a organizace mají profesionální management, což pozitivně ovlivňuje jejich dlouhodobý přínos a rozvoj v oblasti dobrovolnictví. Tato pozitiva však nepředstavují ideální situaci, ale spíše základ, na kterém je možné stavět a rozvíjet dobrovolnictví v ČR.

bod 10 Zásad vlády pro poskytování dotací ze státního rozpočtu České republiky nestátním neziskovým organizacím ústředními orgány státní správy.

¹²⁴ Zákon o dobrovolnické službě má v gesci MV. Uděluje akreditace projektům a programům na dobrovolnickou službu a na ně dle tohoto zákona také poskytuje dotace. Pro rok 2021 odhadují organizace pro účely dotačního řízení 22 257 dobrovolníků.

¹²⁵ V obecné rovině je dobrovolnictví vykonáváno podle obecných právních předpisů, zejména dle občanského zákoníku. V tomto obecném režimu v praxi probíhá převažující část dobrovolnictví. Aplikován je dále zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, zejména z důvodu jasného odlišení dobrovolnictví od závislé práce. V jednotlivých oblastech dle druhu činnosti se pak na dobrovolnictví mohou vztahovat i zvláštní právní předpisy.

¹²⁶ ČSÚ. 2020. Satelitní účet neziskových institucí. [online]. Dostupné z: https://apl.czso.cz/nufile/gh88j_e/SUNI%202005_2018.pdf a https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu_sat.

¹²⁷ Je důležité však zdůraznit, že údaj neodráží celkové dobrovolnictví, ale pouze jeho část v podobě tzv. organizovaného dobrovolnictví. Celková hodnota dobrovolnické činnosti by tak (při zahrnutí dobrovolnictví neorganizovaného a realizovaného nad rámec institucionálních sektorů) dosahovala daleko vyšší částky (Hyánek, Pařil, Pejcal, 2020).

¹²⁸ Výpočet hodnoty dobrovolnické práce se odvíjí od stanovené „mediánové mzdy“, kterou ČSÚ přebírá z Informačního systému o průměrném výdělku MPSV. Pro rok 2018 odpovídá částce 163,96 Kč za hodinu. [online]. Dostupné z: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiaMmQzNWQyNictYmQzOC00NDY0LTlhYzYtNjc4NTI3YT13YzEzliwidCI6ImM5ZmU1YTU4LTE0OTQtNDU3Zi04ZTQ2LTE1Njg5OTkzMExZCIsImMiOiJh9>.

Tabulka 5: Údaje o dobrovolnících (počet FTE), jejich počtu, počtu dobrovolníky odpracovaných hodin a ocenění těchto hodin (v Kč) za období 2015 až 2018

sledované období	dobrovolníci (FTE)	dobrovolníci počet		dobrovolníci počet odpracovaných hodin		oceněná dobrovolnická práce (mil. Kč)	
	NI	NI	NI mimo S.13	NI	NI mimo S.13	NI	NI mimo S.13
2015	29 184	29 184	29 184	51 974 585	51 973 645	6 865	6 865
2016	30 620	30 620	30 620	54 570 207	54 567 045	7 584	7 584
2017	31 324	31 324	31 324	55 446 593	55 444 273	8 329	8 329
2018	32 455	32 455	32 454	56 866 267	56 862 813	9 323	9 322

Zdroj: Hyánek, Pařil, Pejcal na základě SÚNI za období 2015 až 2018, přesněji tabulky č. 1.2 Přepočtený počet dobrovolných pracovníků (FTE) v neziskových institucích a na základě popisu SÚNI

V České republice se neprovádí žádné šetření dobrovolníků v domácnostech. Odhady ČSÚ o této skupině obyvatelstva tedy vycházejí pouze z údajů, které má úřad k dispozici od NNO. Ty však nejsou kompletní, a proto mají údaje o dobrovolnících omezenou validitu. Na základě poznatku z terénu dochází k výraznému podhodnocování počtu dobrovolníků a počtu hodin vykonávané dobrovolné činnosti.

Na základě expertního odhadu se pohybuje počet dobrovolníků kolem 2 mil. osob¹²⁹ ze všech občanů, kteří se během svého života dobrovolnictvím věnovali a věnují. Jiné přesné informace ani odhady o počtu dobrovolníků a jimi vykonané činnosti než výše uvedené nejsou k dispozici. **Neexistuje jednotné vykazování evidence dobrovolníků a jejich činnosti, což limituje nejen získání lepšího přehledu o dobrovolnictví, ale i vyšší podporu dobrovolnictví,** např. vyšší poskytování dotací, umožnění vyššího spolufinancování vlastního podílu na dotaci NNO dobrovolnickou činností.

Úkoly týkající se dobrovolnictví byly obsaženy již ve Státní politice na léta 2015-2020. Pracovní skupina ustavená k jejich plnění a RVNNO došly k závěru, že je nejprůkaznější sledování dobrovolnické činnosti prostřednictvím výběrového šetření pracovních sil, které v domácnostech provádí ČSÚ. Z objektivních důvodů však k naplnění úkolu týkající se šetření dobrovolnictví ve sledovaném období nedošlo, proto tvoří jednu z výzev nové Strategie.

Tak jako v mnoha jiných oblastech i v oblasti dobrovolnictví vyvstaly během pandemie covid-19 nové, dosud neřešené a nevyzkoušené situace, na které ani předem dané předpisy a pravidla mnohdy přímo nereagovaly. V praxi tak přetrvávají otázky, **jak existující pravidla vykládat a aplikovat, či zda není nutné je změnit. Panují také nejasnosti, co vše může být dobrovolnictvím podle zákona a co je klasické dobrovolnictví. Je tak nutné věnovat pozornost vyjasnění těchto kategorií.**

¹²⁹ Tošner, J. 2014. Studie o dobrovolnictví. [online]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_tosner_pro_web.pdf.

Identifikované výzvy v oblasti Právní prostředí a financování NNO – shrnutí

- ✓ nestabilita ve financování NNO a nedostatečné nástroje na zajištění kontinuity financování neziskového sektoru,
- ✓ nejednotné metodické prostředí v systému financování sociálních služeb a nejednotnost v přístupu státu a krajů k poskytovatelům sociálních služeb,
- ✓ překážky bránící efektivnějšímu čerpání finančních prostředků ze zahraničních zdrojů,
- ✓ nedostatečná dlouhodobá podpora individuálního i firemního dárcovství,
- ✓ výkladová nejednotnost a neaktuálnost zákonného ošetření institutu veřejných sbírek,
- ✓ nedostatečná podkladová data o neziskovém sektoru,
- ✓ nedostatečná podpora a ocenění dobrovolnictví,
- ✓ chybějící rozsáhlejší šetření dobrovolnictví.

2.3 Vývoj při nulové variantě

V případě neschválení Strategie a prvního akčního plánu, který definuje jednotlivá opatření pro první čtyři roky platnosti Strategie, by bylo možné předpokládat, že stav v této oblasti zůstane stejný jako v současné době, což v reálné praxi znamená, že v některých oblastech zůstane neadekvátně řešený, v některých případech by však bylo možné očekávat i možné zhoršení situace. Konkrétním příkladem je oblast dobrovolnictví, kdy mimořádná situace spojená s bojem proti pandemii covid-19 odhalila nejen sílu a důležitost dobrovolnictví pro chod celé společnosti, ale také to, jak je podpora státu v oblasti dobrovolnictví nedostatečná. Dle závěrů z jednání zainteresovaných subjektů k možnosti zapojení dobrovolníků v době pandemie svolaného ministerstvem vnitra cestou ústředního krizového štábu vyplývá, že dobrovolnictví má své pevné a neoddělitelné místo při poskytování pomoci v řadě oblastí.¹³⁰

Nereflektování výzev vedoucích k rozvoji subjektů neziskového sektoru, jeho slabá a nesystémová podpora může vést k tomu, že Česká republika naplno nevyužije potenciálu jednoho z klíčových partnerů veřejné správy při naplňování SDGs a implementaci strategického dokumentu ČR 2030.

2.4 Vyhodnocení Státní politiky vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2015 až 2020

Dokument Státní politika vymezil politiku státu vůči NNO do roku 2020 systémovým způsobem a definoval čtyři základní principy: vláda bude podporovat trvalou udržitelnost silných, rozmanitých a nezávislých NNO, usilovat o efektivní a transparentní navrhování státních politik vůči NNO včetně legislativních opatření, financování i institucionální zajištění jejich realizace. Dále vláda bude podporovat dobrovolnictví a dárcovství, které považuje za projev participace občanů na věcech veřejných a současně bude podporovat rozvoj efektivního a smysluplného partnerství a spolupráce mezi státní správou a NNO.

K naplnění výše uvedených principů bylo stanoveno celkem 21 úkolů. Z 21 uložených úkolů bylo splněno 18, částečně splněny byly 2 úkoly a nebyl splněn 1 úkol.

Úkol I. b), který se mj. týkal rozšíření údajů sledovaných v rámci Satelitního účtu neziskových institucí, vedeného Českým statistickým úřadem, o dobrovolnictví, byl splněn pouze částečně, resp. jeho plnění pokračuje. RVNNO na svém zasedání dne 4. září 2020 přijala usnesení,

¹³⁰ MV. 2021. Dobrovolnictví v době pandemie. Verze 2 s upraveným textem ministerstva zdravotnictví. [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dobrovolnicka-sluzba-500539.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>.

kterým vyjádřila souhlas se zařazením pravidelného sběru dat v oblasti dobrovolnictví Českým statistickým úřadem mezi plánovaná opatření v rámci navazující Strategie.

Úkol I. h), který uložil předložení analýzy možnosti odpočtu části daru z daně z příjmu fyzických osob, které se smluvně zavážou podporovat konkrétní NNO po dobu nejméně pěti let, byl také splněn pouze částečně. V rámci plnění úkolu byl proveden rozsáhlý výzkum individuálního dárcovství a zpracována analýza, nicméně v průběhu roku 2018 ministerstvo financí představilo svoji vizi nového konceptu zdanění neziskových poplatníků z hlediska daně z příjmů. Připravovat za této situace možnost odpočtu části daru z daně z příjmu fyzických osob, které se smluvně zavážou podporovat konkrétní NNO po dobu nejméně pěti let, bylo nadbytečné a pravděpodobně i kontraproduktivní.

Úkol I. k), který cílil na průběžné monitorování a vyhodnocování dopadů zákona o statusu veřejné prospěšnosti, nebyl splněn vzhledem ke skutečnosti, že nedošlo k přijetí zákona o statusu veřejné prospěšnosti.

Obecně lze zhodnotit, že plnění jednotlivých úkolů bylo v zásadě úspěšné. Důvodem částečného plnění či neplnění úkolů byly především změny v jiných koncepčních a strategických plánech vlády, které plnění úkolů ztížily anebo znemožnily. Například nebyl přijat zákon o statusu veřejné prospěšnosti, a proto nemohly být splněny ani úkoly na něj navazující. Detailní popis průběhu realizace jednotlivých úkolů včetně identifikace případných překážek a potenciálu pro další rozvoj v daných oblastech lze nalézt na webu Úřadu vlády ČR.¹³¹

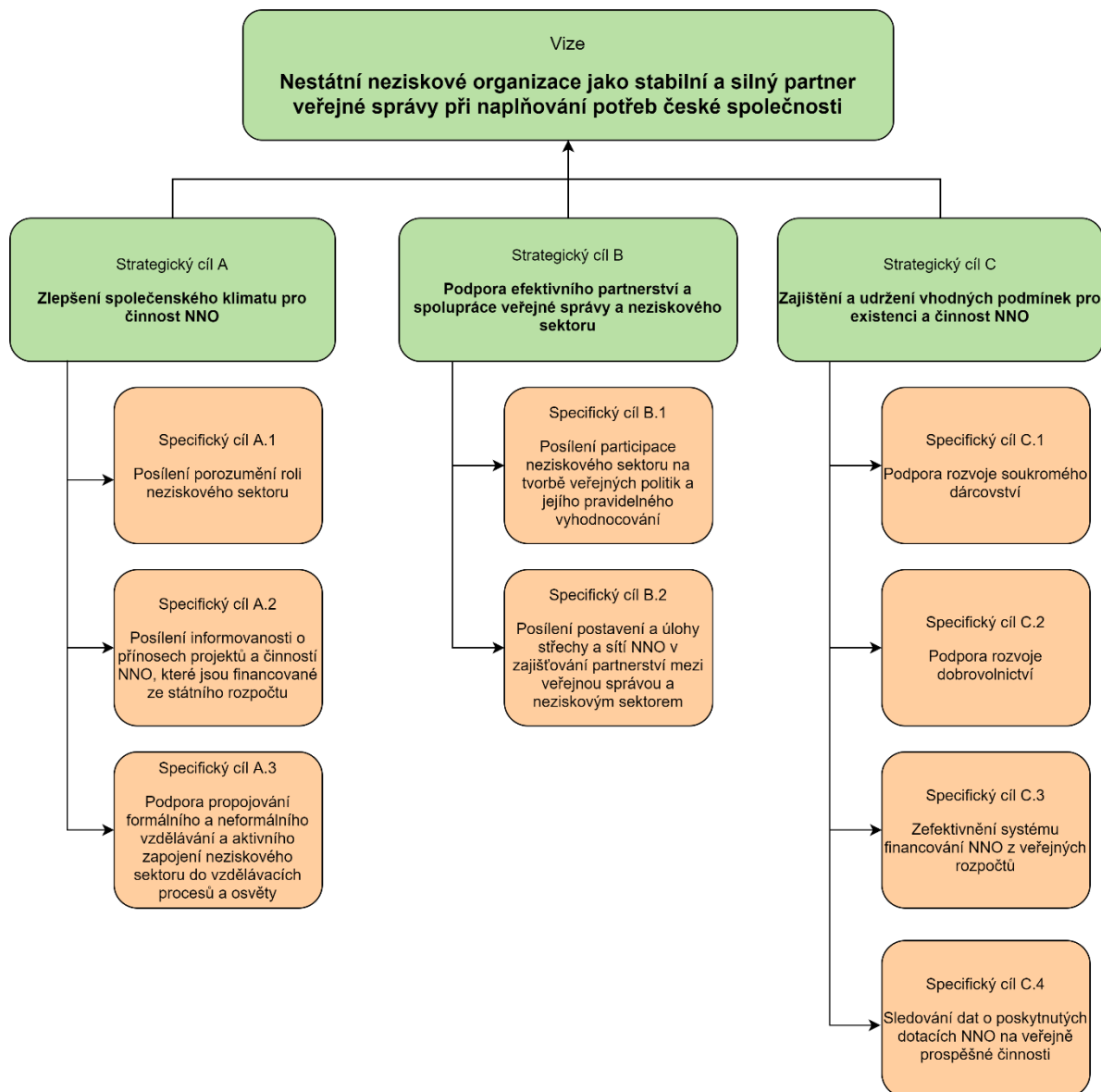
3 Vize a základní strategické směřování

Nestátní neziskové organizace jako stabilní a silný partner veřejné správy při naplňování potřeb české společnosti je vizí předkládané Strategie. Vychází ze základní premisy, že stát a jeho orgány uznávají pozitivní přínos, který má pro společnost činnost NNO, jejichž prostřednictvím občané z vlastní iniciativy ovlivňují věci veřejné a přispívají k veřejnému prospěchu, a že stát je připraven neziskový sektor podporovat s vědomím, že mnohé veřejně prospěšné činnosti lze efektivně uskutečňovat právě prostřednictvím tohoto sektoru. Uvedená vize je navíc umocněna společenskou situací v době, kdy tato Strategie vznikala.

Pandemie covid-19 ještě více podtrhla význam spolupráce a partnerství veřejné správy s neziskovým sektorem a ukázala, že neziskový sektor a NNO coby jeho institucionalizovaná podoba tvoří nezbytnou složku dobře fungující a odolné společnosti. O to víc je žádoucí, aby stát zajistil důslednější a širší informovanost společnosti o neziskovém sektoru a jeho partnerství s veřejnou správou a podpořil rozvoj takových podmínek, za kterých neziskový sektor a jeho entity mohou tuto roli důstojně a efektivně vykonávat. Za důležitou je považována nejen činnost servisních NNO, které poskytují služby občanům, ale také činnost advokačních NNO, které usilují o systémové změny v různých oblastech veřejného života. Neméně významnými jsou i filantropické NNO, které finančně podporují ostatní NNO, a zájmové NNO, které prosazují a chrání zájmy svých členů, často však s přesahem do širší veřejnosti (bližší kapitola 2.1.1).

¹³¹ Závěrečná zpráva o plnění úkolů plynoucích ze Státní politiky vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2015 až 2020. [online]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/aktuality/zaverecna-zprava-o-plneni-ukolu-plynoucich-ze-statni-politiky-vuci-nestatnim-neziskovym-organizacim-na-leta-2015-az-2020--185951/>.

Obrázek 2: Logický rámec – soustava cílů Strategie

Neziskový sektor s jeho funkcemi a širokým spektrem činností tvoří nedílnou součást národního hospodářství (blíže kapitola 2.1.2). Vláda ČR považuje působení NNO v mnoha ohledech za nenahraditelné a činnost NNO vnímá nejen jako součást systému služeb a aktivit pro občany a komunity, ale také jako legitimní způsob, jímž občané participují na veřejném životě společnosti: „...*Neziskové organizace působící ve vzdělávacích, sociálních, environmentálních i dalších oblastech mohou prostřednictvím svých aktivit přímo naplňovat některé z cílů České republiky 2030 a významně přispívat k šíření povědomí o udržitelném rozvoji a formování veřejného mínění v této oblasti.*“¹³²

V souladu s řečeným byly definovány **tři klíčové oblasti, na které se Strategie zaměřuje:**

- 1. společenské klima pro činnost NNO,**
- 2. občanská participace a partnerství veřejné správy a neziskového sektoru,**
- 3. právní prostředí a financování NNO.**

¹³² Implementační plán Strategického rámce Česká republika 2030, str. 66. [online]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/strategie/wp-content/uploads/sites/2/2018/10/Implementační-plán.pdf>.

Každá z uvedených strategických oblastí je promítnuta do strategického cíle, jenž je naplňován prostřednictvím soustavy specifických cílů a jednotlivých opatření. Logický rámec (úkolová část), který představuje tuto komplexní soustavu cílů a opatření, tvoří přílohu č. 1 tohoto dokumentu. Opatření, která jsou v logickém rámci uvedena, jsou svým charakterem typová. Specifika konkrétních opatření, která umožní dosáhnout požadovaných cílů v jednotlivých strategických oblastech, budou dále rozpracována do jednotlivých akčních plánů. V Akčním plánu na léta 2021–2024 jsou uvedena opatření, jejichž implementace je ohraničena uvedeným obdobím, ale také vybraná opatření, u nichž doba implementace přesahuje rámec tohoto Akčního plánu.

3.1 Strategický cíl A Zlepšení společenského klimatu pro činnost NNO

Strategický cíl A Zlepšení společenského klimatu pro činnost NNO je zaměřen na posílení porozumění povaze a společenské funkci neziskového sektoru, zvýšení informovanosti o přínosech projektů a činnosti nestátních neziskových organizací a větší zviditelnění partnerské spolupráce mezi veřejnou správou a neziskovým sektorem, a to jak u zástupců veřejné správy, tak u odborné i laické veřejnosti.

Vnímání NNO ze strany veřejnosti lze označit jako spíše negativní, což je dáno nejen často velmi negativními výroky zástupců veřejného života a mediálním obrazem neziskových organizací, ale také poměrně nízkým povědomím veřejnosti o činnosti a poslání NNO. Znalost aktivit NNO a současně i vysoké sympatie jsou sledovány u organizací, které mají především servisní funkci a poskytují své služby v oblastech, jako například aktivity pro děti a mládež, sociální služby či humanitární pomoc.

Spíše negativní je pak vnímání organizací plnících ve společnosti tzv. advokační funkci, např. v oblastech menšin, rovnosti žen a mužů či životního prostředí. Pro uvědomění si přínosů advokační role neziskového sektoru jistě pomůže vnímat NNO jako „kritické spojení“, kteří jednájí ve veřejném zájmu a podporují společenskou soudržnost, resp. prosazují cíle, které mají zřetelný přínos pro část veřejnosti, které se problémy a rozhodování o nich dotýkají, např. znevýhodněné skupiny obyvatelstva, obyvatelé lokalit ohrožení např. výstavbou spalovny, lidé dožadující se svobodného přístupu k informacím apod. Vnímání neziskového sektoru jako kritického spojení se týká nejen domácí scény, ale také zahraniční: *„Česká republika si je vědoma přínosu veřejných institucí pro podporu veřejné a místní správy, neziskových organizací pro rozvoj občanské společnosti a soukromého sektoru pro rozvoj podnikatelského prostředí a bude nadále podporovat jejich specifické role v humanitární a rozvojové oblasti.“*¹³³

Pro zlepšení společenského klimatu pro činnost NNO je proto zcela zásadní porozumění společenské roli neziskového sektoru a jeho entit. Je potřeba, aby její obsah a přínosy byly dostatečně srozumitelné a přístupné jak pro veřejnou správu – tj. úředníky, tak především mezi laickou i odbornou veřejností, mezi kterou patří např. média a političtí představitelé. Prostřednictvím navržených opatření bude probíhat osvětová činnost mířící na společenskou roli a témata neziskového sektoru.

Je dále esenciální, aby byl ze strany veřejné správy vyslán směrem k veřejnosti velmi silný impulz poukazující na funkci NNO při naplňování aktuálních potřeb společnosti. Navržená opatření vedoucí k posílení informovanosti o přínosech projektů a činnosti NNO, které jsou financovány ze státního rozpočtu, se proto zaměří na **způsob komunikace výstupů a výsledků spolupráce veřejné správy s NNO**. Je to také způsob, jakým veřejná správa může zvýšit povědomí o dění ve veřejných institucích a způsobu naplňování veřejných

¹³³ MZV. 2017. Strategie zahraniční rozvojové spolupráce České republiky 2018–2030. [online]. Dostupné z: http://www.czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/09/Strategie_ZRS_CR_2018-2030.pdf.

politik, což v konečném důsledku může vést k posilování kladného vnímání institucí veřejné správy ze strany veřejnosti.

Současně je potřeba klást důraz na to, aby i na straně samotných NNO byly efektivně prezentovány výsledky činnosti a vědomě poukazováno na partnerskou spolupráci s veřejným sektorem. Takto získané výstupy pak mohou samy resorty využít jako podkladová data pro hodnocení přínosu daných politik a jako takové je využívat v aktivní implementaci svých resortních komunikačních strategií.

Navržená opatření tohoto strategického cíle proaktivně reagují nejen na zjištěné nedostatky z terénu, ale současně i na nedostatky, kterým se věnuje MV ve strategickém dokumentu *Klientsky orientovaná veřejná správa 2030 – Koncepce rozvoje veřejné správy na období let 2021–2030*,¹³⁴ konkrétně pak v rámci strategického cíle 5 Informování a účastníci se občané, konkrétně specifický cíl 5.1 Zlepšit komunikaci veřejné správy s veřejností a dále jednotlivá opatření tohoto specifického cíle.

K oživení společenské důvěry a posílení důvěry v instituce veřejného života včetně NNO také velmi přispívá aktivní občanská angažovanost na věcech veřejných. Ta je podmíněna otevřeným přístupem státu a současně podpořena posunem v myšlení a uvažování společnosti o tom, jak lze věci dělat jinak. Toho může stát mimo jiné dosáhnout **kultivací celé společnosti prostřednictvím občanského vzdělávání. Důraz je proto dán také na propojování formálního a neformálního vzdělávání a na celoživotní učení, které přispívají k rozvoji klíčových kompetencí vedoucích k udržitelnému rozvoji a posílení demokratických hodnot.** Tento cíl je v souladu s novou Strategií vzdělávací politiky ČR do roku 2030+.¹³⁵ Na nepříznivý dosavadní vývoj v oblasti celoživotního vzdělávání a chybějící propojování formálního a neformálního upozorňuje i Zpráva o kvalitě života a její udržitelnosti. Vyhodnocení naplňování dokumentu ČR 2030.¹³⁶

V neposlední řadě ke zlepšení společenského klimatu pro činnost NNO může přispět posilování povědomí nejen o činnostech NNO, ale také o samoregulačních nástrojích v neziskovém sektoru.

Rozvojová témata v oblasti Zlepšení společenského klimatu pro činnost NNO – shrnutí

- ✓ edukace laické i odborné veřejnosti včetně veřejné správy o přínosu NNO a dalších občanských aktivit,
- ✓ zajištění finanční/nefinanční podpory komunikace dopadu, společenského i ekonomického přínosu neziskového sektoru,
- ✓ podpora propagace aktivit občanského sektoru/NNO ze strany veřejné správy,
- ✓ podpora systémové změny v propojování formálního a neformálního vzdělávání a aktivního zapojení neziskového sektoru do vzdělávacích procesů.

¹³⁴ MV. 2020. Koncepce Klientsky orientovaná veřejná správa 2030. [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/koncepce-klientsky-orientovana-verejna-sprava-2030.aspx>.

¹³⁵ MŠMT. 2020. Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+. [online]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030>.

¹³⁶ MŽP. 2020. Zpráva o kvalitě života a její udržitelnosti. Vyhodnocení naplňování Strategického rámce Česká republika 2030. [online]. Dostupné z: https://www.cr2030.cz/zavazky/wp-content/uploads/sites/4/2021/01/IIId_materiál_Zpráva-o-kvalitě-života-a-udržitelnosti_část_1.pdf (část 1) a https://www.cr2030.cz/zavazky/wp-content/uploads/sites/4/2021/01/IIId_materiál_Zpráva-o-kvalitě-života-a-udržitelnosti_část_2.pdf (část 2).

3.2 Strategický cíl B Podpora efektivního partnerství a spolupráce veřejné správy a neziskového sektoru¹³⁷

Strategický cíl B Podpora efektivního partnerství a spolupráce veřejné správy a neziskového sektoru je zaměřen na posílení participační role neziskového sektoru, potažmo zástupců občanské společnosti, na tvorbě veřejných politik a na postavení a úlohy střež a sítí NNO, které fungují jako agregátor podnětů a informací z terénu a jako důležitý komunikační kanál mezi veřejným sektorem a nestátními neziskovými organizacemi.

Smysluplná participace vyžaduje **dlouhodobý závazek veřejných orgánů k zapojování občanů, kultivaci politiky a posun v myšlení a uvažování společnosti**. Zkušenost z krize vyvolanou pandemií covid-19 mnoho zemí vedla k tomu používat nové platformy nebo mechanismy pro zapojení veřejnosti a aktérů napříč odvětvími, aby mohly shromažďovat informace a ověřovat potřeby a dopady vládních opatření s cílem snížit negativní dopady krize.

Nutnými podmínkami pro zajištění smysluplné participace jsou: příznivé politické a „pro-participační“ právní prostředí pro sdružování, shromažďování a vyjadřování; otevřenost a transparentnost veřejných rozhodovacích procesů; participativní mechanismy, které jsou přístupné a inkluzivní pro všechny včetně marginalizovaných jednotlivců a skupin a umožňují účast online i off-line; neomezený a včasný přístup k informacím, které jsou proaktivně šířeny; vytvoření jednotného institucionálního rámce a standardů občanské participace; finanční a lidské zdroje a kompetence pro podporu participace (a to jak na straně rozhodovatele, tak participujících); programy občanské a mediální výchovy a digitální gramotnosti pro širokou veřejnost, občanskou společnost a úředníky.

Kvalita společenských rozhodnutí na všech úrovních a napříč společnostmi ve velké míře závisí na přípravě rozhodnutí. **Zodpovědnost za konečné rozhodování spočívá na veřejných orgánech, ale účast různých sektorů společnosti na přípravě rozhodnutí a procesu rozhodování může být pro stát značným přínosem:**

- umožňuje veřejným orgánům **prohloubit porozumění konkrétním problémům**; pomáhá identifikovat mezery a dostupné politické a legislativní možnosti a jejich dopad na konkrétní jednotlivce a skupiny,
- zlepšuje **kompetentnost a kvalitu veřejné politiky a služby**,
- zvyšuje **legitimitu** rozhodnutí,
- veřejné instituce činí více **transparentními a odpovědnými** za své konání,
- mobilizuje a **efektivně využívá zdroje** – zapojené subjekty poskytují informace z různých oblastí, často v kvalitě a odbornosti, kterou by stát nebyl schopen získat,
- buduje **důvěru občanů v instituce a rozhodnutí**, která ovlivňují veřejný život,
- buduje vzájemnou důvěru,
- podporuje rozvoj **občanských dovedností**,
- zvyšuje se kvalita **demokratického vládnutí**, sociální soudržnosti společnosti,
- posiluje **demokracii**, respekt k demokratickým principům a vládě práva.

¹³⁷ Tato kapitola byla zpracována na základě studie ke Strategii: Miléřová, J. 2020. Rozhodování blíže k lidem, Přehledová studie na téma občanské participace a partnerství veřejné správy a organizací občanského sektoru se zaměřením na ústřední orgány státní správy.

Participativní přístup bude uplatněn již v samém procesu nastavování podmínek pro uplatňování participativního přístupu při spolupráci veřejné správy s občanskou společností. Tento proces bude založen na zásadách jako transparentnost, objektivita, nediskriminace, možnost ověření a účast organizací. Česká republika je jedním z členů dobrovolné iniciativy Partnerství pro otevřené vládnutí,¹³⁸ přičemž implementace této agendy probíhá na základě dvouletých akčních plánů. Navrhované opatření týkající se zpracování metodiky pro účast zástupců občanské společnosti v participativních procesech a pilotního uvedení této metodiky do praxe bylo definováno v úzké spolupráci s MSP, a je tak integrováno ve formě závazku i do pátého Akčního plánu České republiky Partnerství pro otevřené vládnutí na období let 2020 až 2022, který byl vládou schválen dne 2. listopadu 2020.¹³⁹ Zahrnutí do Strategie časově přesahuje závazky akčního plánu OGP.

Pro efektivní veřejnou politiku je důležité komunikovat s co nejširší skupinou zainteresovaných lidí. Na druhé straně je třeba od nich získat informace rychle a efektivně, tedy s vynaložením rozumných nákladů. Tematické platformy sdružují nejaktivnější NNO z jednotlivých oblastí. Přínos komunikace a spolupráce státu s mezioborovými a oborovými NNO, resp. tematickými střechami NNO lze spatřovat v tom, že střechy a sítě NNO:

- mohou veřejné správě přinášet důležité informace z terénu a agregovat podněty, které systematicky zpracovávají od svých členských organizací. Mají proto velmi dobrý přehled o dění v daném sektoru či tématu a mohou upozorňovat veřejnou správu na objevující se problémy či dobrou praxi;
- jsou vhodným komunikačním kanálem mezi státními orgány a NNO v daném sektoru či tématu. Oborové střechy často zastupují své členské organizace vůči státní správě a zároveň mohou zprostředkovat oboustranný tok informací. Daný sektor či téma má díky střechě jasný a přímý komunikační bod, na který se může obracet. Mohou nominovat reprezentativní a kvalitní zástupce do dočasných i trvalých poradních orgánů státu. Výhodou dlouhodobější přímé spolupráce z hlediska státu jsou kvalitnější podklady, vyšší šance na dosahování konsensu, posílení důvěry mezi jednotlivými aktéry poradního tělesa, které zastupují;
- stát může také využít střechní organizace k informování o nové legislativě, opatřeních, krizových situacích, a tak posilovat svou strategickou komunikaci.¹⁴⁰

Řada oborových a tematických sítí NNO se svojí agendou přirozeně váže k určitému ministerstvu nebo vybraným veřejným institucím. Přesto propojování a koordinace mezi sítěmi má svůj význam pro občanskou společnost i pro stát. Přispívá k dlouhodobé komunikaci a kultivaci diskuse o přesahových (např. strategické priority pro rozvoj celé společnosti a udržitelný rozvoj) či průřezových tématech (např. prostředí občanského sektoru) veřejného rozhodování. Možnými základními **parametry reprezentativnosti vůči veřejné správě** pak mohou být skutečnosti, že střecha:

- zastupuje dostatečně široké spektrum OOS, které působí na nadregionální úrovni v definovaném tématu (životní prostředí, lidská práva, zahraniční rozvojová spolupráce atp.). Takových střechních organizací může být v rámci jednoho tématu i několik, pokud pokrývají jasně definované odlišné zájmy či odlišné tematické zaměření,
- je nezávislá na politických stranách,
- je transparentní, zejména pokud jde o finanční prostředky a o rozhodovací postupy.

¹³⁸ Partnerství pro otevřené vládnutí (OGP) <https://korupce.cz/partnerstvi-pro-otevrene-vladnuti-ogp/> nebo Open Government Partnership (OGP) <https://www.opengovpartnership.org/>.

¹³⁹ MSP. 2020. Akční plán České republiky Partnerství pro otevřené vládnutí na období let 2020 až 2022. [online]. Dostupné z: <https://korupce.cz/vlada-schvalila-akcni-plan-cr-partnerstvi-pro-otevrene-vladnuti-na-obdobi-let-2020-az-2022/>.

¹⁴⁰ V době pandemie covid-19 se tato praxe např. v migračním sektoru velmi osvědčila – místo obracení se na jednotlivé organizace poskytující služby cizincům mohlo ministerstvo vnitra o všem informovat pouze Migrační konsorcium, které pak informace postupovalo dál svým členům a šířilo je mezi cizince.

V souladu se stanoviskem EHSV bude snahou, aby kritéria výběru, podmínky či další parametry byly ujasňovány a definovány společně se střešními a organizacemi, kterých se mají týkat.¹⁴¹

Rozvojová témata v oblasti Podpora efektivního partnerství a spolupráce veřejné správy a neziskového sektoru – shrnutí

- ✓ zpracování metodiky participativních procesů,
- ✓ aplikace prvků z evropského kodexu chování pro partnerskou spolupráci,
- ✓ zveřejnění definice mezioborové střešní organizace a sítě NNO,
- ✓ zmapování střešních a sítí NNO,
- ✓ posílení financování střešních NNO.

3.3 Strategický cíl C Zajištění a udržení vhodných podmínek pro existenci a činnost NNO

Strategický cíl C Zajištění a udržení vhodných podmínek pro existenci a činnost NNO je zaměřen na zajištění efektivního a transparentního navrhování státních politik směrem k NNO včetně legislativních opatření, financování a institucionálního zajištění.

Významným zdrojem financování činnosti NNO jsou **transfery z veřejných zdrojů** (dotace a půjčky), což potvrzují jak data ČSÚ, tak studie zabývající se evropským neziskovým sektorem (Salamon & Sokolowski 2018 in Hyánek, Pařil, Pejcal, 2020). NNO mohou získat finanční prostředky z veřejných zdrojů několika způsoby: dotace ze státního rozpočtu, dotace ze státních fondů, dotace z rozpočtů územně samosprávných celků, dotace z fondů Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru a také prostřednictvím veřejných zakázek.

Nejčastější způsob, tj. poskytování dotací ze státního rozpočtu, otevírá možnosti jak tento systém zlepšit, a to od zpracování analýzy administrativní zátěže, kterou přinesla novela rozpočtových pravidel,¹⁴² jež uvedla poskytování dotací ze státního rozpočtu do souladu se správním řádem, až po úsilí o systémovou změnu financování u poskytovatelů veřejně prospěšných služeb a činností z řad NNO, která by zajistila víceleté financování služeb a činností, jejichž poskytovatelé jsou NNO, a tím sjednotila jejich postavení s příspěvkovými organizacemi na poli poskytovatelů služeb a činností.

Menší, avšak neméně důležitý podíl na financování NNO v České republice má **soukromé dárcovství**, tj. dary od fyzických osob a firem. Individuální dárcovství jako jeden ze zdrojů příjmů českých NNO má velký rozvojový potenciál, neboť každoročně přispívá na dobročinnost jen necelých 20 % občanů a spíše drobnějšími částkami. Soukromé individuální dary tvoří pro NNO jeden ze zdrojů příjmu. Současně tvoří dárcovství jeden ze způsobů, kterým mohou občané projevit svoji participaci na veřejném dění. Z opakovaného průzkumu mezi NNO, který provedlo Fórum dárců v souvislosti s pandemií covid-19, vyplývá, že více než polovina dotázaných NNO (52%) se musela vypořádat se sníženými dary od veřejnosti, se zrušením

¹⁴¹ EHSV. 2006. Stanovisko Evropského a sociálního hospodářského výboru k reprezentativnosti evropských organizací občanské společnosti v kontextu občanského dialogu. [online]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52006IE0240&from=CS>.

¹⁴² Zákon č. 367/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, ze dne 16. října 2017.

benefičních akcí se potýká 74% organizací.¹⁴³ Zdá se však, že vybudování masivní základny individuálních dárců může NNO poskytnout potenciálně velmi stabilní zdroj příjmů, což se zvláště v této době spojené s pandemií covid-19 jeví jako více než potřebné. Veřejná politika by proto měla veřejně **vyzdvihovat emancipační hodnotu dárcovství, stimulovat zájem NNO o individuální dárcovství a zvyšování kvality jejich dárcovského portfolia. Stát by měl vytvořit lepší podmínky pro dárcovské aktivity drobných a středních dárců tak, aby se z nich pravděpodobněji mohli stát pravidelní a dlouhodobí dárce. Dá se říct, že hlavní úsilí o vytváření legislativní podpory individuálního dárcovství by se mělo zaměřit na podporu masového, pravidelného a dlouhodobého dárcovství.**

V České republice, stejně jako v zahraničí, roste očekávání, že firemní sektor může významně, kromě finanční podpory (ve formě finančních darů, hmotných darů či služeb), pomoci k udržení kvality života v komunitě a životaschopnosti NNO a jejich činnosti. Udržení stávající výše podpory NNO z firemních zdrojů je však ohroženo, proto je důležité otevřít diskusi se zástupci firem a veřejné správy a **hledat možnosti, které by zvýšily motivaci k darování na veřejně prospěšné účely.** Proto je důležité, aby stát vyvíjel takové aktivity týkající se společenské odpovědnosti firem, které by tento trend zvrátily a **podpořily aktivní zapojení firemního sektoru do řešení celospolečenských, veřejně prospěšných témat, např. formou zaštitění a účasti předních představitelů vlády ČR na předávání ceny či sdílení příkladů dobré praxe. Stát by měl definovat strategický rámec pro rozvoj soukromého dárcovství, stanovit a podpořit vznik modelu sledování těchto dat v parametrech, které umožní kvalitnější přehled o situaci v neziskovém sektoru a prognózu dalšího vývoje.**

Veřejné sbírky, získávání prostředků od veřejnosti, patří k jednomu z významných zdrojů financování činnosti NNO v České republice zejména od individuálních dárců. Veřejné sbírky netvoří jen finanční zdroj, ale veřejnost svými dary dává také najevo důvěru organizaci, která sbírku pořádá, a vůli podílet se na řešení problémů, ke kterým se sbírka vztahuje. Prostřednictvím veřejných sbírek občané vyjadřují svoji solidaritu, účast a projevují svůj díl odpovědnosti za svoji komunitu i za společnost obecně. Z tohoto hlediska jsou veřejné sbírky výrazem určité občanské angažovanosti ve věcech veřejných. Podle údajů z Centrální evidence veřejných sbírek, vedené MV, bylo v roce 2020 evidováno více než 2 tisíce sbírek.¹⁴⁴

Vybraná částka se dle údajů Fóra dárců pohybuje kolem 650 milionů Kč.¹⁴⁵ I tyto číselné údaje podtrhují potřebu revize přístupu veřejné správy k tématu veřejných sbírek. **K odstranění esenciálních i dílčích nedostatků by měla přispět organizovaná diskuse s NNO, experty a veřejnou správou s cílem sesbírat návrhy k novele či novému návrhu právní úpravy. Nový návrh či novela zákona by tak mohl/a přinést nové nastavení přístupu k veřejným sbírkám jako k dlouhodobému finančnímu zdroji NNO, dále pak přesné vymezení chápání účelu veřejné sbírky a v neposlední řadě vyjasnění administrativně-technických aspektů, jako například kontrolu veřejné sbírky či sběr dat o veřejných sbírkách.** Z hlediska transparentnosti a veřejné kontroly se jako vhodné jeví zveřejňování informací i o výši výnosů ze sbírek v daném období, případně o výši využitých darů jak za celou republiku, tak podle krajů. Zohledněna by měla být soukromoprávní povaha těchto finančních prostředků.

Dobrovolnictví má v České republice dlouhou tradici a dobrovolníci dnes působí v mnoha typech důležitých služeb zajišťovaných státem, krajem nebo obcemi. Zejména v oblastech práce s dětmi, seniory, nemocnými a osobami se zdravotním postižením se dobrovolnické aktivity osvědčily a uplatňují se jako cenný doplněk k základní péči. I přesto, že dobrovolnictví nemůže a nenahrazuje činnosti určené pro odborné a profesně vázané pozice, orientace

¹⁴³ Opakované dotazování na podzim 2020, výsledky k dispozici v rámci videa Rozvoj dárcovství 2020 – trendy a hrozby současné situace v dárcovství. Dárcovský summit vol. 2020 - Klára Šplíchalová, výkonná ředitelka Fóra dárců. [online]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=gAWZcnIbRI8&ab_channel=DarujSpravne (5:55 minuta).

¹⁴⁴ Centrální evidence veřejných sbírek vedená ministerstvem vnitra. [online]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/seznam-verejnych-sbirek/SearchResults.aspx>.

¹⁴⁵ Fórum dárců. Mapa dárcovství 2019 v České republice: čísla, trendy a dopady. [online]. Dostupné z: <https://www.donorsforum.cz/o-darcovstvi/mapa-darcovstvi.html>.

dobrovolníků na laickou podporu lidského kontaktu a vyplnění volného času klientů zvyšuje kvalitu služeb NNO. Bez dobrovolníků si nelze pomoc potřebným často již ani představit a zajištění komplexní péče o ně jen placenými profesionálními pracovníky by bez pomoci dobrovolníků bylo pro stát jen velmi těžko financovatelné. Dobrovolníci jsou ale důležití i v řadě dalších oblastí, jako jsou sport, kultura, péče o životní prostředí, pomoc při mimořádných událostech (pandemie) a mnoho dalších. Zároveň působí jako prevence sociálního vyloučení a dalších sociopatogenních jevů, jejichž následné řešení vyžaduje daleko vyšší ekonomické náklady.

Zkušenosti s pandemií covid-19 ukazují, že dobrovolnictví má své pevné a neoddělitelné místo při poskytování pomoci v celé řadě oblastí, a je tedy třeba, aby **odpovědné resorty v oblastech své působnosti s dobrovolnictvím ve svých koncepcích a programech počítaly a poskytovaly mu také potřebnou podporu – počínaje morální či mediální, ale i právní, metodickou a finanční.**¹⁴⁶ V rámci dobrovolnické infrastruktury, přístupu odpovědných subjektů veřejné správy na národní, regionální i lokální úrovni, kvality managementu dobrovolnictví i v rámci propagace a široké osvěty je nutné realizovat řadu opatření, která jsou nezbytná pro další rozvoj dobrovolnictví. Prostředky vložené do dobrovolnictví se prostřednictvím činnosti dobrovolníků násobně vracejí zpět. Proto se investice do dobrovolnictví na všech úrovních vyplatí. Proto je nutné dobrovolnictví ze všech úrovní podporovat.

Rozvojová témata v oblasti Právní prostředí a financování NNO – shrnutí

- ✓ zefektivnění systému financování NNO z veřejných zdrojů, např. zpracování analýzy administrativní zátěže v oblasti řízení o poskytnutí dotací ze státního rozpočtu,
- ✓ sledování dat o poskytnutých dotacích NNO na veřejně prospěšné služby v sociální oblasti,
- ✓ podpora rozvoje pravidelného a dlouhodobého soukromého dárcovství,
- ✓ aktivní zapojení firemního sektoru do řešení celospolečenských, veřejně prospěšných témat,
- ✓ nastavení přístupu k veřejným sbírkám jako k dlouhodobému finančnímu zdroji NNO,
- ✓ podpora rozvoje dobrovolnictví.

4 Implementace Strategie

4.1 Implementační struktura a systém řízení implementace Strategie

Implementační struktura Strategie navazuje na již ustanovený mechanismus implementace Státní politiky. **Gestorem naplňování Strategie je Úřad vlády České republiky. Funkci koordinátora zastává sekretariát RVNNO**, který je po organizační a administrativní stránce zajišťován Odborem lidských práv a ochrany menšin na ÚV ČR. Novým prvkem v rámci této struktury je PS Strategie, která sleduje a vyhodnocuje naplňování cílů a opatření vyplývajících ze Strategie.

Úkoly směřující k naplňování Strategie budou uloženy gestorům jednotlivých opatření usnesením vlády ČR, a budou tak závazná pro ministerstva a jim podřízené organizace, ČSÚ

¹⁴⁶ Ministerstvo vnitra proto cestou Ústředního krizového štábu svolalo jednání zainteresovaných subjektů, z něhož vznikl materiál s názvem Dobrovolnictví v době pandemie. Verze 2 s upraveným textem ministerstva zdravotnictví. [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dobrovolnicka-sluzba-500539.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>.

a případně další ústřední orgány státní správy. Ve vztahu ke krajům, obcím, nestátním neziskovým organizacím a dalším zapojeným subjektům (akademická obec, vysoké školy aj.) bude naplňování Strategie realizováno na principu sdílení, doporučení a dobrovolnosti.

Implementace Strategie bude probíhat na základě tří na sebe navazujících akčních plánů. První akční plán je navržen na první čtyři roky, tj. období 2021–2024, další dva akční plány budou tříleté, pro období 2025–2027 a 2028–2030. Navržené rozdělení na časově ohraničené implementační fáze umožňuje flexibilně reagovat na aktuální změny či výzvy v rámci realizace Strategie, a to jak v ČR, tak i v zahraničí.

4.2 Akční plán na léta 2021–2024

Akční plán na léta 2021–2024 je prvním ze tří plánovaných akčních plánů. Blíže definuje vybranou sadu opatření, která jsou uvedena v rámci logického rámce implementace Strategie (příloha č. 1 – úkolová část Strategie). Každé opatření akčního plánu má buď daný přesný termín plnění, nebo je plněno průběžně, tj. po celou dobu platnosti akčního plánu či celé implementační období Strategie. U jednotlivých opatření jsou v logickém rámci vždy uváděny odpovědné instituce (gestoři), spolupracující subjekty a délka realizace opatření. Akční plán na léta 2021–2024 tvoří přílohu č. 2 tohoto dokumentu.

4.3 Časový harmonogram

Strategie je připravena na období do 31. prosince 2030. Časový harmonogram má stanoveno několik klíčových milníků, blíže obrázek č. 3.

Obrázek 3: Časový rámec implementace

Časový rámec	Akce
červen 2021	Předložení Strategie vládě ČR ke schválení
březen 2025	Předložení Zprávy o plnění Akčního plánu na léta 2021–2024 a navazujícího akčního plánu vládě ČR ke schválení
březen 2028	Předložení Zprávy o plnění Akčního plánu na léta 2025–2027 a navazujícího akčního plánu vládě ČR ke schválení
prosinec 2031	Předložení Zprávy o závěrečném vyhodnocení Strategie vládě ČR pro informaci

4.4 Systém monitorování a evaluace realizace Strategie

K monitorování a vyhodnocování plnění jednotlivých opatření Strategie dochází prostřednictvím akčních plánů. K pravidelnému přehledu o naplňování akčních plánů bude docházet prostřednictvím monitoringu. Základní monitorovací a evaluační cyklus bude jednorocní a bude završen zpracováním monitorovací zprávy o plnění akčního plánu. Koordinátor Strategie shromáždí v závěru kalendářního roku podklady od všech resortů, ČSÚ, NNO a dalších subjektů o naplňování akčního plánu a zpracuje monitorovací zprávu, která bude každoročně předkládána na zasedání RVNNO. Před projednáním uvedené zprávy na zasedání RVNNO, bude monitorovací zpráva představena a projednána na jednání PS Strategie.

Během implementace Strategie budou na sebe akční plány navazovat ve třech etapách, a to akční plán pro období 2021–2024, 2025–2027 a 2028–2030. Akční plán bude po uplynutí daného období vyhodnocován a na jeho základě bude tvořen nový akční plán na další období. Podkladem pro vyhodnocení jednotlivých akčních plánů a přípravu navazujících akčních plánů budou předchozí monitorovací zprávy, ve kterých příslušné instituce popíší postup realizace

daného opatření a současně vyhodnotí pokrok, kterého bylo prostřednictvím realizace opatření v dané oblasti dosaženo. Ve spolupráci s PS Strategie a konzultovanými subjekty zpracuje koordinátor Strategie návrh nového akčního plánu, který bude včetně zprávy o plnění daného akčního plánu projednán RVNNO. V dalším kroku budou zpráva o plnění akčního plánu a navazující akční plán projednány s relevantními aktéry, tj. jednotlivými gestory a případně s dalšími konzultovanými subjekty, a poté předloženy vládě ČR.

S ohledem na popsany způsob vzniku akčních plánů nelze zcela předjímat jejich obsah. Z důvodu zamezení nahodilosti proto Strategie stanovuje strategické a specifické cíle jako povinné obsahové minimum akčních plánů. Tak je zajištěna určitá míra otevřenosti a flexibility, současně je stanoven minimální rámec a zajištěn prostor pro nová témata či modifikované přístupy ke stávajícím nevyřešeným otázkám, kterými se může v průběhu daného období RVNNO zabývat.

Za účelem reflexe aktuálních změn ve společnosti a v legislativě bude v polovině platnosti Strategie (resp. v průběhu přípravy Akčního plánu na období 2025–2027) provedena též revize strategických a specifických cílů Strategie a v případě nutnosti budou cíle upraveny, nebo doplněny. Případné upravené znění bude poté schváleno spolu s Akčním plánem.

4.5 Systém řízení rizik a předpoklady realizace Strategie

V následující tabulce dokument definuje základní rizika, která mohou být spojena s implementací Strategie. Rizika mají průřezový charakter, tj. jsou společná pro všechny definované strategické cíle. Pokud jednotliví gestoři či spolupracující subjekty identifikují nová rizika v průběhu implementace, v rámci pravidelného vyhodnocování implementačního procesu reportují tato zjištění koordinátorovi implementace, který dále zjištění postupuje PS Strategie. Na této platformě poté dochází k návrhům a schválení nápravných opatření vedoucích ke snížení významnosti či úplnému odstranění rizika.

Definice rizika	Návrh na eliminaci rizika
Absence politické vůle prosazovat Strategii.	Dobrá komunikační strategie při prosazování Strategie – informování relevantních aktérů o důvodech potřeby, smyslu a obsahu Strategie.
Nedostatečné či nedostatečně kvalitní personální zajištění plnění cílů Strategie a konkrétních opatření jednotlivých akčních plánů.	Včasná identifikace a plánování potřebné personální kapacity pro realizaci aktivit.
Nedostatečná alokace finančních prostředků na plnění opatření, a to z různých důvodů, jako je např. hospodářský propad apod. (státní rozpočet, EU fondy).	Dobrá komunikační strategie při prosazování opatření, a to i v rámci implementačních struktur jednotlivých operačních programů EU fondů programového období 2021+ (definice jednotlivých výzev podporující soustavu cílů Strategie).
Prosazování vlastních zájmů bez ohledu na stanovené cíle Strategie (resortismus) a rezistence veřejné správy ke změnám, nevůle aktérů k přijetí navržených změn.	Zachování participativního přístupu k tvorbě i implementaci Strategie. Projednání Strategie i jednotlivých akčních plánů v rámci PS Strategie a na relevantních platformách, schválení materiálů v mezirezortním připomínkovém řízení a následně schválení vládou ČR. Informování relevantních aktérů o podstatě navrhovaných změn, jejich přínosech a dopadech a hledání společných průsečíků a integrací jejich pohledů a návrhů do řešení.
Nenaplnění cílů Strategie.	Průběžný monitoring plnění a vyhodnocování plnění cílů Strategie, v případě potřeby úprava akčního plánu za účelem dosažení stanovených cílů.
Nedostatečná reflexe materiálů s doporučujícím charakterem.	Při vzniku jakéhokoliv materiálu s doporučujícím charakterem informovat o tomto materiálu všechny relevantní aktéry. Zaměřit se na vysvětlení účelu a možných přínosů doporučených postupů.

4.6 Rozpočet a zdroje financování

Podpora rozvoje neziskového sektoru a spolupráce veřejné správy s NNO představuje komplexní proces, který probíhá na různých úrovních (národní, krajské, místní). Na realizaci Strategie se podílejí vedle veřejných institucí i další subjekty, např. NNO, akademická obec. Realizace Strategie bude finančně zajištěna prostřednictvím státního rozpočtu, převážně v rámci schválených výdajových limitů příslušných rozpočtových kapitol a střednědobých výhledů rozpočtů kapitol jednotlivých gestorů a spolugestorů.

Realizace Strategie nezakládá zvýšené nároky na státní rozpočet ani ostatní veřejné rozpočty. Pokud bude mít realizace některých opatření dopad na výdaje rozpočtových kapitol jednotlivých resortů, pak tyto výdaje budou, pokud to bude možné, pokryty v rámci schválených výdajových limitů jednotlivých kapitol, úsporami na jiných výdajových položkách nebo přeskupením priorit v rámci příslušné kapitoly, přičemž vždy mají přednost výdaje podle zvláštních zákonů a jiných právních předpisů.

5 Postup tvorby Strategie

Strategie je formulována v přímé součinnosti se zástupci veřejné správy, NNO, ale také akademické sféry a veřejnosti.

Na přípravě Strategie se podílela především PS Strategie, kterou RVNNO zřídila svým usnesením ze dne 19. února 2020. Členy PS Strategie jsou zástupci následujících ústředních orgánů státní správy: MD, MF, MK, MMR, MO, MPO, MPSV, MSp, MŠMT, MV, MZd, MZe, MZV, MŽP, ÚV ČR, Národní sportovní agentura, ČSÚ a dále zástupci NNO, akademické sféry a zástupce soukromého sektoru. Jejím úkolem bylo definovat a diskutovat témata vedoucí k rozvoji spolupráce veřejné správy s NNO, aktivně spolupracovat na tvorbě a revizi vize, logického rámce a soustavy opatření, která jednotlivě budou vstupovat do akčních plánů.

Práce na Strategii začaly na začátku roku 2020, přičemž následovala série expertních setkání a konzultací za účasti širokého spektra přizvaných subjektů, která byla odstartována 12. března 2020 organizací celodenního expertního panelu. V rámci tematických pracovních skupin, do kterých byl celý expertní panel rozdělen, účastníci diskutovali současné výzvy, trendy, překážky a možnosti rozvoje nestátního neziskového sektoru.

V červnu 2020 byla vyhlášena veřejná konzultace Výzva pro NNO k zaslání podnětů k návrhu priorit Strategie vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2021 až 2030.¹⁴⁷ Přijato bylo celkem 62 podnětů. Přijaté podněty potvrzovaly již dříve identifikované problémy a výzvy, případně je argumentačně rozšiřovaly.

V červenci 2020 proběhlo první jednání PS Strategie, na kterém měli její členové možnost témata diskutovat, zpřesňovat, prioritizovat, případně navrhnout témata nová. Následovala další expertní setkání, již zaměřená na jednotlivé strategické oblasti; tzv. tematické pracovní skupiny byly založeny na expertním základě – jejich členy a členkami byly především osoby z akademické obce a NNO. Do práce některých tematických pracovních skupin byla zapojena také ministerstva a další veřejné instituce, a to na odborné úrovni. V rámci těchto tematicky zaměřených setkání byly rozpracovány jednotlivé výstupy z expertního panelu, doplněné o podněty z veřejné konzultace. Definovala se soustava cílů a návrhy konkrétních opatření. Takto nastavený logický rámec byl široce diskutován na druhém jednání PS Strategie v říjnu 2020 a následně připomínkován členy PS Strategie. V prosinci 2020 proběhlo třetí jednání PS Strategie, na kterém byl postupně prezentován a zpřesňován návrh logického rámce Strategie a diskutovány možné nesouhlasné pohledy.

Následně byl členům PS Strategie zaslán k připomínkování návrh textové části Strategie, který reflektoval výstup z Veřejné konzultace k nové strategii směrem k neziskovému sektoru

¹⁴⁷ Text výzvy je dostupný z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/aktuality/vyzva-pro-nestatni-neziskove-organizace-k-zaslani-podnetu-k-navrhu-priorit-strategie-vuci-nestatnim-neziskovym-organizacim-na-leta-2021-az-2030-181917/>.

(prosinec 2020).¹⁴⁸ Reagovalo celkem 74 organizací. Výstupy PS Strategie, včetně finálního návrhu Strategie, byly v pravidelných intervalech prezentovány jak RVNNO, tak jejím výborům.

Výše jmenované instituce vnáší do celého procesu zkušenosti z praxe a otevírají nová řešení, využití platformy jsou prostorem pro odlišné pohledy a expertízy, které zvyšují kvalitu a apolitičnost celého procesu.

V závěrečné fázi proběhlo projednání dokumentu standardním procesem meziresortního připomínkového řízení s cílem předložení daného dokumentu vládě ČR.

Pro zpracování Strategie byla využita Metodika přípravy veřejných strategií.

¹⁴⁸ Text výzvy je dostupný z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/aktuality/verejna-konzultace-k-nove-strategii-smerem-k-neziskovemu-sektoru-185673/>.

6 Seznam zkratek

AV ČR	Akademie věd ČR
AVPO	Asociace veřejně prospěšných organizací
CSOSI	index udržitelného rozvoje občanského sektoru
CSR	Corporate Social Responsibility – společenská odpovědnost firem
CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění
ČSÚ	Český statistický úřad
DPH	daň z přidané hodnoty
EHSV	Evropský hospodářský a sociální výbor
EK	Evropská komise
ESIF	evropské strukturální a investiční fondy
EU	Evropská unie
FTE	ekvivalent plného pracovního úvazku
MD	Ministerstvo dopravy ČR
MF	Ministerstvo financí ČR
MK	Ministerstvo kultury ČR
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
MO	Ministerstvo obrany ČR
MPO	Ministerstvo obchodu a průmyslu ČR
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
MŠp	Ministerstvo spravedlnosti ČR
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
MV	Ministerstvo vnitra ČR
MZd	Ministerstvo zdravotnictví ČR
Mze	Ministerstvo zemědělství ČR
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí ČR
MŽP	Ministerstvo životního prostředí ČR
NI	neziskové instituce
NIF	Nadační investiční fond
NNO	nestátní nezisková organizace
NOZ	nový občanský zákoník
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
ODIHR	Úřad OBSE pro demokratické instituce a lidská práva
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OGP	Open Government Partnership – partnerství pro otevřené vládnutí
OOS	organizace občanské společnosti
PS	pracovní skupina
RIA	Regulatory Impact Assessment – hodnocení dopadů regulace
RVNNO	Rada vlády pro nestátní neziskové organizace
SDGs	Sustainable Development Goals – cíle udržitelného rozvoje
SÚNI	Satelitní účet neziskových institucí
TA ČR	Technologická agentura České republiky
USAID	Agentura Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj
ÚV ČR	Úřad vlády ČR
WGI	Worldwide Governance Indicator – celosvětový indikátor vládnutí
ZDP	zákon o daních z příjmů

7 Seznam zdrojů a použité literatury

Agora CE. Metodika participace. [online]. Dostupné z: <http://agorace.cz/nase-sluzby/metodika-participace/>.

Agora CE. 2016. Analýza občanské participace v České republice. [online]. Dostupné z: <http://www.paktparticipace.cz/dokumenty/analiza>.

Arceand, Sandy a Foti, Joseph. 2020. Open Government Approaches to Tackling COVID-19. [online]. Dostupné z: <https://www.opengovpartnership.org/stories/open-government-approaches-to-tackling-covid-19/>.

AVPO ČR. 2018. Index udržitelného rozvoje občanského sektoru Česká republika. [online]. Dostupné z: <https://www.avpo.cz/wp-content/uploads/2020/09/Index-udržitelného-rozvoje-OS-v-ČR-2018.pdf>.

AVPO ČR. 2019. Index udržitelného rozvoje občanského sektoru Česká republika, [online]. Dostupné z: <https://www.avpo.cz/wp-content/uploads/2020/09/Index-udržitelného-rozvoje-OS-v-ČR-2019.pdf>.

Boukal, Petr a kol. 2013. Fundraising pro neziskové organizace. Praha: Grada.

Centrální evidence veřejných sbírek vedená ministerstvem vnitra. [online]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/seznam-verejnych-sbirek/SearchResults.aspx>.

Centrum pro výzkum veřejného mínění. Časové řady vybraných otázek z výzkumu Naše společnost. Důvěra k vybraným institucím veřejného života – září 2020. [online]. Dostupné z: <https://cvvmapp.soc.cas.cz/>.

Centrum pro výzkum veřejného mínění. 2020. Zájem o politiku a názory na podílení se občanů na rozhodování – únor 2020. [online]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5157/f9/pd200306.pdf.

Český rozhlas. Rozdělení svobodou. Česká společnost po 30 letech. [online]. Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/rozdeleni-svobodou>.

ČSÚ. 2015. Evropský systém účtů ESA 2010. [online]. Dostupné z: https://apl.czso.cz/nufile/ESA_2010_CSU.pdf.

ČSÚ. 2020. Satelitní účet neziskových institucí. [online]. Dostupné z: https://apl.czso.cz/nufile/gh88je/SUNI%202005_2018.pdf a https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu_sat.

ECDPM. 2020. Claiming Back Civic Space Towards Approaches Fit for the 2020s? [online]. Dostupné z: <https://ecdpm.org/wp-content/uploads/Claiming-Back-Civic-Space-Towards-Approaches-Fit-2020s-Report-May-2020-ECDPM.pdf>.

EEIP. 2018. Projekt: Firemní dárcovství v České republice vývoj, současný stav a překážky rozvoje jeho jednotlivých forem. Závěrečná zpráva. [online]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/dokumenty/vyzkum-firemniho-darcovstvi-166863/>.

EHSV. Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Reprezentativnost evropských organizací občanské společnosti v kontextu občanského dialogu in Úřední věstník Evropské unie, (2006/C 88/11), C 88/41, 11. 4. 2006. [online]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52006IE0240&from=CS>.

Ernst & Young. 2016. Analýza programů EU v souvislosti s doplňkovostí s programy ESI fondů. Závěrečná zpráva. [online]. Dostupné z: https://www.dotaceeu.cz/Dotace/media/SF/NOK/Dokumenty/DOHODA%20O%20PARTNERSTV%20c3%8d/Analiza-programu-EU_zaverecna_zprava.pdf.

European Commission. EU trade meetings with Civil Society. [online]. Dostupné z: <http://trade.ec.europa.eu/civilsoc/>.

European Commission. Structured Dialogue with partners at Union level. [online]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/communication/structured-dialogue-with-partners/.

European Governance — a White Paper, COM(2001) 428 final, (2001/C 287/01) in Úřední věstník Evropských společenství, C 287/1, 12. 10. 2001. [online]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2001:287:FULL&from=CS>.

European Union. EU Youth Strategy. [online]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/youth/policy/implementation/dialogue_en.

Evropský kodex chování pro partnerskou spolupráci. [online]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/esf/BlobServlet?docId=443&langId=cs>.

Finanční správa. 2020. Údaje z daňových přiznání. [online]. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/analyzy-a-statistiky/udaje-z-danovych-priznani>.

Fórum dárců. Mapa dárcovství 2019 v České republice: čísla, trendy a dopady. [online]. Dostupné z: <https://www.donorsforum.cz/o-dacovstvi/mapa-darcovstvi.html>.

Fórum dárců. 2020. Rozvoj dárcovství 2020 – trendy a hrozby současné situace v dárcovství. Dárcovský summit vol. 2020 - Klára Šplíchalová, výkonná ředitelka Fóra dárců. [online]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=gAWZcnIbRI8&ab_channel=Darujspravne.

FRA. 2017. Challenges facing civil society organisations working on human rights in the EU. [online]. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-challenges-facing-civil-society_en.pdf.

Frič, Pavol. 2015. Občanská společnost a definice NNO, vývoj, stav a trendy. Dílčí studie pro Koncepti politiky vlády vůči nestátním neziskovým organizacím do roku 2020. [online]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_fric_pro_web.pdf.

Frič, Pavol, Vávra., Martin. 2017. Analýza individuálního dárcovství v nestátních neziskových organizacích. [online]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/aktuality/analyza_individualni_darcovstvi_NNO_final.pdf.

Glopolis. Většina nevládních organizací má v Česku větší podporu, než to vypadá. Aktivních odpůrců je 12 %. [online]. Dostupné z: <https://glopolis.org/odolna-obcanska-spolecnost/vetsina-nevladnich-organizaci-ma-v-cesku-vetsi-podporu-nez-to-vypada-aktivnich-odpurcu-je-12/>.

Government of the Netherlands: Policy Framework 2016-2020: Dialogue and Dissent. [online]. Dostupné z: <https://www.government.nl/topics/grant-programmes/documents/regulations/2014/05/13/policy-framework-dialogue-and-dissent>.

Hyánek, Vladimír, Paříl, Vilém, Pejcal, Jakub. 2020. Studie Vymezení občanského sektoru a nestátních neziskových organizací v rámci národního hospodářství.

Charita Česká republika. Výsledky Tříkrálové sbírky 2019. [online]. Dostupné z: <https://www.trikralovasbirka.cz/vysledky/vysledky-2019/>.

Implementační plán Strategického rámce Česká republika 2030, str. 66. [online]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/strategie/wp-content/uploads/sites/2/2018/10/Implementační-plán.pdf>.

Informační systém o průměrném výdělku MPSV. [online]. Dostupné z: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrljoiMmQzNWQyNjctYmQzOC00NDY0LTlhYzYtNjc4NTI3YTl3YzEzIiwidCI6ImM5ZmU1YTU4LTE0OTQ0NDU3Zi04ZTQ2LTE1Njg5OTkzMExkZmExZCIsImMiOiJh9>.

Institut evaluací a sociálních analýz. 2018. Veřejná konzultace ke zjednodušení administrativní náročnosti čerpání ESIF. Závěrečná zpráva. [online]. Dostupné z: <https://www.dotaceeu.cz/getmedia/f57de426-b5fd-41cc-95f2-1bc76ea01842/Verejna-konzultace.pdf.aspx?ext=.pdf>.

Kalousová, Pavlína. 2015. Dárcovství a filantropie firem a individuálních dárců. [online]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/dokumenty/dilci-studie-ke-statni-politice-vucino-na-leta-2015---2020-124147/>.

Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie a Listina základních práv Evropské unie in Úřední věstník Evropské unie, C 202, 7. června 2016. [online]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=CS>.

Krafchik, Warren. 2013. Advocacy from the Inside: The Role of Civil Society in Stanford Social Innovation Review. [online]. Dostupné z: https://ssir.org/articles/entry/advocacy_from_the_inside_the_role_of_civil_society.

Mička, Pavel, Nekola, Martin, Ochrana, František, Potůček, Martin, Přikryl, Jan, Veselý, Arnošt. 2013. Metodika posílení analytických, koncepčních a implementačních kapacit strategického řízení v krajích, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Centrum pro sociální a ekonomické strategie. [online]. Dostupné z: https://ceses.cuni.cz/CESES-423-version1-metodika_pro_kraje_final.pdf.

Miléřová, Jana. 2020. Rozhodování blíže k lidem, Přehledová studie na téma občanské participace a partnerství veřejné správy a organizací občanského sektoru se zaměřením na ústřední orgány státní správy.

MMR. 2019. Koncepce rozvoje venkova. [online]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/regionalni-rozvoj/regionalni-politika/koncepce-a-strategie/koncepce-rozvoje-venkova>.

MMR. 2019. Metodika přípravy veřejných strategií. [online]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/cs/microsites/portal-strategicke-prace-v-ceske-republice/nastroje-a-metodicka-podpora/vystupy-projektu>.

MMR. 2020. Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+. [online]. Dostupné z: <https://mmr.cz/cs/microsites/uzemni-dimenze/strategie-regionalniho-rozvoje-cr-2021>.

MPSV. 2019. Analýza financování sociálních služeb. [online]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Anal%C3%BDza+financov%C3%A1n%C3%AD+soci%C3%A1ln%C3%ADch+slu%C5%BEEb_2019.pdf/3c8c3bf8-c747-09b0-9308-3838a646c465.

MŠP. 2020. Akční plán České republiky Partnerství pro otevřené vládnutí na období let 2020 až 2022. [online]. Dostupné z: <https://korupce.cz/vlada-schvalila-akcni-plan-cr-partnerstvi-pro-otevrene-vladnuti-na-obdobi-let-2020-az-2022/>.

MŠMT. 2020. Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+. [online]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030>.

MV. 2009. Metodika pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů. [online]. Dostupné z: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ziMwm-yBaU0J:https://ria.vlada.cz/wp-content/uploads/Metodika-pro-zapojovani-verejnosti-do-pripravy-vladnich-dokumentu-MV-2009.pdf+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>.

MV. 2010. Manuál pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů. [online]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/lrv/ria/metodiky/Manual-pro-zapojovani-verejnosti.pdf>.

MV. 2019. Příručka k zákonu č. 117/2001 Sb., o veřejných sbírkách a o změně některých zákonů (zákon o veřejných sbírkách). [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/prirucka-k-zakonu-o-verejnych-sbirkach.aspx>.

MV. 2020. Koncepce Klientsky orientovaná veřejná správa 2030. [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/koncepce-klientsky-orientovana-verejna-sprava-2030.aspx>.

MV. 2021. Dobrovolnictví v době pandemie. Verze 2 s upraveným textem ministerstva zdravotnictví. [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dobrovolnicka-sluzba-500539.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>.

MZd. Strategický rámec rozvoje péče o zdraví v ČR do roku 2030. [online]. Dostupné z: <https://zdravi2030.mzcr.cz/>.

MZV. 2017. Strategie zahraniční rozvojové spolupráce České republiky 2018–2030. [online]. Dostupné z: http://www.czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/09/Strategie_ZRS_CR_2018-2030.pdf.

MŽP. 2020. Zpráva o kvalitě života a její udržitelnosti. Vyhodnocení naplňování Strategického rámce Česká republika 2030. [online]. Dostupné z: https://www.cr2030.cz/zavazky/wp-content/uploads/sites/4/2021/01/IIIId_materiál_Zpráva-o-kvalitě-života-a-udržitelnosti_část_1.pdf (část 1) a https://www.cr2030.cz/zavazky/wp-content/uploads/sites/4/2021/01/IIIId_materiál_Zpráva-o-kvalitě-života-a-udržitelnosti_část_2.pdf (část 2).

MŽP. 2020. Zpráva o naplňování Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj v České republice. [online]. Dostupné z: https://www.cr2030.cz/zavazky/wp-content/uploads/sites/4/2021/01/IIIId_materiál_Zpráva-o-kvalitě-života-a-udržitelnosti_část_2.pdf.

Národní koncepce realizace politiky soudržnosti v ČR po roce 2020. [online]. Dostupné z: https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/nkr-schvalena-verze.pdf.

OECD. Innovative Citizen Participation. [online]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/gov/innovative-citizen-participation.htm>.

OHCHR. Enhancing participation and protecting civic space. [online]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/EN/AboutUs/ManagementPlan/Pages/participation.aspx>.

OHCHR. 2018. Guidelines for States on the effective implementation of the right to participate in public affairs. [online]. Dostupné z: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/PublicAffairs/GuidelinesRightParticipatePublicAffairs_web.pdf.

OHCHR. 2018. Summary of Guidelines for States on the effective implementation of the Right to Participate in Public Affairs. [online]. Dostupné z: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/PublicAffairs/Summary_Guidelines_on_Participation_EN.pdf.

Open Government Declaration. [online]. Dostupné z: <https://www.opengovpartnership.org/process/joining-ogp/open-government-declaration/>.

Open Government Partnership (OGP) <https://www.opengovpartnership.org/>.

Open Government Partnership. 2017. OGP Participation & Co-Creation Standards. [online]. Dostupné z: https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/07/OGP_Participation-Cocreation-Standards20170207.pdf.

Parlamentní institut. 2019. Právní úprava pořádání veřejných sbírek. Srovnání úpravy na Slovensku, v Dolních a Horních Rakousech, v Durynsku a Porýní-Falc. [online]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/pskvs/Parlamentni_institut_analyza.pdf.

Partnerství pro otevřené vládnutí (OGP) <https://korupce.cz/partnerstvi-pro-otevrene-vladnuti-ogp/>.

Polášek, Martin a kolektiv. 2017. Vládneme si dobře? Vládnutí v kontextu trvale udržitelného rozvoje. [online]. Dostupné z: https://www.cr2030.cz/strategie/wp-content/uploads/sites/2/2018/05/ANAL%C3%9DZA_Vl%C3%A1dneme-si-dob%C5%99e.docx.pdf.

Pospíšilová, Tereza. 2005. Oborové zastřešující organizace v občanském sektoru ČR 2005 - Zpráva z výzkumu.

Pospíšilová, Tereza. 2015. Zastřešující organizace v neziskovém sektoru v České republice: situace, témata a návrhy opatření. [online]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_pospisilova_pro_web.pdf.

Pospíšilová, Tereza, Šťovíčková Jantulová, Magdaléna. 2019. Příběhy budování občanského sektoru v České republice po roce 1989. Praha: Karolinum nakladatelství.

Potůček, Martin a kol. 2005. Veřejná politika. Praha: Sociologické nakladatelství. Pradhan, Sanjay. 2020. Open Response, Open Recovery. Building Trust as the Antidote to COVID-19. [online]. Dostupné z: <https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2020/04/OGP-Open-Response-Open-Recovery-Article.pdf>.

Salamon, L. M., Sokolowski, W., Haddock, M. A. & Tice, H. S. (2012). The State of Global Civil Society and Volunteering: Latest findings from the implementation of the UN Nonprofit Handbook. Working Paper No. 49. Baltimore: Johns Hopkins Center for Civil Society Studies.

Skovajsa, Marek a kol. 2010. Občanský sektor. Organizovaná občanská společnost v České republice. Praha. Portál.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Reprezentativnost evropských organizací občanské společnosti v kontextu občanského dialogu (2006/C 88/11) in Úřední věstník Evropské unie, C 88/41, 11. 4. 2006. [online]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52006IE0240&from=CS>.

Strategický rámec Česká republika 2030. [online]. Dostupné z <https://www.cr2030.cz/strategie/dokumenty-ke-stazeni/>.

Škarabelová, Simona a kol. 2005. Definice neziskového sektoru: sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS. Brno: CVNS.

TAČR. Průběžná evaluace programu ÉTA. [online]. Dostupné z: <https://www.tacr.cz/prubezna-evaluace-programu-eta/>.

Tošner, Jiří. 2014. Studie o dobrovolnictví. [online]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_tosner_pro_web.pdf.

UN. Cíle udržitelného rozvoje (SDGs). [online]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/>.

UN. 2016. Practical recommendations for the creation and maintenance of a safe and enabling environment for civil society, based on good practices and lessons learned. [online]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/841791>.

UN. 2015. Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. [online]. Dostupné z: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld/publication>.

Všeobecná deklarace lidských práv. [online]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>.

Závěrečná zpráva o plnění úkolů plynoucích ze Státní politiky vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2015 až 2020. [online]. Dostupné z:

<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/aktuality/zaverecna-zprava-o-plneni-ukolu-plynoucich-ze-statni-politiky-vuci-nestatnim-neziskovym-organizacim-na-leta-2015-az-2020--185951/>.